

3 6 1 6 1 0 1 6 0

6 11 4 0 1 3 4 1 6

Խ Ա Թ Ա Բ Ա Լ Ա

ԿՅՄԵԴԻԱ, ԶՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ, ԵՒ ՎԵՑ ՊԱՏԿԵՐՈՎ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԼԲՐԻԷԼ, ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ

Առաջին անգամ հրատարակած թիֆլիզի քաղաքային Թատրոնում 1866 Ապրիլի 7-ին
երկու արարուածով, իսկ 1867 Յունիսի 12-ին երեք արարուածով:

THE NEW YORK

PUBLISHED BY THE NEW YORK

LIBRARY

OF THE CITY OF NEW YORK

THE NEW YORK LIBRARY OF THE CITY OF NEW YORK
PUBLISHED BY THE NEW YORK LIBRARY OF THE CITY OF NEW YORK

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԿ

ՄԻՀՐԻԼՏ ԼՄԵՐԻԿԵԼՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՆՈՒԷՐ

ՀԵՂԻՆԱԿԻՑ

ԳՈՐԾՈՂ ԸՆՁԻՆՔ

- ԳԱՐԱՍԻՄ ԵԱԿՈԻԼԻՉ ԶԱՄԲԱԽՈՎ, հարուստ
վաճառական ՄԻՀՐԳԱՏ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ †
- ՄԱՐԳՐԻՏ, նորա նշանելու աղջիկը, ազեղ
և կարճահասակ Օ. ԱՐԱՄԵԱՆՅ †
- ԻՍԱՅԻ, վաճառական, Զամբախովի աղ-
ջական. Պ. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ
- ՆԱՏԱԼԻԱ, Իսայու կինը, գեղեցիկ և բարձ-
րահասակ Տ. ՄԷԼԻՔ-ՆԱԶԱՐԵԱՆՅ
- ԳԷՈՐԳ ՄԱՍԻՍԵԱՆՅ, աստիճանաւոր երի-
տասարդ Պ. ՉՄՇԿԵԱՆ
- ՔԵԹԵԻԱՆ, Գէորգի մայրը, այրի կին. Օ. ԱՐԱՄԵԱՆՅ †
- ԽԱՄՓԵՐԻ, Գէորգի մօրաքոյրը Տ. ՍԱԹԻՆԻԿ
- ՍԱՐՔԻՍ, Զամբախովի ծառայն Պ. ԳԻՎԱՆԵԱՆՅ
- ԱՐՏԷՄ, Իսայու ծառայն, փոքրիկ տղայ Պ. ՆԱՍԻԲԵԱՆՅ

Առաջին, երրորդ և չորրորդ արարուածները կատարուած են Զամբախովի
տան առաջ և տանը, իսկ երկրորդը՝ Մասիսեանցի տանը :

Անցքը պատահում է Թիֆլիզում 1860-ին :

ԵՐԵՐՈՒՆԻ ԵՌԱԶԻՆ

ՏԵՍԵՐԵՆ ԵՌԱԶԻՆ

Տեսարանը ներկայացնում է Թիֆլիզի մէկ փողոցը. *), կողմը Կարապետ (Գարանսիմ) Զամբախովի երկու յարկանի տունը փոքրիկ պատշգամով եւ մեծ դռնով:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԵՈՐԳ, յէպոյ ՆԱՏԱԼԻԱ, ԱՐՏԵՄ: Գեորգի փոքր տղան:

ԳԵՈՐԳ, Ռէնալ, չափ հաշմանա՞տուն է փեսայուհիս:
Այս էլ է... երևի ուղիղը չիմացայ... ո՞ւմը հարցնեմ...
Զարմանալի փոփոխութիւն է ստացել այս փողոցը: (Նապոլիոնի յար-
սան է ող հաշմեցի եւ Կարապետի զուտը ծեծում, Արտեմը հեկոտում է նորան
չեւ-չին երկուք լն լն մեջ փախուցնում: Մեղադրանք է:) Ոչ ոք էլ չկայ այս
տեղ, որին մարդ գիտի եւ հարցնի. կարծես անապատ լինի: (Տեսնելով
Նապոլիոնին:) Բայց ահա... կարելի է այս աղջիկն իմանայ...
(Մօտենալով Նապոլիոնին, հաղաթաղարու-նեմք ողջունում է նորան:) Ներե-
ցէք խնդրեմ...

ՆԱՏԱԼԻԱ, զմեկնալով:

Ա'խ:

ԳԵՈՐԳ:

Ախ փախինաք խնդրեմ... կարելի է հրամանեք իմանաք՝ Մար-

*) Այս չափ, պէտք է ընդունել հանդիսականների գիրքից տնայելով:

տիրոսեանցի տունը ո՞րն է այստեղ :

ՆԱՏԱԼԻԱ, շփոթեալ :

Էս քուչու՞մը Մարտիրոսեանցի տուն չկայ :

Դուսը ծէծում է :

ԳԵՈՐԳ

Ինձ այստեղ ասացին :

ՆԱՏԱԼԻԱ, նայեալ :

Զիմ գիլի, պարուն :

Դուսը սասայի է ծէծում է :

ԳԵՈՐԳ

Ո՞ր կողմը հարցնեմ, չէ՞ք իմանում, արդե՞ք :

ՆԱՏԱԼԻԱ, աւելի շփոթեալ :

Ախ Աստու՛ճ, ասում իմ վուր չիմ գիլի . ի՞նչ ի՞նչ կամե՛ում
ինձմէն :

Աւելի սասայի է ծէծում դուսը :

ԳԵՈՐԳ, ոչ ջանելով :

Ներդուլթիւն եմ խնդրում, ես ձեզ ներդուլթիւն պատճառեցի :
(Մէկ մէկու ոչ ջանում են . Դեպքը հետանում է եւ սասային) Այո ինչ
դեղեցիկ արարած է . . . Ո՞վ պէտք է լինի սա . . . Այո դե-
ղեցկութիւն :

Դնում է դէպի չափ եւ նայելով զանազան

սնէրին դուսը է գնում այն կողմից :

ՏԵՍԻԼ Բ

ՆԱՏԱԼԻԱ, ԱՐՏԷՄ դուստն Տօպ, յետոյ ՄԱՐԳՐԻՏ պապշգամի վրայ :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ինչ վախեցայ, քան : Աբա թէ բաց անին :

Դուսը շարժում է :

ՄԱՐԳՐԻՏ, դուստ գալով պապշգամի վրայ եւ այն պէղծի նայելով :

Քան, զուն իս, Նատալիա ջան . ի՞նչ խէչէն է միտդ ինք էկի :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Նեա *) իմ, Մարգրիտ ջան, մէ չուստաստ բաց անին, թէ չէ յօրէս

*) Ե տառը մակալէտով նշանակած (ն) պէտք է արտասանել ինչպէս

սիրտս կէհայ :

ՄԱՐԲՐԻՏ, պարզօրէն :

Էս սահաթիս, գէնացվալէ, ի՞նչ է պատահի :

Երազմիկ ներս է մտնում :

ՆԱՏԱԼԻԱ, առանցին :

Ինչքի էն կունձօն ժաժ գուրայ, իմն ինձ կու հասնի : (Բարձրաշունչ ծեծում է) Ախ, Աստուձ, բաց անին էլի :

ՏԵՍԻԼ Գ

ՆԱՏԱԼԻԱ, ՄԱՐԲՐԻՏ, ԱՐՏԷՄ, ՍԱՐԳԻՍ

ՄԱՐԲՐԻՏ, դուրս վազելով դռնից :

Ձիւ մէ չէկար, Նատալիա ջան... (Մէկ մէկու համբուրում է) Ամա սիրտդ ուր է գնում. ի՞նչ է պատահի, գէթ աղվանէ : *

ՆԱՏԱԼԻԱ, առաջ շէշելով :

Օ՛հ, հէնց գիդէի սիրտս կէհայ :

ՄԱՐԲՐԻՏ

Լիզիս պատուկեցաւ, քան ի՞նչ խաբար է :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Էլ վունչիչ, Մարքրիտ ջան, անց կացաւ : Մէ ջէհէլ Փրանտ տղայ վախեցրուց :

Սարգիսը եւ Արտէմը իրարու հետ յածր խօսում են :

ՄԱՐԲՐԻՏ

Վոյք քուսնամ մե . էտ վունց :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Վերիւր կօսիմ, Մարքրիտ ջան : Ուրիշ, ձալօն վունց է. իմացայ բէհալ է :

ՄԱՐԲՐԻՏ

Էնդուր էլ չուստ չուստ հարցնում իս : Էտէնց պիտի, Նատալիա ջան, տարիք իս անց կացնում ինչկի միլ միտդ կու բերիս :

արտասանվում է յի վանկը մայնս բառի մէջ : Տես ծանօթութիւն ՊԷՊՕ կօմեդիայում :

*) Ղ տառը այս ^ նշանով (շ) պէտք է արտասանել որպէս Պարսից կամ Թուրքաց Չ կամ Վրացոց Շ :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ինչ անիմ, Մարգրիտ ջան, խոմ գիզիս իմ բանը, տանէն ուշ ուշ
իմ դուս գալի: Վրէնց է հիմի, մէ ասա է:

ՄԱՐՔՐԻՏ

Ինչ նրա հայն է, Նատալիա ջան, գլխացաւն աշլա էլաւ:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Քա, զընթ իս ասո՞ւմ:

ՄԱՐՔՐԻՏ

Աստու՛ւ գիզենայ: Էս է՞նչ է, իմքի՛ն իս առի՛:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Աբա, լա՛ւն է, Մարգրիտ ջան, ինձ անձն գերիացիւ կորիւ տվի:

Արդե՛ք չեւոքայ աստու՛ւ է լեզլէ հապոյը եւ

բայ անելով պալին է Մարքրիտ:

ՄԱՐՔՐԻՏ

Իւֆ, իւֆ, իւֆ, իւֆ, արեգագի պէ՛ծ է տալի՛, Նատալիա ջան:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ի՛հ, հէտակնիրը տեսայ, Մարգրիտ ջան, վուր անկա վրէն մնաց:

Իհը լեւին պաւմ ներս էն հոնում, Սարգիսը

եւ Արդե՛ք հեղեղում էն հարսնայ. դուստր ներս

սից փախչում է:

ՏԵՍԻԼ Դ

Գ Ե Ո Ր Գ, Ի Ս Ս Յ Ի

ԳԵՈՐԳ, վերադառնալով չախ հողմից, հանդիպում է Իսայան, որը գալիս է
հաշտաւի հողմից:

Օ՛հ, բարեւ, պարոն Իսայի:

ԻՍՍՅԻ, պարմայած:

Ձէնդ ճանանչա գալիս է, ախպեր, ամա չիմ գիզի ո՞վ իս:

ԳԵՈՐԳ

Մի՞թէ այդպէս փոխվել եմ, Իսայի ջան: (Ձեռք պալով): Գէորգ
Մասիսեանց:

ԻՍՍՅԻ

Վա՛, դու՛ն ի՛նչ, Գիորգի ջան: (Դիտելով նորան, համբուրում է): Իմացիլ
էի եկիլ իս, ամա վուր չէիւր ասի, Աստու՛ւ գիզենայ, չէի կանա ճանչե-
նա: Ի՛նչ խիստ իս փոխվի, ախպէր:

ԳԵՈՐԳ

Տարիս աւելացաւ, Իսայի ջան, ու քանի ժամանակ է որ ինձ չես տեսել. բայց քեզ տարին չէ յաղթում, էլի այն Իսային ես: Ի՞նչպէս ես, իսո լաւ ես, Իսայի ջան:

ԻՍԱՅԻ

Գուհանամ իմ Աստձուն, լաւ իմ... Գուն լինեց իս, Գիօրգի ջան, դէգէտ վրնեց է: Ուրախ կուլի քու գալուն, էլ ինչ ասիլ գուղէ:

ԳԵՈՐԳ

Լաւ ենք, լաւ, Իսայի ջան, փառք Աստուծոյ:

ԻՍԱՅԻ

Է՛, փառք Աստձուն:

ԳԵՈՐԳ, շարահանելով:

Շատ ուրախ եմ որ քեզ տեսայ, Իսայի, շատ: Արի երբեմն մեզ մօտ. մէկ հին արաթի նստենք, քէֆ անենք: Ելի առաջուպէս քէֆը սիրում եմ, Իսայի:

ԻՍԱՅԻ

Վա՛, առանց քէփ զրօշ չաժէ միր մարթը, Գիօրգի ջան. բա՛ս չեմ սիրում: Ուրիշ, էս ուր իս էլի էսթէնը:

ԳԵՈՐԳ

Օ՛հ, Իսայի, մէկ սահաթ է: Մարտիրոսեանցի տունն էի փրկում. հազիւ գտայ: Ի՞նչպէս փոխվել է քողաքը (Յոյս պաշտէ եր աջ կողմէ): Այս տեղ չէր որ քօսիք էր. հիմայ նայիր, երեք էտա- ժանի տներ են ձգել:

ԻՍԱՅԻ

Լուսաւորվում է միր քաղաքը, Գիօրգի ջան:

ԳԵՈՐԳ

Հա՛, Իսայի, ես էլ այդպէս եմ տեսնում, որ մեր քաղաքը զրսից շատ է փոխվում, լուսաւորեալ քաղաքների նման է դառնում. բայց բանն այն է որ ժողովրդի հոգին լուսաւորվի, և սրանից, ես ինչպէս տեսնում եմ, մենք դեռ շատ հեռու ենք:

ԻՍԱՅԻ

Հոբին խօմ Աստձունն է, Գիօրգի ջան, դուն էլ լաւ զիզիս, ամա՛ն ես կարծում իմ վուր վաղուցվան մարթիքը ուրի՜թ խէջօք էին: Միր մէջը խօմ սէր ու աւտալ էլ չկայ, անօրէնութիւնն ու խափիլը շատացաւ: Հիմի տեսնինք թէ՛ դուն ու քու նմանները վրնեց իք խրատում խալիսին:

ԳԵՈՐԳ

Ե՛հ, Իսայի, ծովումը մէկ կաթիլը ինչ կարող է անել. դեռ հարկը տարին էլ բաւական չէ մեզ խելքի բերելու:

ԻՍԱՅԻ

Ղուրթ իս ասում, ախպէր, ամա՛ղուք էլ գնում իք, էն մանդուէկ Թէրզի. ջուր է ինչօր խմում իք ու դառնում իք խտակ բօն—ժո՛ւռ:

ԳԵՈՐԳ, ծիծաղում է:

Հա՛, հա՛, հա՛... Օհ, Իսայի, Փրանսերէն էլ ես սովորել:

ԻՍԱՅԻ

Ե՛հ, հեր օինտօ, էստուրն ինչ սորվել դուզէ. օրէնք քառասունն ին անց կենում միր քուչօքը. այ դուն էլ նրանց հանգը չունի՛ս հաքիդ: (Գէորգի փէշը Բանա՛մ է:) Էս ինչ կարճ է, ախպէր, նստա՛ծ իս ձևիլ սվի:

ԳԵՈՐԳ, աւելի է ծիծաղում:

Հա՛, հա՛, հա՛... Այդ ինչ լաւ խօսք ասացիր, Իսայի, երբէք մահիցս չի ընկնի: Ճշմարիտ որ նստած ձևել առած: Մօդա է, ինչ անես, Իսայի:

ԻՍԱՅԻ

Օ՛հ, Գիօրգի ջան, մօդա ասի՛ր ու պրծա՛ր: Աստու՛ձ վկայ, քունս կոտրվիլ է էս մօդէրէմէն: Խտակ խստնվեցաւ միր խալխը. էլ ինչքու՛ հաց ուտելումն էլ մօդնի ին ուզում ժաժ գաւ. Փուղ պիտի վուր էստուրը գիմնայ՝ թէ չէ: Ինչքու՛ հիմի մէ ճրաքուէ մումով եօլա էի գնում, ախպէր, հիմի կի գիշերով մէ գրվանքա կարտօփիլի մումը հէրիք չէ գալի. էս էլ քի լուսաւորութիւն:

ԳԵՈՐԳ, ծպտալով:

Բրավօ, բրավօ, Իսայի, լաւ լուսաւորութիւն է: Այգպէս կարելի է ամենատղէտ մարդուն ամենալուսաւորումը դարձնել. հարկաւոր կը լինէր միայն շատ մօմեր վառել նորա առաջի: (Ծիծաղում էն:) Ինչէլ իցէ, այդ բանի վրայ էլի կը խօսենք, Իսայի, հիմայ մնաս բարեաւ: (Ձեռք դաշնով:) Արի ա՛յ, առաւօտները մինչև իննը տանն եմ լինում և ճաշին երկուսին եմ առն գալի. անպատճառ շտրհ բերես, թէ չէ կը նեղանամ, ճշմարիտ:

ԻՍԱՅԻ

Գու քամ, գու քամ, բաս չիմ գա՛: (Ձեռքը Բանելով:) Ամա ինչ նշնելու աղայ իս, Գիօրգի ջան... հը, ջէր չին նշնում:

ԳԵՈՐԳ

Գու էլ իմ մայրը մի՛ դառնա, Իսայի, այս ինչ սովորութիւն ունէք,

Աստուած վկայ. առանց նշանել և պատկել ձեր մէջը խօսել չէ լինում:

ԻՍԱՅԻ

Օ, մէրը լաւ բան է, Գիօրգի ջան. բա փննց խիթարվի խիղ-
ճը քի վըայ:

ԳԷՈՐԳ, Ժպտալով:

Մայրս որ իմանայ թէ այդպիսի խորհուրդներ ես տալի ինձ,
Իսայի, առաջի բարեկամը քեզ կը համարէ:

ԻՍԱՅԻ

Միթամ ինչ փիս բան կօնէ, աւտաս ուրիշներու պէս խափիմ ա՛յ:

ԳԷՈՐԳ

Ի՞նչ ճշմարտութեան մասին ես բոլորովին հաւատացած եմ, Իսայի
ջան: Մնաս բարեաւ: (Տէսնէլով Կարապետի պահը:) Հա, Իսայի, դու
չը զիտնս արդեօք՝ այստեղ ո՞վ է կենում:

ԻՍԱՅԻ, յէտ է նայում:

Վահ, բա չիմ գիգի. էս միւ աղա Կարապետ Զամբախովի տունն է,
Ինչի վըայ իս հարցնում. փօղըրթի բան խօս չէ, խիստ մինձ փող-
ըրթնիր ունէ:

ԳԷՈՐԳ

Դու ճանաչում ես դորան, Իսայի:

ԻՍԱՅԻ

Վուց թէ կու ճանչնամ. աղա Կարապետը իմը խնամի է, ախար,
Գիօրգի ջան:

ԳԷՈՐԳ, ապախոմէամբ:

Մի՞թէ:

ԻՍԱՅԻ

Աստուած զիպենայ:

ԳԷՈՐԳ

Իսայի ջան, ծանօթացրու ինձ նորա հետ:

ԻՍԱՅԻ

Ի՞նչ կօնիս. ուզում իս հիզը ննդի՞ր դառնա, թէ կանտօրումը
բան ունիս:

ԳԷՈՐԳ, Ժպտալով:

Ձէ, Իսայի, բոլորովին ուրիշ բան է:

ԻՍԱՅԻ

Վահ, ինձմէն ինչ իս թաքցնում. էրէխայ ձեռիս մինձացիլ իս:

ԳԷՈՐԳ

Մի՞ նեղանար, մի՛, Իսայի ջան. ես քեզ կը խոստովանիմ...

Այստեղ մէկ աղջիկ տեսայ ... շատ հետաքրքրեց նա ինձ :

ԻՍԱՅԻ

Աղջիկ տեսա՞ր: (ձեռքի ծայրը շրջաճիւղերէն է պահում, յետոյ յետէն
գլխին խփում:) Վայ քու տղիս տղայ, էլ հիւսու ո՛ւր իմ գնում: Ինչ
պտուղ ի՞նչ, Գիօրգի ջան ... Թային օքմին գովել է ու էկիլ իս վուր քու
աձկով տեսնիս: Ինչի՞նք իս մօզօնում թէ Մարտիրոսինց տունն իմ
պտաւում, կօսէ: Չաղ տեղ է այ. լաւ նշնելու աղջիկ գուզիս էս է:

ԳԵՈՐԳ, ուրախ:

Մի՞թէ նշանելու է, Իսայի ջան:

ԻՍԱՅԻ

Էստի մտիկ ... Վո՛ւնց թէ նշնելու է. բառ փստկած իս ուզում ուզի՛:

ԳԵՈՐԳ, ծիծաղում է:

Հա՛, հա՛, հա՛ ...

ԻՍԱՅԻ

Ի՞նչ իս ծիծաղում: Աստու՛ճ դիդենայ, լաւ ակաչիկ է ջահիլ, խելօք,
սիրուն, ուսում առած ու բոյին էլ պակաս չունէ: (Ասանցի՛ն:) Օ՛հ,
հոքոս մէ քիչ միսկ արի:

ԳԵՈՐԳ

Հէնց այդպէսն է, Իսայի ջան, ինչպէս ասում ես:

ԻՍԱՅԻ, ասանցի՛ն:

Ա՛յ բախտ ... (Գէորգի՛ն:) Բառ դուր էկաւ քիզ էլի՛:

ԳԵՈՐԳ

Շատ, շատ, Իսայի ջան:

ԻՍԱՅԻ, ասանցի՛ն:

Մտիկ թէ փուշն ինչ գիդէ: (Գէորգի՛ն:) Վուր դուր էկաւ, ակաչէր,
ու՛ արի՛՝ ձեռաց ՚ես շինիմ էտ բանը ... (Գէորգի գրպանին խփում է:)
Գէնգի դա ֆնօզօ, հըն՛:

ԳԵՈՐԳ

Ո՞վ է այդ աղջիկը, Իսայի:

ԻՍԱՅԻ

Ախիկն էլ, պարուն դուն իմն իս, միթա՞մ դուն չես գիդի, ինչեր
իս ինձ խափում, իրան Զամբախովի ախիկն է. շատ հարուստ մարթ է
ու քիզ դրուստ հէրութին կօսէ: Փուղ ու բաժինք էլ էնքան կուտայ,
ակաչէր, վուր ջէր օշովու էլ չլին տվի ... Կուլի դուն էլ լաւ գիդե-
նաս՝ էրկու հազար թուման փուղ ու ՚երիք հարուր թումանի բաժինք.
ուրիշ ինչ իս ուզում, տօ: Ախիկը խօմ, օրինաւուր ակաչիկ է, ՚ես ու
իմ հոքին. նրա խասիաթն աժէ մէ ակաչիկ, Անուամով Մարքրիտ է,

ամա սրտով մարքրածներու գլուխն է: Աստուծ գիտենայ քիչ ամա լաւ բան կուլի, թէ զուրթ ախշկան հաւնումիս:

ԴԵՈՐԳ

Ե՛հ, Իսայի, ի՞նչեր ես խօսում. ես բոլորովին զիտաւորութիւն չունեմ այդ ձեռով ամուսնանալ: Մի՞թէ կարելի է կին առնել առանց փոքր ի շատէ նորան ծանօթելու: Հին աղաթով պատկվելը ես ուրիշն էլ չեմ ցանկանում:

ԻՍԱԳԻ

Աբա էնդուր իմ ասում, ախպէր, վուր. Թերզի ջուրը խմում իք է՛նչնելու ախշիկը վուր կայ, անկտրիկ ձմերուկ է. ինչ բանտը կուտայ, կուտայ: Վո՞նց կանաա դուն նրանցը ծանչնա, եա ո՞վ կու թողնէ քիչ իր նշնելու ախշկայ հիդ սիլի բիլիք անիս: (Իհրգը ծիծաղում է:) Ձէ, հիմի չի՞ս ուզի մէ շափաթ քու տուն էլ զըզին, վուր ուփրո լաւ ծանչնենա: (Իհրգը աւելի է ծիծաղում:) Միզ էտունք չի սազ գայ, ախպէր, մինք խօսանիր չենք. ես վուր մէ տանելով կնիկ իմ ուզի, ինչով է փիս, փառք իմ Աստծուն:

ԴԵՈՐԳ, Ժպտալով:

Ինձ որ սպանեն, Իսայի, ես այդպէս չեմ կարող կին ուզել... Բայց ի՞նչ ենք այստեղ կանգնել. դնանք այսպէս խօսելով՝ եթէ ժամանակ ունես:

ԻՍԱԳԻ

Գնանք, ախպէր: Աուրթ է ես էլ տուն էի գնում, կնիկս մնում կուլի. ամա մէ քիչ քիչ պրաւաժատ կօնիմ: (Առանչնէ:) Ձեր արիւր ձեռնէմէս դուս չիմ թողնի: (Իհրգը Իսայու լեռնի բառած, խօսելով պատում է նորան դէպի ո՞ջ որ բէմ խորքում պատահում էն Աստուծին:) Ես սհաթիս գալիս իմ, Դիօրզի ջան:

Իհրգը դուրս է գնում այն կողմից:

ՏԵՍԻԼ Ե

ԻՍԱԳԻ, ԿԱՐԱՊԵՏ

ԻՍԱԳԻ, Բանելով Կարապէտին և ասած էլնելով նորան:

Ե՛ս սհաթիս յիդ դու քամ, լաւ խաբար կու իմաց անիմ. էն աղէն մնամ վուր քու Մարքրիտին տեսիլ է էտալ բալիօնումն ու հաւնիլ է. ուզում իմ բանը գլուխ բերի. շատ լաւ աղայ է. հէնց էս սհաթիս յիդ իմ գալի:

Դուրս է գնում ուղ կողմից: Կարապէտը հեռւ է ասում:

ՏԵՍԻԼ 2

ԿԱՐԱՊԵՏ, Ֆէնէ:

Ի՞նչ ասան. Մարքրիտին տեսիլ է ու հաւնիլ է կօսէ: Դժվիլ է թէ էրազուան է, թէ էն տղէն մասխարա է գցի: Ախար իմ Մարքրիտին ո՞վ կու հաւնի: *) Մէ տեսնիմ ինչ խաբար է: (Դուռը ծէծում է:) Ո՛վ կուլի էն տղէն: Լուր կի էրէվում է, ախպէր, ովօր վուր է ո՛ւ . . . Իմ օրումը չիմ տեսի: Լաւը վուր չլի, Դասյին չէր խառնվի. իմ խաթր շատ ունէ: Կուլի՞ր ղուրթ Աստու՜ծ օղորմայ ու Մարքրիտի ցաւէմէն պրծնիմ: Դժար չէ՞ մարթու համա վուր փուղ էլ ունենայ, խիլք էլ ունենայ ու ախչիկը զիղձ՝ ըլի՛, Ի՞նչ օյին գուզեք հանիլ իմ, Աստու՜ծ գիգենայ. ամա վուր ղսմաթը չէ կարում՝ ի՞նչ անիմ. վուր օշով չէ ուզում: Է՛սէնց էլ աշխարք կուլի՞: Լաւ տղէրքն ասումին սիրուն ըլի կօսէ ու փսին խօմ՝ Ես ինքս չիմ տա: (Սարգիսը դուռը Բայ է անում:) Ա՛յ քանդվի էս աշխարքը, լաւն էլ ու վազն էլ հիղը, հըն՝

Երապոլ ներս է հանում:

*) Այս տեղ Պ. Ամերիկեանը աւելացրել է միշտ այս խօսքերը՝ „Թէ ինձ իր տեսի թէ իմ Մարքրիտին:“

ՏԵՍԵՐԸՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Կարապետի տանը հարուստ սենեակ երկու դռնով՝ ձախ եւ մէջ տեղը • Զախ կողմը կուշտկա փոքրիկ սեղանով եւ բազկամոռով, իսկ աջ՝ դիւան մեծ սեղանով եւ բազկամոռներով • Խորքումը անոռներ • Սեղանները ծածկուած են զեղեցիկ սփռոցներով եւ դռները դրապրիներով • Մեծ հայելի եւ ժամացոյց, որը բանում է եւ ցոյց է տալի կէսօրից մէկ քառորդ անց •

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ԿԱՐԱՊԵՏ, ՄԱՐԳՐԻՏ

ԿԱՐԱՊԵՏ, Տառաւ է յիշի դռանից, ծանր խոյլով ոտաւը է գալի եւ դնելով
 Գլխարկը ուղիւսի սեղանի վրայ կանչում է :

Մարքրիտ :

Նստում է այն սեղանի ճոյ :

ՄԱՐԳՐԻՏ, դուրս գալով չափ դռանից :

Համէ :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Էսօր բալկոնումն էլիլ իս :

ՄԱՐԳՐԻՏ

Հա, մամի ջան, մէկ դուս գնացի :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Օքմին տղայ տեսաւ քիզ բալկոնումը :

ՄԱՐԳՐԻՏ

Զէ, մամի ջան, օչով չիմ տեսի :

ԿԱՐԱՊԵՏ, շարժանում է եւ ոտանցին :

Ի՞նչ մօզօնից էն սարսաղ իսային • նրան էլ մարթ ինչ ասում է, էն սհաթին աւտում է : (Մարգրիտին) Մէ ինձ ասա, բալկոնը ինչի՞ համա դուս գնացիր • շատ սիրուն կարտինկա իս, քու գլխի արիւր, վուր դիփունանքը քիզ վրայ մայիլ մնան :

ՄԱՐԳՐԻՏ, կիսալայ :

Սէյր անելու խօ չը դուս գնացի, մամի ջան : Կինաղամ դռները կտրտեցին • դուս մտիկ անիմ, տեհնիմ Նատալինէն է, ու հանց գուռը բաց արին, էն սհաթին յիզ տուն էկայ, Աստուճ գիդենայ :

ԿԱՐԱՊԵՏ, շարժապաժ:

Նառապիւն էստի՞ էր գանա՛:

ՄԱՐԳՐԻՏ

Հիմի էլ էստի է, դէդի մօտ նստած:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Էստի՛ է՛, իժուսնա՛ էր դուսը բալիօնումը:

ՄԱՐԳՐԻՏ

Ձէ՛, մամի ջան, նա էլ չէ էլի:

ԿԱՐԱՊԵՏ, շարժապա՛ է:

Բեսաբ նամաղուլ իս անում, զրուստ ասո՛:

ՄԱՐԳՐԻՏ

Աստու՛ գիգենայ, մամի ջան, չէ էլի. ինչ բալիօնի սիրտ ունէր, ահու ջէր էլի սիրտը յիդ չէ էլի:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ի՞նչ ահ:

ՄԱՐԳՐԻՏ, առանցին:

Վայ մէ՛, էս ի՞նչ ասի, խօ նառապիւն կու ջգրվի: (Կարապետին:)

Չիմ գիգի ինչի վրայ էլ վախեցիլ է:

ԿԱՐԱՊԵՏ, վէր կէսալով:

Մարքրիտ, ինձ խօ կու ճանչնաս. ասո զրուստը, թէ չէ էլ ինձ մէն չիս պրծնի:

ՄԱՐԳՐԻՏ

Վա՛, էս ի՞նչ անիմ, մամի ջան. ասում էր թէ մէ ֆրանտ տղայ վախեցրուց կօսէ. ամա գէնացվալէ, մամի ջան, ինձմէն վունչիլ շտիս, թէ չէ նրամէն էլ չիմ պրծնի:

ԿԱՐԱՊԵՏ, առանցին:

Փռանտ տղայ: (Մարքրիտին:) Լա՛ւ է. զնա՛ նառապիւն ասո էստի դայ: (Մարքրիտը գնում է:) Դէդէտ վրնց է:

ՄԱՐԳՐԻՏ

Ելի պառկած է:

Դուս է գնում չախ դասով:

ՏԵՍԻԼ Բ

ԿԱՐԱՊԵՏ, մէսալ:

Յայ, էնէնց պառկի վուր էլ չը վիկիւնայ, հը՛. օղլուշալ մօգօնօ.

ղին էլ ինչ ասիմ: Ախար պատիժ է. դուս իս գնում, քրտինք իս քաշում, սուտ ու ղուրթ իս ասում, տուն իս գալի մէ թիքայ հացը քնթէդ հանում ին: Հալքաթտա, ումը չի պատահի հիվընդու թին: ամա վուր մարթ գնայ, զօռով հիվընդանայ, էնդուպէս էլ ախմա- խութին կուլի աշխարքումը: Շատ վուխտ էր հէքիմ չէր էկի իմ տուն ու ճրէլ ճրէլ թումնիրը չէր համբրիլ տվի: Յօրէն Նատալէն գալիս է. վունց կօտրիմ վուր դրուտոն իմանամ, թէ չէ հիմիկվան վուխտը խօ դրուտտ խօսիլը աղաթ չէ:

ՏԵՍԻԼ Գ

ԿԱՐԱՊԵՏ, ՆԱՏԱԼԻԱ

ԿԱՐԱՊԵՏ, Նատալիային, որ հարած է չախ դռնից:

Օհ, բարով, Նատալիա ջան:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Բարով, ձիա ջան:

Մէի ձէր- չեմ էն պալի:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Էս ի՞նչ խէչմէն է, միտտ ինք էկի, ախշիկարուն:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ի՞նչ խէչմէն պիտի ըլի, ձիա ջան. խնայայ վուր ձալօն բէհալ է ու էկայ տեսնելու:

ԿԱՐԱՊԵՏ, ասանցին:

Էս է վուր աւտացի: (Նատալիային:) Ի՞նչեր իս խօսում, Նատալիա, հէնց գիդենաս քիզ չը ճանչնենամ: Հիմի քու մարթու տուն գնալու վուխտն է, էս չախը ի՞նչ կուլիս շինում դուն էստի, թէ վուր մէ բան չլի:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ի՞նչ բան պիտի ըլի, եսդ խօմ չիմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Նս էլ գիդիմ վուր եսդ չիս ու ջիզրս էլ էնդու վրայ է գալի, վուր ուշ ուշ իս գալի. ամա Նս հուտով իմանում իմ վուր առանց միգէլ չէիր գա էստի:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Դուն վուր, ձիա ջան, բանէմէն բան կու հանիս. ասում իմ վուր ձալօյի ախ էկայ, Աստուծ գիդենայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, *առանցին* :
 Խէրխիս չը կտրից : (Նապաստանին, ժողովուրդին) Բաս վո՞նց էր վուր
 էն տղէն վախեցրուց քիզ :

ՆԱՏԱԼԻԱ, *շփոթմամբ* է :
 Քիզ ո՞վ ասաւ, ձիա ջան :
 ԿԱՐԱՊԵՏ

Ծիտը խաբարն էրի :
 ՆԱՏԱԼԻԱ
 Մարքրիտը կօսէր էլի, նրա բերնումը խօ լօքի չի դըշըվի :
 ԿԱՐԱՊԵՏ

Չէ, Մարքրիտը ինձ վունչիչ չէ ասի, ամա մէ ինձ պատմէ վոնց է
 էլի էտ բանը :

ՆԱՏԱԼԻԱ
 Է՛հ, անմիղ բան էր, ձիա ջան, Աստուծ գիղենայ. ամա փեսին
 չասիս գէթաղվանէ :

ԿԱՐԱՊԵՏ, *առանցին* :
 Դիրաւ ձուգը չանգըին : (Նապաստանին) Չէ, չիմ ասի, ասա :
 ՆԱՏԱԼԻԱ, *առանցին* Տօր քաշելով դէպի Կարապետ :

Քիմէն ինչ թաքցնիմ, ձիա ջան : Էս օր առուտեհան տալս զըզիլ
 էր թէ՛ նորը մաղաղենումն էժան ապրանք ին ծախում կօսէ : Քանի
 վուխտ էր ինձ ամա դերիացու էի ուզում. նս էլ գնացի իմ տալուչ
 հիդ ու ինչ ուզում էի առայ :

ԿԱՐԱՊԵՏ, *հեգնանքով* :
 Է՛տ է, հիմի մինք տանը նստինք ու միր բանը դուք շինեցէք :
 ՆԱՏԱԼԻԱ

Մաղաղենէմէն վուր դուս էկանք, տալս ուրօր գնաց, հարկաւոր
 բան ունէր, ու նս մէնակ միր պստի բջի արով էկայ էստի :
 ԿԱՐԱՊԵՏ

Յօրէսի դէնը առանց բջի էլ կու ման գաք Ասծու օղորմութե-
 նով : Իժո՞ւմ . . .

ՆԱՏԱԼԻԱ
 Դուանը վուր մօդ էկայ, ձիա ջան, մէ ջէհէլ Ֆրանսա սղայ առաչ
 էկաւ, մէ հէստի հանգը գլուխ վեր էրի, կօսէիր նրա բիձու ախչիկն
 ըլիմ ու հարցրուց թէ Մարտիրոսեանցի տունը խօմ չիք գիղի կօսէ :
 Մէքաշ հէստի վախեցայ, ձիա ջան, վուր ահու կինաղամ սիրտս գնաց :

ԿԱՐԱՊԵՏ, *առանցին* Տօր քաշելով դէպի Կարապետ :
 Իժո՞ւմ . . .

ՆԱՏԱԼԻԱ

Իժուժ էլ ինչ, ասի վուր ՚ես նրա տունը չիմ գիդի. նա էնէնցը
զիվիր գնաց միր քուչօքը ու ՚ես տուն էկայ էստի:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Վա՛, հէր օխնած, էտու համա էլ ուր էիր վախենում. խօժ չէր
կուլ տայ:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Արի ասա էլի, մէ բաշ վախեցայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ի՞նչ հանգի տղայ էր:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Դիփ նրան էի տնդղում, նրա գլխի արիւր գիդինայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ձէ՛, մայինց, ավար:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Մէ ջէհէլ Փրանտ տղայ էր, էլի՛, ամա խիտ կարճ շուրիր ու
նէր հաքին ու ձեռին էլ գիդին փէրչակներ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, ասանցին:

Հէնց նա է: (Նապալեային:) Կարճ շուրիր ունէր ասում ին:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Հա՛:

ԿԱՐԱՊԵՏ, գլուխը շարժելով և ասանցին:

Հէնց էնէնց է, ամա Իսային խօմ չը խափից ինձ: (Նապալեային:) Էտ լա՛ բան է էկի գլխիտ, ասպէր:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Է՛, ձիւ ջան, վուր միտս է գալի, ծնգնիրս ջեր էլի դողում է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Շատ լաւ էլ է ըլում. ձիգ ինչու մէ լաւ օյին չը գան, խիլքի
չէք գա: Աբա ինչ կարք է վուր մաղազներումն ու քուչա քուչա
մէնակ սէյիր իք անում: Տօ, դերիայ գուղէլը, քու մարթն ուփրօ
էժանն ու լաւը չէր առնի:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Գէնացվալէ, ձիա ջան, փեսին վունչիչ չասիս, թէ չէ խօմ գիդիս
նրա խասիաթը, էլ տանէմէն դուս չի թողնի:

ԿԱՐԱՊԵՏ, ասանցին:

Գժվի՛ իմ: (Նապալեային:) Էտ է, ջհէլ տղերքը ձիգ հիդ քուչումը
մտալահաթնիր սարքին ու՛ (Կանապի չայնով:) փեսին վունչիչ չասիս:

(Իր չափով:) Շինվեցաւ մարդկերանց բանն էլ:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Քան, յես ինչ միղ ունիմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Են միղն ունիս, վուր մաղազէք ման գալը միւս կնիկարմուն չի վայիլ, չէ:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Թէ կի աշխարքը ման է գալի, քանար չափ ինչ ունի միղ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ե՛հ, աշխարքը. էտ է վուր շատ մէկս մէկու մոտիկ տալով խառակ բռնացիլ իք է: Մախլաս, բայրաղնիրտ խիստ իք վիր թողի: (Զայնդ Բեշեւիլ:) Ուրիշ, ինչ բարին հարցնիք, իս լաւ իս:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Փառք Աստծու, ձիա ջան. դուն վճենց իս:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Վունցոր տեսնում իս, լաւ իմ: Ամա ձալօյիդ խօսմ տեսար, մէ քիչ նրա բէհալութիւնը քէիս խորաբ է անում:

ՏԵՍԻԼ Դ

ՆՐԱՆՔ, ՄԱՐԳՐԻՏ

ՄԱՐԳՐԻՏ, դուրս գալով չափ դռնից:

Չալը վճարդի կու անուշ անիք, մամի ջան, բալկօնու մը թէ բախ չումը:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ասան վուր բախումը գցին սուփրէն ու մէ պրիբօր էլ աւելցնին:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ձիա ջան, յես ճաշին չիմ կանա կենա:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Լայիղ կօնիս:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Աստուծ գիղենայ, չիմ կանա, ձիա ջան: Իսային չի էլ գիղի թէ էստի պիտի եկիլ էի:

Մօռէնու է Մաքրիբն:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Չալալթ չէ, դուն արխային կաց: (Մաքրիբն Բեշ Է Լեշիւն-Տ:)

տղին բաց թողաս, Խէչան աղի աղջկներին չբռնես ու աշխատես դործը սրանց օգտին փոխել, խնդրեց Սաքօն:

— Եսասվ՛ու՛ւ, յետ արէք այդ երիտասարդին, հրամայեց գրագիրը, այս օրուանից, Խէչան աղա՛յ, ՚ի պատիւ Սաքօյի ես էլ ձեր բարեկամների շարքումն եմ. եթէ Սաքօն ձեզ օգնում է, այդ նշանակում է, որ դուք անպարտ էք:

— Աստուած քեզ վարձահատոյց ընի, աղայ միրզայ, Սաքօ ջա՛ն, դու էլ բաշխի՛ ինձ, ձեռքը ձգեց ծերունին:

Սաքօն բռնեց ու համբուրեց:

— Տէր Աստուած, դու փոշխմանութիւն¹ չտաս, աչքերն երկինք բարձրացրեց ծերունին և Սաքօյի գլուխը համբուրեց:

Եթէ ծերունին ինքը դողդողում չը լինէր, նա կգլար Սաքօյի դողոցը, որ վերջին համբոյրի հետ նրա անձի մէջ ընկաւ: Բայց Սաքօն շատ շտապով իրեն ուղղեց և դարձաւ դէպի գրագիրը:

— Աղայ միրզայ, մի խնդիր էլ ունիմ, չե՞ր ընիլ, որ Խէչան աղի ձեռներն ու ոտներն էլ գնջից ազատես ու հրամայես, որ հանգիստ պահեն, թէ որ գործը քո ձեռին ա, էդ մի ողորմութիւնն էլ արա՛:

— Կարելի է, հրամայեց գրագիրն և ծերունու կապերը քակուեցան:

Սմբատը շտապեց դնաց այս աւետիքն Աշտարակ տանելու, իսկ Սաքօն ձեռք բերեց Խէչանի մտերմութիւնը: Այնուհետեւ օրը մէկ էր, Սաքօյի ելժմուտը տասը:

Սաքօյի խնդրանք Սմբատը յաճախեցրեց իւր այցելութիւնները Խէչանի մօտ, որի սենեակն էլ փոխեցին, երեկոները լոյս էլ տուին և տաք կերակուր էլ վճռեցին:

Նա ապրում էր իբրեւ մի միայնակեաց:

Սաքօյի ասելովը մօտենում էին Խէչանի ազատութեան օրերը:

¹ Զղջումն:

Լ.Ջ.

Ս Տ Ո Ւ Ե Ր Ը , Կ Ա Մ Ա Ն Կ Ո Չ Հ Ի Ի Ր

Անք թողինք Խէչանին կալանաւորելուց յետոյ նրա տունը խառնաշփոթ դբութեան մէջ, Սմբատից միայն խնայանք, թէ Հեղնարը սպանու թեան գիշերը զառանցանքի մէջ է եղել, իսկ միւս օրը հօր շղթայուիլն խմանալով, վեր է թռել տեղիցը և տան մէջ վայր բնկել :

Ահա այդ օրից Հեղնարն անկողնից չվեր կացաւ, շարունակ տաքութիւնը և հօր կսկիծը նրան հալ ու մաշ էին անում, շատ գիշերներ բոլորովին անքուն էր մնում, ինքը տանջուում և իւր հետ իրեն նայողներին էլ տանջում էր :

Պառաւ Մարիամը ոտքի վերայ խալառ չորացել, կմախք էր դարձել, եթէ Հեղնարին պէտք գալու կարիքը չգգար, շատ կարելի է ինքը վաղուց մի օր առանց հիւանդութեան յաւիտեան աչքերը փակած կը լինէր : Սմբատը դարձել էր այս տան մշտական անդամը, նրա յարաբերութիւնները աղջկանց հետ բոլորովին եղբայրական էր. Հերիքնազն իւր կեանքը միանգամայն նուիրել էր Հեղնարի պահանջներին. երեք հիւանդապահներն էլ անքնութիւնից և անհանգըստութիւնից թարշամել, դալկացել էին, ոչ Սմբատի առուգութիւնը, ոչ Հերիքնազնի քնքոյշ գեղեցկութիւն և ոչ պառաւի կայտառութիւնը կար : Մարիամը շատ անգամ ստիպում էր իւր աղջկանն ու Սմբատին գլխները փոքր միջոց բարձին դնել, բայց ինքն էլ նոյնն էր լսում մէկից կամ միւսից : ծարր կտրում էր, ինքն էր աչքերը քիչ ժամանակ փակում և դէմք ցոյց տալիս, իբրեւ թէ քնած է, բայց իրօք, սատանէն կը քնէր՝ նա, ոչ :

— Դէ, հիմի հերթը ձերն ա, ես շատ քնեցի՝ դնծացայ, գըլուխս օխտը բեռը դառաւ, խնդրում էր Մարիամը, հիմի էլ մի քիչ դուք քնեցէք :

Բայց նոցա ևս միմեանց խաբում էին. շատ էլ գուցէ, ուզում էին քնել, ո՞ւմ քունը կը տանէր. կիսակենդան հիւանդն օրըստօրէ դէպի վատն էր գնում, իւր տաքութեան հետ մի խեղդիչ հազ էլ սկսաւ, որ բռնելուս զլուին երկու կտոր էր անում. այդ բանը միանգամայն մորթ և ոսկր շինեց նրան. էլ տեղից վեր կենալու հնարաւորութիւն չկար :

Բժշկաց օգնութեան դիմելը դեռ մեր քաղաքներն էլ նոր է

մանում, դեռ հասարակ ժողովուրդը դեղերով բժշկութիւնը համարում է խաբեբայութիւն . ո՞ր մնաց, որ գիւղերումը Հիպոկրատի որդիքը միայն պաշտօնապէս գաւառապետների մօտ են նշանակուած և պէտք են գալիս սպանուածներին բժշկական քննութեանց վկայականներ տալու դատաստանական գործոց համար : Այս բանումն էլ, ճիշդ տղբիւրից կարող եմ ասել, որ նոցա վկայութիւնները հիմնուում են շատ անգամ իւրեանց ուղեղում ստեղծած պատճառների վերայ, հարիւրից մէկին դեռ բժիշկը չի կտրատում և զննում մի քանի մանէթներ, քանի մի ամսուան ապահովութիւն և ահա անակնկալ պատճառներից դիակն առանց անհանգիստ լինելու և բժշկի դանակի սրութիւնը փորձելու աւանդում է հողին, իսկ գործի հետ կարողում է մի թերթ լատինական բառերով և մեզ մահկանացուներին համար անհասկանալի բացատրութիւններով :

Շարք մնացել էին թիզ բացանողները, աղօթողները, նետ դնողները, գրքացներն ու Նարեկ կարդացող ծերունի քահանայքը :

Մարիամի պարապմունքներից մինն էլ այդ էր, բացի սովորական այցելու հարեան բարեկամներից, այս ծակ մարգարէները տանիցը ոտ չէին դուրս դնում : Ջերմեռանդ Մարիամն էլ ջվաշներով ալիւր, քթոցներով չիւր և կարասներով գինի արաղ էր այդ խաբեբաների փորն ածում : Ել Մոլնու սուրբ Գէորգ, Յախնու սուրբ Գէորգ, Կոշայ սուրբ Գէորգ, Բերդի սուրբ Գէորգ, ես ի՛նչ գիտեմ, Նորագաւթու սուրբ Գէորգ չմնաց, էլ մեռելյարոյց աւետարան, Թուխ Մանուկ, Աղջաղալայ գիւղի պառաւի տուն չմնաց, խունկ ու մամեր, մատաղներ էր, որ զրկում էր, դեռ օձ ման ածող օջաղօղլու խորհրդովը մի երկու պարսկական մեջիդների էլ սպիտակ ղօշեր¹ զրկեց, բոլորը՝ բոլորն էլ անօգուտ : Հեղնարը, կարծես, մտքումը դրել էր պարկած տեղիցը չվեր կենալ :

— Ափու ջա՛ն, ա՛խ, եարաբ² ո՞ր ես :

Հեղնարի այս բացականչութիւնները ոչ միայն լսողի սիրտն էին կտրատում, իրան՝ հիւանդ աղջկանն էլ այն աշխարհն էին տանում ու յետ բերում, իսկոյն հազը սաստկանում էր և մերձ ՚ի մահ վայր ձգում :

Շատ խորհրդակցելուց յետոյ Հերիքնաղն ու Սմբատն եկան այն եղրակացութեան, որ պէտք է շուտ շուտ հնարովի լուրեր և աւե-

1 Խոյ, 2 Արդեօք :

տիքներ բերել հիւանդին հօրիցն և այս բանովը բաւականին թեթեւացրին նրա ցաւերը :

Մի օր Սմբատը տուն էր գալիս և յայտնում, որ եասավուկի ասելովը ափուէն բոլորովին ազատ է, միայն թէ դեռ մոկրովի մօտից հեռանալու իրաւունք չունի. միւս օրը՝ թէ քննիչը գործը վերջացնելու վերայ է և այս քանի օրս նա բոլորովին կը վերադառնայ, երրորդ օրը նամակ էր բերում, կարդում հօր կողմից գրած, որով յայտնում է իւր հանգիստ վիճակն և խնդրում է չհոգալ իւր համար. միւս օրն ինքը տանուտէրն էր տուն գալիս և այս բոլորիս Խէչանի մօտից գալն և նրանից բերած ողջոյնը յայտնում :

Այս բաներն սկզբումն իւրեանց բարեբեր ներգործութիւնն էին ունենում, բայց ի վերջոյ Հեղնարը կասկածի տակ ընկաւ. նա նշմարում էր իւր պահապանների երեսի թանձր տրտմութիւնն և դրանից գուշակում էր, որ իրան սնտուի յոյսերով են պահում: Երբ այդ կասկածն էլ շինծու և ուրախալի դէմքով փարատեցին, մի ուրիշ կողմից Հեղնարի կասկածները սաստկացան. օրերն անց էին կենում, խոստացեալ ազատութեան ժամանակները մի քանի անգամ լրացել էին և դեռ իւր աչքը ճանապարհին էր :

Վերջապէս ինչպէս ինքը Սմբատը պատմեց Խէչանին, որ Սաքօն կարողացաւ ոտքը ներս դնել Խէչանի տունը և այն յուսովը, որ իրանք մինչև հիմի հիւանդին էին պահում, նոյն յոյսը Սաքօն դրանց տուեց և զանազան ստայօղ պայմաններով փողեր էր, որ դուրս կորզեց :

— Իհ, մտածեց Սաքօն, այսուհետև ձեռներս պտի լուանամ, էս աղջիկն ինձ համար պաս էլաւ, դժար՝ թէ սա վեր կենայ տեղեցը, հիմի ինձ հարկաւոր ա, քանի հալիւորը բռնուած ա՝ նրա կարողութիւնը դուս ծծել :

Սաքօն լաւ դիտէր, որ Խէչանի համար իւր ընտանիքը ոչինչ չեն խնայիլ և ձեռք առաւ այդ յաջող հնարքը, ու պէտք է ասել, որ նպատակին հասաւ :

Հերիքնազը թէպէտ սկզբումը շատ հակառակեց, մի ներքին հակակրական ձայն նրան ասում էր, որ այդ ժանտախտը տուն թողնելու չէ, բայց տանուտէրի համոզմամբը Հեղնարի ստիպմունքին չկարողացաւ ընդդիմանալ: Սաքօն տուն մտաւ և իւր շողջորթ լեզուովը հիւանդի սրտումը կրկին յոյս զարթնացրեց: Այս պատճառաւ Հերիքնազը հոգ էլ չէր անում, թէ Սաքօն խարդախու-

թիւնով է փողերը դուս ծծում. զգալի օգուտն այն էր լինում, որ հիւանդը թեթեւութիւն էր զգում և այս բաւական էր:

Շատ գիշերներ Հերիքնազն ու Սմբատը ժամերով նստած հիւանդի մօտ, նրա քնած ժամանակը կամայ խորհուրդ էին անում, հնարներ էին մտածում Խէչանին ազատելու, բայց ոչ մի եղբակացութեան չէին կարողանում գալ: Գիւղացիք ու տանուտէրն էլ վախենալով մոկըովի վրէժխնդրութիւնից, խորհուրդ չէին տալիս բարձր իշխանութեան դիմելը: Գործը մոկըովի ձեռին էր, նա կարող էր այն տեղը բերել, որ մի օրուան մէջ Խէչանին ազատելու, Սիբիր ղրկելու կամ հրացանով ծակծկելու վճիռ կայանար: Ելն ամենից օգտաւէտը Սաքոյի ձեռքով փողի շնորհիւ բան տեսնելն էր:

Ահա գլխաւոր պատճառներից մինը, որ Հերիքնազը արտաքուստ միայն ընդունելութիւնը էր ցոյց տալիս Սաքոյին և զնայում էր իւր իրաւացի գրգռուած կիրքը:

Խեղճ Հերիքնազ, չգիտէր, թէ փորձուած Սաքոյի աչքից չէր փախել իւր պատրուակուելը. ապա եթէ այդպէս չլինէր, Սաքոն վաղուց իւր մեքենաները լարած կը լինէր նրա դէմը. Սաքոն շատ լաւ նախատեսում էր, թէ Խէչանի հարստութիւնն 'ի վերջոյ ո՞ւմ է մնալու: Սաքոն իւր մէջ հաստատապէս վճռել էր, որ Հեղնարի կեանքն երկարատե չի, թէ ջերմը փոխուել է թոքախտի, կամ ինչպէս իրանք ասում են, ձերբի, թէ Հեղնարի գերեզմանը մօտենում է և թէ օրինաւոր ժառանգն իւր առաջին պտրտող մարդասպան գեղեցկուհին է, որ կայ:

Այսքանը գիտէր Սաքոն, իւր մի ոտքն էլ ամէն օր Խէչանի վերի անկիւնումն էր, Հերիքնազի հետ էլ ժամերով միայնակ անցկացնելու միջոցը ձեռքին ունէր և չէր լարում իւր մեքենաները, գիտէր որ իւր ատամները փուխը են այդ պողովատիկը կռծելու համար և իւր ջանքն անօգուտ պիտի անցնի. Հերիքնազն իրան սիրողը չի, նրա հաստատակամութիւնը ոչ ոք դրդուել չի կարող:

Միակ միջոցը, որով Սաքոն իւր նպատակին մասամբ հասած պիտի լինէր, իւր բռնած ճանապարհն էր: Դեռ քանի Խէչանի այգիների և արտերի բերքը չէր պրծել, ուրեմն և փող կար տանը, նա տնեցոնց կը խաբէր, այդ եկամուտից գոյացած զուտ դրամը կը յափշտակէր, վերջն երբ այդ պրծաւ, նորա ընտանեաց ձեռքովը Խէչանի մօտ մղւաք կը դնէր ու փողի տոպրակը կը դատարկէր:

Ահա ի՞նչ էր նրա ծրագիրը:

Բայց մեզ յայտնի է, որ Սաքօն Խէչանի բանտարկուելու օրից չկարողացաւ ներս սողալ նորա մօտ և այդ մեծ ցաւ էր սրբութիւն: Իսկ որովհետեւ ինքը խօսք էր տուել մովրովին Խէչանին ճիշդ շելով՝ նրան իւրեանց ճանգը ձգել, Սաքօն ամօթով էր մնում իւր պաշտպանի մօտ:

Մի քանի անգամ մովրովը սաստիկ յանդիմանեց միկիտանին, որ ինքը նորա յորդորանօքը անմեղին իբրեւ մարդասպան բանտարկել է, իսկ հիմա անկարանում է նորա կարողութիւնից օգուտ տեսնել:

— Սաքօն իր միտը կուտի ու մտքի դրածին կը հասնի, աղայ ջան, աչքներս լիս, տուն եկաւ միկիտանը մովրովի մօտ, ոտս տուն դրի, հիմի Խէչանն իմ թօռի միջին ա:

Նա պատմեց մովրովին իւր յաջողութիւնը և Խէչանի տանը ել ու մուտ անելը:

Այնուհետեւ շաբաթական մանր վաճառականաց տղառիկի նրման Խէչանի տանից շահուած փողի կէսը մովրովի գրպանն էր մտնում, միւս կէսը Սաքօյի դրամարկղը:

Երբ Սաքօն տեսաւ, որ Խէչանի տանն էլ ոչինչ չի մնում ծախելու և փող չիներու, Սմբատին Խէչանի հետ տեսակցելու իրաւունքն առնելն աւետեց:

Միակ հնարքը, որ պէտք է պսակէր Սաքօյի աշխատութիւնը, Խէչանի հայրական զգացմունքը գրգռելն էր. միակ տղամարդը, որ յարմար էր Խէչանի տան համբաւը ճշդութեամբ իրան հասցնելու, Սմբատն էր: Այս կերպով միայն Սաքօն կարող էր թէ Խէչանի ընտանեաց կասկածը փարատել և թէ նորա բարեկամութիւնը, և կարողութիւնը շահուել:

Եթէ ընթերցողը դժուարացաւ հասկանալ, կամ կասկած ունի բանտի դուռը չոքէ չոք անցնող լուսնի անձնաւորութեան վերայ և նրա վերայ ճիշդ տեղեկութիւն առնել ցանկանում է, ապա թող միամտուի, որ այն գիշերաշրջիկը ոչ այլ դք էր, եթէ ոչ ինքը միկիտան Սաքօն: Նա ինքն էր՝ ի հարկէ Սմբատին բերել տուել, իւր անօրէնութեամբն էր եռասովուը ներս տարել տղային ծերունու մօտ և դուռը վրէն փակել, իրան՝ Սաքօյին էլ շատ հետաքրքիր էր Խէչանի ու Սմբատի մէջ եղած խօսակցութիւնը:

Սաքօն ականջ դրեց բանալու ծակովը, լսեց և դոյնը տուեց: Նա գուշակում էր, որ Խէչանը ամէն թշուառութեանց պատճառը կարող էր իրան համարել ու կասկած տանել, բայց այսպէս ման-

րամանաբար մի առ մի ամէն բանին տեղեակ լինելը Սաքոյի մտքովն երբէք չէր անցնել :

Խէչանն այնպէս տեղն ու տեղը պատմեց ամէն բանը Սմբատին, որ ոչինչ վկայութիւն չէր հարկաւոր, օրէնքի առաջին իրողութիւնը յայտնուելուն պէս Սաքոն էլ մովըովն էլ կը դատապարտուէին :

Սմբատին այս բոլորից բանտարկել տալէ Ահա ի՛նչ ծնաւ Սաքոյի մտքումը: Մի երկու քայլ յետ կացաւ նա իւր դարանից, ուղղում էր զնալ մովըովեցն այդ իրաւունքն ստանալ, բայց կանգ առաւ . մի նոր ինդիր ծագեցաւ նորա մէջ :

Սմբատին բանտարկելը շատ զգալի միջոց է, հարցը կը ծանրանայ և բարձր իշխանութիւնի ականջը կը հասնի. փոանդաւոր ձեռնարկութիւն է այս, պէտք է Սմբատին ազատ թողուլ, պէտք է Խէչանի տանից երեստուեղը չկտրել, պէտք է ամէն հնարք ի գործ դնել, Խէչանին ստիպել, որ իւր՝ Սաքոյի բարեկամութիւնն իրան համար կարեւոր համարի և այն՝ նոյն երեկոն չուսացրած :

Սաքոն երկար մտածել չէր սիրում, նա ձեռաց դտաւ մեզ յայտնի հնարքը՝ Սմբատին բանտարկելը, աղջիկներին կալանաւորելու սպառնալիքը, գրազրի քննչական իրաւունքի տէր լինելը և ՚ի վերջոյ իւր՝ Սաքոյի երաշխաւորութեամբ Սմբատին ու աղջիկներին ազատ թողլ տալը :

Այն մի քանի բոլորէն, որ Խէչանին արդարացի կասկածի մէջ ձգեց իւրեանց խօսեցածը լրատելու մասին, այն մի քանի բոլորէն բաւական եղաւ Սաքոյի համար մովըովն քնած տեղեցը զարթնացնել և իւր մտադրութեան բառացի կատարուելու հրամանն ստանալ :

Ընկճուեցաւ, յաղթուեց Խէչանը և իւր ձեռքովն իւր կարողութեան սպառուելուն օգնեց :

Սմբատի գնալու միւս առաւօտից սկսած՝ Խէչանի մուրհակներից օրը մի երկուսը Սաքոյի ձեռքն էին տնցնում և փողերը մովըրովի հետ կիսուում :

Եւ զուռն էր բացուել Սաքոյի և մովըովի համար, բազմը նրանց ծիծաղացել էր, Խէչանի համար էլ այս մեծ ուրախութիւն էր, նա Զէյվումը բոլորովին ազատ էր ապրում, Սմբատի այցելութիւնները շաբաթը մի երկու անգամ լինում էին, Խէչանն իւր ընտանեաց բարի համբաւն անդադար առնում էր, էլ ի՞նչ հոգն էր նորա թէ, իւր փողերը գնում էին :

Սակայն ի՞նչ կայ աշխարհումս յարատե . աշխարհս մի անիւ է , որ շարունակ պտոյտ է անում , դարձաւ և մովըովի բաղդի անիւք . Երևանու նահանգը մի նոր քննիչ գալու համբաւն իրան հասաւ :

Եւեղ՞ մովըովը կարծեց , թէ այս քննիչն էլ իրանից յառաջ եկած շատերի նման պիտի շոշափէր ծառայողների քսակի բերանն և ուրիշ ոչինչ . այդ պատճառաւ էլ մեր խեղացի մովըովը առաջին գործն արեց Խէչանին շղթային ու առանց գործի որպիսութիւն իմաց տալու , առանց գործերը հետը դնելու , Խէչանին մի համառօտ առաջարկութեամբ . Երևանայ բերդն ուղարկելը , մինչև քննութիւնը վերջանալը : Իսկ Խէչանի գործերը պատառեց ու ոչնչացրեց , հաւաստի գիտելով , թէ քննիչ հեռանալուց յետոյ կարող է անարգել արձակել տալ կալանաւորին կամ կրկին իւր մօտ պահանջել :

Այս յուսով մովըովն իւր միւս գործերն էլ կարգի չբերեց , բայց շատ զղջաց . բանից դուրս եկաւ , որ այս նոր քննիչն իւր նախորդներին ոչինչ բանով նման չի եղել : Մի առաւօտ ետսավուրը վստահաբար մօտեցաւ մովըովին ու վարթնացրեց , մի քանի խօսքով իմաց տալով , որ քննիչն եկել , իրաւարանը կողպել ու իրան սպասում է :

Ամպերը հաւաքուեցան մովըովի գլխին , առաւօտը նորա համար մութը թուեցաւ , աչքերը սեւացան և այդ գրութեամբը ներկայացաւ դաժան ու անկոչ հիւրին :

ԼԷ.

Ք Ն Ն Ի Չ

Մարդս չի իմանում , թէ վաղն իւր գլխին ի՞նչ պէտք է գայ . նա որ այսօր երջանիկ է , չի մտածում , թէ կարող է մի տարուց , մի ամսից , մի ժամից յետոյ վերջին թշուառը դառնալ : Անպատշաճար չբաւորը , որ իւր կեանքը անբաղդութեան շղթայի մէջ կաշկանդուած է համարում , յանկարծ մի չնչին պատճառից տեսնում է իրան երջանկութեան ծայրին կանգնած :

Իայց այսպիսի հազարաւոր օրինակները , մեր աչքի առաջին

խօղը ինչ հանգն է խափում միգ: Ալուր իս ուզում մէյդնումն, ախպէր, ինչ տսիս մէյը դուս է գալի. թխած իս առնում՝ կշռումը պակաս ին տալի. բաս հիմի քու մտկումը հաց թխողներուն պիտի խիստին էլի: Ետուս վըայ վաթար խօմ մէկէնիին ին ժափ գալի: Ամա փէշաքրերուն ու մանդրում ծախողներուն թողնինք, ասինք խիղճ մարթիք ին. խիղճը վուր հաց գողնայ ուտելու, միակ չէ, կօսէ: Աբա էս քու հարուստիւրը ինչ ին անում, թէ գուզ էս քու գրանիցի ապրանք ծախողիւրը. տեսնինք թէ նրանցմէն վոնն է հալալ առուտուր անում: Ասում ին էրկու շահի շահ առնիլը միակ է, կօսէ. նրանք կի մէ գրօշի կարաքը վեց աբասով ին ծախում, պօմադա է, կօսէ... Ի՞նչ պօմադա, ի՞նչ փլաւ, ի՞նչ փստան, զիփ խափիլ ու խափիլ. խափիլը էստուրը կօսին, թէ գուզիս, չէ թէ ախչիկ մարթու տալուն... Հը, ինչ իս բերանդ բաց արի, սուտ իմ ասում:

ԻՍՍՑԻ, ուշի գալով:

Սուտ կի չէ, ղուրթ իս ասում, Գարասիմ Եակուլիչ:

Դարչեալ նստում էն:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Վուր ղուրթ իմ ասում, բաս տանին դիփունանցը խիստին էլի: Ախչիկ մարթու տալն էլ մէ փէշակ է, բաս վուրդի ախչկայ տէր կայ նրանցն էլ հիգը խիստին: Իժում էտ ի՞նչ օրէնք կուլի: Միւր քախկումը զրստութենով բան չի շինվի, չէ. թէ գուզ ներգնուց հրիշտակ դէվեր գայ. ի՞նչիւր իս ասում դուն: Տօ, հիռու ուր իմ գնում. էս սահաթիս, ասինք, ինձմէն մէ բան խլեցիր, էլ յիդ չիս տալի, մէ խօսկով, ինձ աբիժատ արիր: Գնում իմ, դադաստան իմ ուզում. ասում ին ղավթրի. ղավթրէն գնում իմ, էլի՛ ասում ին ղավթրի. էլի իմ գնում, էլի էն ղավթրին ին ասում: Տօ, էս խափիլ վուր չէ, բաս ի՞նչ դարդուբալա է. բաս խափիլը վոնն գուզիս: Հիմի քու խիլքով չինովնիկներուն էլ խիստին դիփունանցն էլի: Ետէնց վուր ասինք, էս ուր կէհա, էի: Բարեմց ասա, թէ միւր քաղաքը մէքալ վիկալնին կրակ տան ու պրծնի՛ն... Իժում, չունքի քու մտկումը դուն շատ խտտակ մարթ իս, մէնակ քիզ ամա բօլթա տու ու տեսնիմ թէ վոննց իս ապրում:

ԻՍՍՑԻ

Սուտը վուր փիքը իմ անում, ախպէր, է՛ր ղուրթ վուր ղրուստ մարթ խիստ քիչ կայ միւր քախկումը:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հա, Իսայի ջան, Դեռ էլ էտ իմ ասում վո՛ւր ամէն բանումը խափում ինք ու խափում ինք: Ուտելումը, խմելումը, հաքնելումը, մէ խօսկով, նստում ինք թէ վեր ինք կենում, պարկում ինք թէ մոն ինք գալի, լալիս ինք, թէ ծիծաղում, դիփ խափում ինք, խափում ինք ու խափում: մինք էլ դիփ խափած ինք ու խափած: Գլխէ մէն ինչրու վուար սուտ է էս աշխարհը: «Նստացի Դ զարմանալի իմում, ասում է, թէ ամենայն մարդ սուտ է», կօսէ:

ԻՍԱՅԻ

Վայ միր միսկը, էտ խօմ էտէնց է ու էտէնց:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Պրծաւ, գնաց... Ամա մէ բան էլ ասիմ... դուն չասիր էս սահաթիս թէ ախչկատ բանը շինեցի, կօսէ... վռնց շինեցիր, քիզ իմ հարցնում, փանելով թէ գովելով:

ԻՍԱՅԻ

Հալբաթտա վուր գովեցի:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հիմի էտ խափիլ չէ:

ԻՍԱՅԻ

Վա, հէր օխնած, խափիլ էլ կայ, խափիլ էլ. Դեռ մէ բաշ գովիլ իմ, խօմ չիմ փանի: Ախչկայ գովելն ու էգեղեցի շինիլն. ասում է, մէկ է. ամա դուն սարքովի բանիր իս դարսում:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Բաս գուզի՞ն, քսան բան ասիմ, վուր դուն ըլիս սարքովի խափի մարդկերանցը:

ԻՍԱՅԻ

Ե՛հ, լաւ է, քու հօրն օղորմի. բաղրօս էտունք է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ետէնց ա՛յ... Դեռ քիզ ասում իմ, ինձ մի ջգրեցնի...

ՏԵՍԻԼ Ը

ՄԱՐԲՐԻՏ, ԿԱՐԱՊԵՏ, ԻՍԱՅԻ

ՄԱՐԲՐԻՏ, ԴԵՐՈՒ ՎԵՐԻՆ ԳԵՐԵՆԵՅ:

Մամի ջան, ձիզ ին մնում:

ԿԱՐԱՊԵՏ

էս նմուտիս գալիս ինք:

Մարտիրոս դուրս է գնում չափ դանակ:

ՏԵՍԻԼ Թ

ԿԱՐԱՊԵՏ, ԻՍԱՅԻ

ԿԱՐԱՊԵՏ, վեր կենալով, չէտէն դնում է Խաչոյու ուսի վրա եւ չաշար չաշնով:

Աստուծ՝ գիրքենայ, Իսայի, փիւս մարթ չիմ: Պուն լաւ գիրքիս վուր ակնտին էլ իմ փուղ տալի, խղճին էլ իմ օտկում, պասս էլ չիմ կոտրում, ժամէմէն էլ յիդ չիմ ննդի իմ օրումը. (Ձեռքը վերցնում է Խաչոյու, որը խելոյն կանգնում է:) ամա աչ ու ձախ վուր յիդ իմ մտիկ տալի, ակադէր, մէկին չիմ տեսնում վուր ինձ չլի խափի. Դեռ էլ նրանց հիդ էնէնց իմ ժաժ գալի: Հիմի էս խափիլ է. խափիլ կի չէ, խիլք բանեցնիլ է, խիլք: Բաս ինչէմէն է վուր ասում ենք, թէ ջուրը կու տանէ ու ծարաւ յիդ կու բերէ, կօսէ. ի՞նչի վրայ է ասած էս անդաղէն, խափեղը վրայ, թէ խիլքի վրայ, քիդ իմ հարցնում:

ԻՍԱՅԻ

Հալաթտա խիլքի վրայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հա, օղորմի քու հօրը: Կուլի Փռանդստուն էս անդաղէն խափելու վրայ խմնան . . . ամա միդ ամա խիլք է ցուց տալի, խիլք. ինչ անիս, ակադէր, միր քաղաքն էսէնց է:

ԻՍԱՅԻ

Դեռ ու իմ հոքին դրուստ իս ասում:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Վուր դրուստ իմ ասում, գալիս է էլի իմ ասածը, վուր առանց խափիլ չէ բլում: Տօ, հիմի Դեռ ի՞նչով իմ միղաւուր վուր ակնտին զեղձ է. ամա հալալ վուր ժաժ իմ գալի, օշով վուր չէ ուզում, ի՞նչ անիմ: Ակադէր, քիմէն ինչ թաքցնիմ, եադ խօմ չիս: (Խաչոյու աչնոյն հօգնալով եւ չաշար չաշնով): Նրիք ջէր անդղիլ ին ու թողիլ ին, Աստուծ՝ գիրքենայ: Հիմի հաղիր էդ տղէն տեսիլ է մէկ ու հաւանիլ, տօ, բի՛ է. էգեբա Աստուծ՝ խափի ու նշանն էլ տա է:

ԻՍԱՅԻ

Լաւ իս ասում, Գարոսիմ Եակուլիչ ջան, ամա, օրինակ ասիմ, բերի ու բանը գլուխ չէկաւ, էս խօմ ակնկաւ բողաղը դուս կտրվե-

ցաւ սաղ աշխրբումը :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Տօ՛, քիչ ինչ, իմ ապրանքը չէ՞. խաթաբալա գուզիս էս է, այ :

ԻՍԱՅԻ

Ինչ իմ հոքում, ախպեր. վունցոր կօսիս, էնէնց կու ժաժ գամ. միկն ու վարցկը քու շնքին :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Օղորմի քու հօրը՛. էտէնց ասա՛ ու պրծի :

ԻՍԱՅԻ

Բաս հիմի հոքէմէս ձեռը վեկաշնիմ ու խափով բերիմ էլի :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Արի ու գիլի գլխին աւետարան կարթա. դրուստ խիլքի ախկատ է էս հէր օխնածը : Տօ՛, հոքէմէս ձեռն ուրիս վեկաշնում, ես խափով ուր իս բերում : Դուն էն տղին աղաւարի ասա՛ իմ մագիէր, թէ համեցէք, ախչկաս վունցոր գուզիս տիս իմ տանը, օջով էլ չի ըլի ասա. թէ հանի ուզէ, ախպեր, թէ չէ, նա իր համա, իմ ապրանքն ինձ ամա : (Ասանցին) Թէ մէ վուտը կու տուն դնէ :

ԻՍԱՅԻ

Հա՛, էտ օրինաւոր իս ասում, Գարասիմ Նակուլիչ. հացը ուտինք, էս սահաթիս էւէտ գնամ :

ՏԵՍԻԼ Ժ

ՆՐԱՆՔ, ՆԱՏԱԼԻՍ

ՆԱՏԱԼԻՍ, դուրս գալով չափ դռնից և ասանցին :

Քա՛, իմ բանը չլի՞ հէքիաթ անում :

Մօպէնում է և ծածուկ ախնջ դնում :

ԿԱՐԱՊԵՏ, ասանցին :

Ձլիւ մէ գօգրումը չը նստեցրի : (Իսայան) Ինչ իմ ասում, Իսայի, թէ բանը դժարացաւ, մէ իմքին էլ աւելցու, ջհանգամը նրա գլուխը, հիմի փուղ շատ ունիմ, ու ասա էլ թէ էս գիշեր չի գայ, էքուց ուզում իմ Կօջօրինց տղին տայ. խօսած ինք ու բանը քութահարածի պէս է :

ԻՍԱՅԻ

Իժում ինչի՞ վունչիչ չէիր ասում :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Էսօր առուտեհան իմ խօսի, հէր օխնած, վուրդի էի ասի :

ԻՍԱՅԻ

Ափսոս չէ՞ իմ ասած տղէն :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Վուր ափսոս է ու շինէ էլի . քու լաւութիւնն էլ կու վճարիմ :

ԻՍԱՅԻ

Էս սահաթիս էւէտ . մէ թիքայ հաց ուտիմ ու գնամ : Կէս սահաթումը խաբար բերիմ քիզ ամա :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Աբա, Իսայի ջան, ժաժ ու մաժ արի :

ՆԱՏԱԼԻԱ, ուրախ :

Իմացայ, իմացայ, իմացայ . . .

Կարապէտը և Իսային զարմացած յետ էն նայում

և հում էն ուղշած :

ԿԱՐԱՊԵՏ, վախեցած :

Ի՞նչ իմացար :

ՆԱՏԱԼԻԱ, ժպտալով :

Վուր Մարքրիտին նշնում իք :

ԻՍԱՅԻ

Տօ՛, ինչ աստանէք ին էս կնգդիրքը :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ում վըայ ինք նշնում :

ՆԱՏԱԼԻԱ, ժպտալով :

Վա՛, դուք էլք խօսում, Իսայի գիդիմ :

ԿԱՐԱՊԵՏ :

Բաս վունչիչ չիմացար թէ ով է . . .

ՆԱՏԱԼԻԱ

Աստուճ գիդենայ վունչիչ . հէնց էս սահաթիս տունն էկայ վուր ասիք թէ՛ նա չի ուզի, Կօջօրինց տղէն հաղիր է, կօսէ : Ո՞վ է ձիա ջան, գէթ ա՛ վա :

ԿԱՐԱՊԵՏ, առանցքէն :

Վունչիչ չէ իմացի :

ԻՍԱՅԻ, Նապալեային :

Թէ էս սահաթիս չիմացար, չի ըլի քու բանն այ :

ՆԱՏԱԼԻԱ, Իսայուն :

Գէնացվալէրի, Իսայի ջան, ասա՛, ո՞վ է . . .

ԻՍԱԹԻ, առանցին :

Արի ու հիմի սրան զնջացու :

ԿԱՐԱՊԵՏ, Նապալեային :

Նա իժում կօսիմ քիզ, Նատալիա ջան, ամա Սարգրիտի մօդ վուն-
չիչ չը գիղենաս . գնանք ջեր հաց ուտինք : (Գնում էն դեպի չախ :
Կարապետը վերադառնալով, վերջում է գլխարկը և առանցին :) Արա, Դա-
րասիմ Նախուլիչ, հիմի դուն գիղիս : (Նապալեային և Իսայան :) Վա,
համեցէք է :

Դուքս էն գնում չախ դառնալ, լարագոյնն իջնում է :

ԵՐԵՐՈՒՆԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

Հասարակ սենեակ Մասիսեանցի տանը երեք զոնով՝ աջ, ձախ եւ մէջ տեղը: Ձախ կողմում դրած է զորգով ծածկած եւ մուկաքանդերով զարդարած տախտ, իսկ աջ՝ սեղան, որի վրայ դարսած են մի քանի գրեանք: Բեմի խորքումը եւ սեղանի մօտ անոռներ:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԵՈՐԳ, Ջէնի, Կանոն-Հաճոսարով, սեղանի ճօր նստած է:

Յանկարծ այսքան բախտաւորութիւնն ... Սիրուն, ջահէլ, ուսում առած, հրեշտակի ձայն, այնքան փող ու բաժինք և այս բոլորը, բոլորը ինձ: Գէորգ Մասիսեանցիս ... Ձեմ հաւատում ճշմարիտ. բախտը սխալվում է, ինձ ուրիշի տեղ է ընդունում ... Բայց աղջիկը, ի՞նչ աղջիկ է, ի՞նչ հասկացողութեան, ի՞նչ բնաւորութեան տէր է. ի՞նչպէս իմանամ ... (Վեր Լուսնով Կեղից Դպրէրը Կարգում է:)

Ախ, այս ինչ սովորութիւն է, որ օտար աղջկայ հետ խօսել և ծանօթանալ չէ լինում ... Ձէ, չէ, ինչ կամենան թող անեն, իսկ ես մինչև լաւ չը ճանաչեմ, (Աջ չեւոյն ճակատից իբրեւ Ջէ Բան է պոչում և հեռու գցում:)

ահա մտքիցս հանում եմ և դէն եմ գցում ... Այո, այո, վերջացաւ ... Այս բանի վրայ այլ ևս չեմ մտածի ... (Նստում է և լուսն Կարգում. Կանոնը Գեորգը Գցում է սեղանի վրայ:)

Ոչինչ չեմ հասկանում: Մտքիցս չէ հեռանում այն աղջիկը ... Նորա սիրուն պատկերը, նորա քաղցր ձայնը հանգստութիւնս լալեցին բոլորովին ... Ինչպէս վախեցաւ խեղճը ... Ինչպէս գողալով ասաց՝ «ախ Աստուծ, ինձմէն ի՞նչ իք կամենում:» Միթէ կարելի է որ այնպէս սիրուն և անարատ աղջիկը բարի և խելօք չը լինի: Ձէ, այսանկարելի է. այն Ժամանակ ինքը բնութիւնը, որ նորան այնքան գեղեցկութիւն է տուել, չար և յիմար պիտի լինէր ... Ի՞նչեր եմ ասում, գովել եմ:

Խորը Դաժմոսանքի Ջէլ է ընկնում, Գլուխը չեւոյն տրած:

ՏԵՍԻԼ Բ

ԳԵՈՐԳ, ՔԵԹԵՒԱՆ

ՔԵԹԵՒԱՆ, գուպոյ գործելով դուրս է գալի յախ դռնից և նստում
դռնի մէջ:

Ի՞նչ իս խուռը փխբի անում, վուրթի. ուզում իս իմանայ թէ
փշի ծէրն ով է սրի:

ԳԵՈՐԳ

Ա՛խ, գէղի, այսպէս յիմար դուրթեան մէջ երբէք չեմ եղել:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Դէ՛ղէտ տանէ ցաւդ, վուրթի. ի՞նչի իս անմիղ նիղանում. աշ-
խարհն էտէնց էկիլ է, էտէնց կէհայ. մէնակ դուն խօմ չիս 'երգրումը:

ԳԵՈՐԳ

Բողբոլին խառնվեցայ: (Վէր կենտրոն) Ել այս բանի վրայ չը խօ-
սենք, թէ ինձ կը սիրես:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ի՞նչի, վուրթի, ի՞նչի իս խառնվում, գէնացվալօս գէղէն. փիս
բան խօմ չիմ ասում, չէ՞ վուր քու լաւն իմ ուզում:

ԳԵՈՐԳ

Մի՞թէ իմ լաւ ու վատը ես չեմ հասկանում, էլ խօ երեխայ չեմ:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Բաս ի՞նչ իս, վուրթի, վուր էրէխայ չիս. ախար տեսիլ իս, հաւ-
նիլ իս, լաւ մարթու վուրթի, ուսում առած ու կնիւղալ փուղ ու
բաժինք. կիսին էլ արժանի չինք, վուրթի:

ԳԵՈՐԳ

Դի՛փ շատ լաւ, բայց աղջկան որ չեմ ճանաչում. ախար մէկ տես-
նելով ինչպէս ուզեմ, բազաղ խօ չեմ: Այս ի՞նչ երկիր է, Տէր Աս-
տուած. ով իմանայ ինչ տեսակ աղջիկ է:

Նստում է և ծխախոտ ծխում:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Դուն պրծնիս ամէն ցաւէմէն վուր կենց սիրունութիւնը չին գո-
վում էն ախչկանը, վունցոր խափաթը. էրնէկ չի ըլի քի պէս մէ
'ես էլ տեսիլ ըլիմ ու խօսիլ վուր ուփրօ դրուստ խօսիմ. ամա ի՞նչ
տնիմ, էրեզվան դեսն է վուր իմանում իմ թէ աշխրբումը Զամբա-
խինց ախչիկ էլ կայ:

ԳԵՈՐԳ

Դորա համար էլ աչքերս խիած գնամ ջուրն ընկնեմ:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Էն օրը մահ ըլի Քեթեանի գլխին. էտ վճնց իս ասում, վուրթի:

ԳԵՈՐԳ

Այդպէս է դուրս գալի, ուրիշ ինչ ասեմ:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ի՞նչի, վուրթի, աշխարհը հարց ու փուրցով է: Իսպոյն կու ճաննաս, դուն իս ասում թէ սուտ խօսիլ չի դիդի ա՛հ. մէ կունէն էլ միր ասկականնիրը դիփունքը խէիրաթ ին տեսում: Մէ իմ քուր Խամփերուն չեմ տեսի, նա էլ յօրէս դու քայ, ապսպրել իմ, նա դիփունանցը կու ճաննայ:

ԳԵՈՐԳ

Մէկ էլ նա է իմանում զրուստ խօսել:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ինչոր գուզէ ըլի, էլի մէ իմքին կու իմանանք ու էտումէն դէնը խիստ շատ հարց ու փուրցն էլ լաւ չէ: Ո՞վ գիդէ, էգէբայ դուշման էլ ունենանք, կուլի զամիդի էլ քարութանդ անին բանը. Խաչը գիդենայ շատի ջնգրն էլ է դալի, վուր քիզ էտ զագա փուղ ին տալի:

ԳԵՈՐԳ, ՎԵՐ ԴԵՄԱՆՎ:

Է՛հ, դէդի ջան, փողն անունը որ չը խաղար այս գործի մէջ, աւելի լաւ կը լինէր, հաւատա ինձ: Ես կարծում եմ որ հէնց այն փողն է շշկլացնում մեզ ամենիս ... (Բէթի մի ծայրից Գրիգոր է անցնում): Յաւիտենական ընկեր եմ ուզում ես ինձ համար, փողն պատճառաւ գլուխս խօ չեմ ծախի:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ի՞նչի իս փուղի խաթիր գլուխդ ծախում, վուրթի. ննգիբոք էլ վուր լաւն ըլի ու փուղն էլ շատ, բողաղեա կու կանգնի՞: Զեր ջէ-հէլ իս, վուրթի. լաւ գիպացի վուր առանց փուղ աշխրբումը մարթը մարթ չէ:

ԳԵՈՐԳ

Ուրեմն քո կարծիքով գնամ աղջկան հին աղաթով իր տանը անդղեմ, ինչպէս Խային ասում է, էլի. իբրեւ թէ տարանք են ծախում մէկ տեղ. ինչ կայ ձեզ համար:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Էտ նուր աղաթ թէ կուլի, վուրթի: Ո՞վ է իմացի ախչկան տանը անդղելը. վուր չը հաւնիս ու դուս գաս, էտ խօմ մահացու միսկ է,

վուրթի. ո՞վ գիտէ իժու՞մ ախշկայ գլխին ինչ գայ :

ԳԵՈՐԳ, Հանգնելով Տօր աստղ :

Ուրեմն ի՞նչ կը հրամայես, մէկ ասան :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ի՛նչ պիտի հրամայիմ, վուրթի. թէ վուր տեսիլ էլ իս ու հաւ-
նիլ էլ, ուրիշ ինչը պիտի տեսնիս : Հէնց գիղիս էրկու ջեր տնդղելը
լաւ բան է, մէկ էլ տեսար աճկդ խափս էլիտ : Չէ, չէ, վուրթի,
դուն իմը լսէ, յօրէս Իսային գու քայ, էրէսդ խէշը հանէ ու գնա
դէմ ու դէմը նշանը տու :

ԳԵՈՐԳ

Որ սպանես էլ, դէղի ջան, չեմ կարող. մինչև դոնէ մէկ անգամ
էլ հետը չը խօսեմ և նորա խօսակցութիւնը չը լսեմ, բոլորովին չի
լինի այդ բանը, թէ և մէկ միլիօն էլ տան :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Թէ ասում իս վուր հիդը խօսիլ էլ իս, ուրիշ ի՞նչ պիտի խօսիս :
Գիղենաս վուր էս էլ մէ մինձ բախտ է, վուր էտէնց ուստ է էկի.
հաղըէնը մէկին չի պատահի էտէնց :

ԳԵՈՐԳ

Է՛հ, այն ինչ խօսելու հաշվումն էր :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ի՛հ, լաւ է, դէնացվալօս դէղէն, սիրտս մի՛ շուռ տայ. աբա էտ
խօսի է վուր դուն իս ասում : Նշնելու ախշիկը վուր գիղենայ թէ
իրան պիտի ուզեա, էլ իր ձէնը կաւ իմաց անէ քի՛ղ :

ԳԵՈՐԳ

Եթէ նա էլ այն աղջկներինն է որ ինձ հեա խօսակցութիւնը
պէտք է սկսի միայն հարսանիքի միւս օրը, թող չը նեղանայ, ես
էլ նորա ուզողը չեմ . . . Մէկ տիկինի պէս բերեն նտացնեն կողքիս
և ամբողջ ժամերով լուռ ու մունջ մնայ, իբրև թէ փայտի կտոր է,
միայն դէմքն ունենայ մարդկային, ուրիշ ոչ ինչ : — Օրիորդ, հաց կամե-
նում էք : (Ներկայացնելով Երեսնայական օրերութիւն, գլուխը Բայասական շար-
ժամ է :) — Օրիորդ, ջուր կամենում էք : (Նայն խաղը :) — Ուրեմն ի՞նչ
էք կամենում, օրիորդ : (Աչքերը վայր թողնելով, Երեսնայական օրերութի
մէն ոչ ոք չէ :) Ես կը տրաքեմ խօ : (Բէլեւանը ծիծաղում է :) Մի-
ծաղի՛ր . . . Տասն անգամ լաւ է ինձ խեղտելու տանեն, քան թէ
այնպիսի դրութեան մէջ ընկնեմ . . . Էլ ի՞նչու համար է նորա ու-
սումը, եթէ իրաւի ուսում առած է, ինչպէս Իսային ասում է :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ինչ գուզէ ուսում առած ըլի, վուրթի, միր հառւ նամուսավուր
ախչիկն ուրիշ է:

ԳԵՈՐԳ

Ե՛հ, նամուս: Միթէ նամուսն ու ամօթը նորանուսն է որ մարդ
մարդու հետ չը խօսի: Այսպիսի էլ ժողովուրդ կը լինի՞ աշխարհիս
երեսին. հազուադէպ նոր, կերակուրը նոր, շինութիւնները նոր, մօ-
ղաները նոր և նոր. իսկ հասկացողութիւնը հին, կեանքը միևնոյն
նահապետականը, ինչ որ եղել է միշտ և կը լինի ո՞վ իմանայ
էլի ինչքան ժամանակ: Մարդ կը գոփի այս տեղ ճշմարիտ:

ՔԵԹԵՒԱՆ, նշալագած:

Ել քու գլուխ չունիմ, գնա՛ ինչ գուզիս արա . . . Վի՛հ, գէնացվա՛:

ԳԵՈՐԳ

Ո՛ւր գնամ, ո՛ւմ տուն գնամ, որ ես իմ կեանքումս այնտեղ չեմ
եղել և չեմ էլ ճանաչում թէ տէրն ով է: Առանց ճանաչել մարդ
մարդու տուն կիրթաց այսպիսի դէպքում. ի՞նչ քաղաքաւարութիւն է:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Նս էլ էտ իմ ասում, վուրթի. վուր գնաս, նշան տալու մտկով
պիտի գնաս է՛:

ԳԵՈՐԳ

Անկարելի բան է, դէդի, այդպէս չի լինի: (Նսրում է ծօր հողմին):
'Իս մէկ երկու շաբաթ համբերիր. ուր որ լինի ես այն աղջկան
էլի կը գտնեմ' թատրոնում լինի, այգում լինի, նշանտուեքում,
հարսանիքում, մէկ խօսքով ստուերի պէս կը հետեւեմ նորան ու թէ-
և չը կարողանամ հետը խօսել, գոնէ նորա ուրիշի հետ վարվելը
կը տեսնեմ:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ա՛խ, վուրթի, ինչիւր իս ասում, ախար քի մօդ օրթում չը կե-
րաւ էրեզ Իսային, վուր էս օր պիտի Կօջօրինց տղին էին տվի . . .
Ինչ աղանչաք պաղանտաքով կտարիլ իմ, վուր էս օր էլ մուշափ
տան . . . Խիլք ունիս ձեռնէմէդ մի՛ թողնի, թէ չէ էքուց դառ ու
դարդակ կու նստիս, Աստուծ զիգենայ:

ԳԵՈՐԳ, բարկացած և արշիւն վեր լուսնով:

Նս էլ կին չեմ ուզում բոլորովին: Երանի թէ ոտս կոտրվել էր և
երեկ այն թաղովը չէի անց կացել: Մարտիրոսեանցի տուն չը դա-
ռաւ ինձ համար, ցաւ դառաւ էլի:

Խառն նսրում է սեղանի ծօր:

ՔԵԹԵՒԱՆ, Էրկար շահ-Լենկից յեպոյ :

Էտէնց ին վարում իմ ամագը, վուրթի : (Լաշի չայնով) : Ձէհէ
օրս խաւրեցրիլ իմ քիզ ամա, ումքրս իվցրիլ իմ, զիշեր ցերեկ
լինքա ու էրզէնքէ չափիլ իմ, բերիլ իմ մարթ իմ շնի ու վերչը՝
էլ իմ խօսկը չէ անց կենում քի մօշ, մէ քու թագին ու փսակին
էլ չնս արժանի անի ինձ :

ԴԵՈՐԳ, Ետէնուլ յօր :

Ախ, դէզի ջան, հանգստացիր թէ Աստուած կը սիրես :

ՔԵԹԵՒԱՆ, շարունակելով :

Էտէնց կուլի, վուրթի, հալաթ իմ ճակտին էա էր գրած, վուր
էլ լաւ օր չը տեսնիմ :

ԴԵՈՐԳ, նստելով յօր կողին :

Դէզի ջան, դէզի ջան . . .

Ձէտէրը համբարում է :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Չարչարանքով ապրիլ իմ ու մեռնելիս էլ քու դարձը պիտի տա-
նիմ հիզս, վուրթի :

ԴԵՈՐԳ

Բուականացրու, դէզի ջան, թէ ինձ կը սիրես : Դու գիտես որ
կեսնքս չեմ խնայել քեզ :

ՔԵԹԵՒԱՆ, գրկում է Դէզիին ու ճաշարը համբարում է :

Դէտացվալօս դէզէն, վուրթի :

Պատկեր :

ՏԵՍԻԼ Գ

ՆՐԱՆԻ, ԻՍԱՅԻ

ԻՍԱՅԻ, Ետէնուլ յօրի դռնից :

Բարի իրիզուն ձիզ :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ասծու բարին, պարուն Իսայի :

ԴԵՈՐԳ, վեր կենուլով :

Բարե, Իսայի :

ԻՍԱՅԻ

Փառք Ասածու, մէ դէզա ու վուրթի տեսայ էլի մէկսմէկու փաթը-
թած . էրևում է Ասծու աճկը չէ հիւացի միր քախկէմէն :

ՔԵԹԵԽԱՆ

Հա՛, իմ վուրթին ինձ խիստ է սիրում: Համեցէ՛ք նստի, Իսայի ջան:

ԻՍԱՅԻ

Լաւ տղայ ունիս, զէզի ջան, Աստուծո՛ւ զօրացնէ: (Գերգէն:) Աբա՛, Գիօրգի ջան, ի՞նչ իս տալի, վուր քիչ ուրախացնիմ:

ԳԵՈՐԳ

Ելէ նոր բան կայ:

ԻՍԱՅԻ

Նուրն էն է, վուր Գարասիմ Եակովլէն էկիլ է, ուղում է քիչ տեսնի:

ԳԵՈՐԳ, Կարճացած: Վրէ՛ք, շատանկար անջ

Նա՛ այստեղ. այ բան... (Գնալով:) Գնա՛, ասա շնորհ բերէ, խնդրեմ:

Դուրս է գնում Կարճացած. Լաշէնակը հոս է

բոս գաւ. Կարայ Գեղանի շրայ:

Գրիգոր Յարութեան շնորհ է սպասել իմ խոյր

ՏԵՍԻԼ Դ

Վրէ՛ք, Կարայ Կարայի իմ Կարայի բանայ իմ Կարայի մարտի

ՔԵԹԵԽԱՆ, ԻՍԱՅԻ: Կարայ Կարայի իմ Կարայի

ՔԵԹԵԽԱՆ 2

Ո՛ր է թարժած էլի, զէնացվալէրի:

ԻՍԱՅԻ

Ա՛յ, զէզի ջան, էլախտ էն քու պարուն տղէն ինձ կտրականն ասաւ, վուր ինչու Գարասիմ Եակովլէն չը ճանչենամ, նրա տուն վուրս չիմ կանա զնի, կօսէ. Դե էլ յիգ ասի: Ուղում էի տանս մէ լաւ ճաշ սարքի, վուրէ՛ մէկամէկու ուստ բերիմ. ամա չունքի շտապով բան է, էն խիղճ մարթը մէ բաշ գըսկը վիկալաւ ու էկաւ. ճամփին դիմ էն էր ասում թէ խոնարութիւնը Աստու զուրէկան բան է, կօսէ, ու հիմի դուրս մնում է:

Կարայ Կարայի իմ Կարայի ՔԵԹԵԽԱՆ իմ Կարայի Կարայի իմ Կարայի

Վո՛յ, քուանամ ու կուրանամ Դե, դունս ո՛ր իս թողի: Վրէ՛ք, Կարայ

ԻՍԱՅԻ

Տուն էկայ վուր զօկլաղ անիմ:

Կարայ Կարայի իմ Կարայի

ՔԵԹԵԽԱՆ

Դնա՛ չուստ, Իսայի ջան, խնդրէ՛ վուր շնորհ բերէ. ամալթ է, ի՞նչ կօսէ էն մարթը:

ԻՍՍՅԻ

Էս սահմանիս:

Դառն է գնում ձեռքի դռնից, իսկ ուղից հանում է
Գեորգը ահա հեղինակով:

ՏԵՍԻԼ Ե

ՔԵԹԵԻԱՆ, ԳԵՈՐԳ

ԳԵՈՐԳ

Ձեռք զարմանում, դեղի:

ՔԵԹԵԻԱՆ

Աբա, վուրթի, տիս ինչ խուճար մարթ է հի:

ԳԵՈՐԳ

Նրանի իմանամ թե իմ մէջն ի՞նչ տեսան, որ այսպէս տաք տաք
կպել են. խելքս չէ կտրում, Աստուած վկայ:

ՔԵԹԵԻԱՆ

Բախան էկիլ է, դռանդ չոքիլ է, վուրթի. գէնացվալոս դեղէն
վուր ինձ չամանչեցնիս:

ՏԵՍԻԼ Զ

ՆՐԱՆՔ, ԿԱՐԱՊԵՏ, ԻՍՍՅԻ

ԿԱՐԱՊԵՏ, հանելով ձեռքի դռնից:

Բարի իրիզուն ձիդ:

ՔԵԹԵԻԱՆ, որի հանգնելով:

Աստու բարին, համեցէք:

ԻՍՍՅԻ, որ հեղինակում էր Կարապետին, առաջ է գալի:

Ա՛յ, դեղի ջան, էս է իմ ասած մարթը: Էս էլ, Գարաախմ եւ-
կուլիչ, իմ գոված աղէն. էլ անուսն ու ասկն ինչ ասիմ, խօմ գուք
էլ լաւ գիշիք:

ԳԵՈՐԳ, առաջ գնալով, Կարապետին չէտ է գալի:

Գեորգ Մասիսեանց . . . Նստեցէք խնդրեմ:

Ա՛յ, ահա է առաջարկում:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Շատ ապրիս, վուրթի, (Այլ է չափ հայելով:) ամա համարցալու-

Թինս բախշեցէք, վուր դէմ ու դէմն էկայ ձիւ թարժաժ արի :

ԳԵՈՐԳ

Ինչ էք հրամայում, պարոն, մենք շատ ուրախ ենք ձեր այցելու-
թեան համար : Հրամայեցէք խնդրեմ :

ԿԱՐԱՊԵՏ, ՔԵԼԵՊԻՆ, նստելով :

Նիզու թին չը տամ ասի, իմ քաւր . . . վա, համեցէք է :

Այնքը նստում էն՝ Քելեպինը ասիտի վրայ, իսկ

Պեմենը աւետանիքի վրայ, այնպէս որ Կարա-

պետը գտնվում է Քելեպինի և Գեորգի մէջ,

Էրայ որանից չափ և դուրս ինչ հետո- Իսային :

ՔԵԹԵԻԱՆ

Էտ ինչ խօսկ է, պարոն, վուր դուք իք հրամանք անում : Դուք
բախշեցէք իմ տղին, վուր ինչու էտի նիզացրուց ձիւ մէ քիչ
ջէհէլ է :

ԳԵՈՐԳ

Իմ մայրը մի փոքր սխալվում է, պարոն . ես բոլորովին միտք
չունէի ձեզ այդքան նեղացնելու, բայց որովհետեւ բարեհաճել
էք շնորհ բերել . . . ես շատ բախտաւոր եմ, որ ձեզ մեր տանն
եմ տեսնում և միջոց եմ գտնում (Նորից չեմք ասելով) ձեզ հետ
ծանօթանալու :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ապրիս, վուր թի, ապրիս :

ԻՍԱՅԻ

Աբա, Գարուսիմ Եակուլիչ, սուտ է՞ի ասում վուր գիտուն է :

Գեորգը գնում է սեղանից Լաշէնայի վերջնում :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Իմ թամահու թինն էլ դրա ուսումն է, Իսայի, թէ չէ գուն լա-
գիտիս ուզողներ շատ կան : (Քելեպին) : Շատ լաւ տղայ իս ունեցի,
դէգի ջան, խիստ էլ գովում ին . . . Հէրն էլ լաւ մարթ էր, օղորմած
հոգին . . . իմը լաւ բարեկամ էր . . . հայիսի վուր վաղ փչացաւ :

ՔԵԹԵԻԱՆ, Էրայ հոգայ հանելով :

Է՛հ . . .

ԿԱՐԱՊԵՏ, շարունակելով :

Ամա էլի փառք տու Աստծուն, դէգի, վուր էս հանգի մխիթարու-
թին է թողի քիչ տմա : (Գեորգին, որ վերադառնում է իր տեղը) :
Շատ ապրիս, վուր թի, շատ . . . Իմացայ վուր մօրդ պատիւն էլ
չիս մոռանում, Իսային տաւ հիմի :

ԳԵՈՐԳ

Ես միայն իմ պարտականութիւնն եմ կատարում, պարոն :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Զօրանաս, վուրթի : Հօրն ու մօրը պատիւ տալը Աստուծո՛ւ պատուի-
րանք է :

ԳԵՈՐԳ

Ի հարկէ :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Աստուծ քու վուրթիւրանց պատիւն էլ անպակաս անէ քիմէն :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Էա ասա, դէղի ջան . սէրն ու պատիւն անց էլ ինչ պիտի տան
միզ միր վուրթիքը : Ե՛հ, փառք Աստծու, զարթնի մէ ակնկա մնա-
ցածնիրը, ջեր էրէխէք ին . ամա ումիկ ունիմ Աստծէմէն վուր նրանք
էլ իրանց մինձի պէս խոնար ու պարկիշտ դուս կանգնին :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Աստուծ քիզ բախշէ մինձիտ էլ ու պսաղկներուտ էլ :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Աստուծ սրան էլ (Գէորգի վրայ յայտարարելով) քիզ բախշէ : Ղուրթ
է, ջեր իրան լաւ չիմ ճանչնայ, ամա շատ խելօք է ժաժ գալի :

ԳԵՈՐԳ

Օ՛հ, պարոն, ես այդքան գովասանութեան արժանի չեմ :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Բաս ո՞վ է արժանի, վուրթի, վուր դուն չիս : (Քէլեանին) Քու
արիւը քէփս էկաւ վուր Իսային առաւ՝ թէ էնդուր չէ գալի ինձ
մօդ, վուր ջեր ինձ չէ ճանչնում . . . Պէս էլ իմ մտկումն ասի, թէ
չունքի սա լայիկ չէ անում ինձ մօդ գալը, 'ես կէհամ : Աւետարանի
խօսկը կատարեցի, վուր ասում է՝ թէ ով որ իր անձը կու խոնարե-
ցնէ, ասում է, նա բարձրացուցանէ իր հոգին, կօսէ :

ԻՍԱՅԻ, ԳԵՂՈՐԳԻՆ :

Տիս ինչ մարթ է :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Վաղ խօսմ չիմ ժաժ էկի, վուրթի, վուր էկայ :

ԳԵՈՐԳ

Ընդհակառակն, պարոն, մեզ յատուկ բախտաւորեցիք ձեր այցե-
լութեամբ, բայց ի՞նչու էք կարծում որ ես արհամարհեցի ձեր տունը .
Իսային շատ ուղիղ է պատմել ձեզ, որ չունենալով պատիւ ձեզ հետ
ծանօթ լինելու, ես չէի համարձակվում ձեզ ներկայանալ :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Խիստ դրուստ իս ասում, վուրթի. ամա դէմ ու դէմը խօսինք, ի՞նչ իս ուզում ինձմէն, մէ ասա հէնց ապրիս . . . Ախշկաս տեսիլ իս, հաւնիլ իս, հիմի զնակօմիս էլ իս ուզում . . . Զուխտ ածկիս, 'ես թաքցնելու ապրանք չունիմ:

ԳԷՈՐԳ

Շատ շնորհակալ եմ, Գարասիմ Նակուլիչ. հաւատացէք որ այդպիսի առաջարկութիւնով ինձ մէկ ծանր բեռնից ազատում էք: Զշմարիտն ասեմ, ես ձեր մասին և ձեր աղջկայ մասին շատ գովասանքներ եմ լսել . . . (Խաչին առանցին էրէսը խաչ է հոնում:) և յոյս ունիմ որ մեր ցանկութիւնները շուտով կը կատարվեն, եթէ, ի հարկէ, ձեր աղջիկն էլ ինձ հաւան կը կենայ:

ԻՍԱՅԻ, առանցին:

Վահ, Զանն էլ չի վաղի:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Կու հաւնի, վուրթի, վունց չի հաւնի:

ԳԷՈՐԳ

Շատ ուրախ կը լինեմ: Ես զարմանում եմ մեր սովորութիւնների վրայ ճշմարիտ. երկու անձն համաձայնվում են յաւիտեան կապել միմեանց հետ իրանց կեանքը, առանց մէկը միւսին ծանաչելու: Մի՞թէ այս կարելի է, գոնէ լսէին մի քանի անգամ միմեանց խօսելը:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Էլ ինչ հիգը խօսիլ ու թազա բանիլ իս մօզօնում էլի, վուրթի. գնա, դէմ ու դէմը նշանը տու, ամութ է, քու արիւր, էս պատուական մարթուն էլ էս զապա նիղացնում իս:

ԳԷՈՐԳ

Ա՛խ, մայր . . .

ԻՍԱՅԻ

'Ես ու իմ հոգին դրուստ իս ասում, դէգի Զան:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ձէ, ինչի, դէգի Զան, շատ լաւ է խօսում քու տղէն. ախշիկս էլ սրա հանգն է մինձացած ու բախտաւոր է վուր սրա պէս տղի է ռաստ գալի . . . Երեւում է վուր իր համա նեգիր է պտուտում, չէ թէ փուղ ու բաժինք:

ԳԷՈՐԳ

Շատ ուղիւն էք հրամայում, պարոն. փողի համար ամուսնանալը, իմ կարծիքով, չէ թէ միայն անպատվութիւն է մարդու համար,

այլ և աններելի յանցանք:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ախար իմացիլ էի էս հանգի տղայ է, վուր ՚ես էլ էսէնց զայիմ իմ կպի է... Աստուծ գիղենայ, դէղի, ՚ես մէնակ փեսութենով չիմ ուզում սրան... Աշխրքի բան ու գուրձ ունիմ, վուրթիքս, էլ լախա էլ ասի, պատրկնիր ին ու քաղաքը էնէնց է դառի վուր էլ օչովու աւտալ չէ ըլում... Սրա զալամը թանգ աթէ ինձ ամա, դէղի... Իմ կայինքին ՚ես չիմ կանացի աձկը հասցնի, թող սա կառավարէ. միթամ իրը չի ըլի, թէ ինչ:

ԳԵՈՐԳ

Եթէ երբ և իցէ կարող եմ ձեզ օգտակար լինել, պարոն, ես միշտ պատրաստ եմ ձեր ծառայութեանը:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Աստըձով... Արի, վուրթի, արի, չէ թէ մէ անգամ, տասն անգամ. հիզը նստի էլ, վեկացի էլ, գուզիս հայերէն խօսի հիզը, գուզիս ռսերէն. փանցուցեվար էլ իմանում է, ամա ջեր համարացակ չէ կանացի. պօրտուպիանը խօսմ, մէ պօլէք ու վալցիր կօծէ, քու արիւր, վուր քէփդ գու քայ: Աշխրքի փուղ իմ մխի վըէն, ջեր Ֆավըր պէնցիօնումը, իժում տանը: Արի էսօր, էքուց, էլօր, ՚իփոր մէ խօսկով քէփդ տայ, գուզիս մէ շաբաթ, գուզիս էրկու շաբաթ, թէ հաւնիս նշանը տու, վուրթի, թէ չէ ու՝ գուն քիզ ամա, իմ ախչիկն ինձ ամա:

ԳԵՈՐԳ

Դուք բոլորովին բացառութիւն էք եղել այստեղ, Գարասիմ Նակուլիչ: Առանց երեսպաշտութեան պէտք է ասեմ, որ ես ձեզ առաջինն եմ տեսնում այդ հայեացքով և այդպէս արդարադատ միւսնոյն ժամանակ:

ԻՍԱՅԻ

Թէ ասում էիր, Գարասիմ Նակուլիչ, վուր թէ էսօր չի ըլի, էքուց Կօջօրինց տղին կու տամ, կօսէ, ու հիմի էրկու շաբաթ վաղա էլ իս տալի՞. ախար ինձ սուտ մի՞ գուս բերի սրանց մօդ է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Սուտ ի՞նչի իս, իմ խօսկն է՝ թէ էսօր չի հաւնի, էլի վուր էքուց Կօջօրինց տղին հազիր ունիմ, ու թէ կու հաւնի, ինչ իմ հօքում, ՚իփոր ուզենայ էն չախը նշանը տայ... Վուր իմ ապրնքէմէն սւմիկ չունենամ, խօսմ էսէնց էլ չիմ ժաժ գա:

ԳԷՈՐԳ

Յատուկ բախտաւորում էք ինձ, Գարասիմ Նակուլիչ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ինչ ասի, արխային կացի, վուրթի ջան, փեսայ ջան:

ԳԷՈՐԳ, Ժպտալով:

Կարծեմ դեռ վաղ է ինձ փեսայ կանչելը:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Բաս ինչ իս, վուրթի, վուր փեսայ չիս. դուն հէնց զիղիս թէ հիմի պիտի դառնաս իմր փեսայ: Ձէ, վուրթի, էս բանը մարթու բան չէ, Երզնքումն է շինվում:

ԻՍԱՅԻ, նայելով Դէպի Երջնք:

Մեռնիմ նրա զօրութենին:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Աստու կամքը վուր չէր ըլի, վուրթի, Էրեզ իմ օխչկան չէիր ռաստ գա քուչումը:

ՔԵԹԵԻԱՆ

Փուխ էհամ նրա օլորմութենին:

ԻՍԱՅԻ, Կարապետին:

Վաճնց թէ քուչումը, թէ կօտ դռանն է տեսի:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հա, իժում իմացայ վուր մողիկ մաղաղումն է էլի իր դէզիզի հիդ:

ԳԷՈՐԳ

Ձէ, ես նորա հետ միայն մէկ փոքրիկ ծառայ տեսայ:

ԻՍԱՅԻ, Կարապետին:

Դուք փուքը ծառայ չունիք, Գարասիմ Նակուլիչ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հա, չէ, դէզիզի պստի բիջն է էլի:

ԻՍԱՅԻ

Իժում պստի բջի արով թողնում ին դուսը օխչկան:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Թէ վուր ասի վուր իր դէզիզի հիդ է էլի, օխնած հոքի. նա էլ ձամփէմէն ուրիշ տիղ է գնացի... Եհ, բախշեցէք, (Վէր Կէնայով): Ղլխացաւութին տվի ձիդ: (Ա.Ենչը Վէր Են Կէնայով): Բաս չայու վրայ մնում իմ քիզ, փեսայ ջան. Իստուն էստի գրաւ իմ թողնում, մէտի շուր կու բերիք:

ԳԷՈՐԳ

Անպատճառ, Գարասիմ Նակուլիչ, այս բոպէիս գալիս եմք:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Շատ լաւ, վուրթի, բարով մնաս : (Գէորգին չէս է պալի) : Դուք էլ բարով մնաք, դէղի . Աստուծ վիրշեներուս բարի անէ :

ՔԵԹԵԻԱՆ

Շնորակալ ինք, ջափա քաշեցիք . . . Աստուծ ձիր մէ օրը հազար անէ, վուր իմ վուրթու սիրտը հանգստացրիք : Իմ անտիս քվելը շատ հարց ու բարով կօնիք իմ մագիէր :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ջուխտ աճկիս, մնաք բարով :

ԳԷՈՐԳ, հէպը գնալով մինչև դռան :

Ցտեսութիւն :

Կարապէտը դռան է գնաւ միջի դռնից :

ՏԵՍԻԼ Է

ՔԵԹԵԻԱՆ, ԳԷՈՐԳ, ԻՍԱՅԻ

ԳԷՈՐԳ, վերադառնալով . առաին :

Ախ, դէղի ջան, ինչ մարթ է եղել :

ՔԵԹԵԻԱՆ

Գնա ու գնա, վուրթի, բախտաւուր իս էլի :

ԳԷՈՐԳ, Իսայա չէս էլ պալի :

Շնորհակալ եմ, Իսայի ջան :

ԻՍԱՅԻ

Հը, վունց է Իսայու բերած խաբարը . հիմի էլ փիս մարթ իմ :

ԳԷՈՐԳ

Չէ, չէ, շատ լաւ մարդ ես, Իսայի ջան, և եթէ աղջկան էլ այնպէս հաւանեցի ինչպէս հօրը, այն ժամանակն անգին ես :

ԻՍԱՅԻ

Է՛հ, գլխէմէն մի կցի, քու հօրն օղորմի . հաւնած էլ է ու պըր-ծած էլ : Ամա ինչ խուռը խօսիլ իս զիգացի, տօ :

ԳԷՈՐԳ

Է՛հ, խօսոււմ եմ էլի, Իսայի :

ԻՍԱՅԻ

Ինչոր վուր է, ախպէր, լաւ պատիւ կի տվեր քու անիրուջն ու : Ինչ է, ես կի արժանի չեմ, վուր ինձ հիդ էլ զրափառ խօսիմ :

ԳԷՈՐԳ, ծիծաղելով:

Քեզ մօտ սովոր եմ, Իսայի ջան, ես իմ մօր հետ էլ այնպէս եմ խօսում, ինչպէս քեզ հետ: Դու էլի այն աղջկայ մասին պատմիր:

ԻՍԱՅԻ

Էլ ինչ պատմիմ, ախպեր. աճկով տեսածիւտ չիս աւառում, արի՛ հիմի անգճովտ իմացի: Դուն ինձ ասա, էն հանգի հօր վուրթին վաղը կուլի՞:

ԳԷՈՐԳ

Ճշմարիտ որ զարմանք մարդ է եղել Գարասիմ նահուլիչը. այնպէս սիրել տուեց նա ինձ իր զլուխը, որ հէնց կարծում եմ իմ հայրն է:

ԻՍԱՅԻ

Բաս 'ես էլ ինչ էի ասում:

ՔԵԹԵԻԱՆ

Հալբաթ Աստուծ քու հօր վարցին է վջարում, վուրթի, վուր քիզ ամա նուր մէկանց էա հանգի հէր է զրգում... Խիղճ օղորմած հոքու խօսի ու ջուղաբն ունէ զրուստ. կօխ թէ խնձուրը կէս իս արի... (Աչքերը սրբելով:) Ինչ անիս, պիտի ջրատարը սաղ էր էլի, վուր նա էլ ուրախացիլ էր:

ԻՍԱՅԻ, չեա՛լը բարբառելով:

Նրա հոքին էնգի իմանում է զիփ, զէզի:

ՔԵԹԵԻԱՆ

Նա բարեխօս ըլի Գիօրգուս համա, թէ չէ իմ միղաւուր բերնով, 'ես ինչ արժանի իմ:

ԳԷՈՐԳ, գրկելով ճօրը:

Օհ, իմ թանգագին դէզի ջան, դու ամենաարժանաւոր մայր ես եղել միշտ ինձ համար... Նա քեզ շատ եմ պարտական, ինձ վրայ շատ աշխատանք ունիս, քո երախտիքը ես երբէք չեմ մոռանալ... Շուտով, եթէ Աստուած կօզնի, կը կատարվի քո ցանկութիւնը և դու՝ փոխանակ մէկ որդու, կունենաս երկու որդի... Մենք երկուսս էլ կը սիրենք քեզ, կը յարգենք, կը պատուենք և ինչ դառը օրեր որ տեսել ես մինչև հիմա, բոլորը, բոլորը կը մոռացնել տանք քեզ, (Զեա՛լը բարբառում է:) իմ բարի, իմ քաղցր դէզի ջան:

Լուսնայում է ճօրը, յետոյ գրկելով նորան՝

Իտրծիւ համբուրում է:

ՔԵԹԵԻԱՆ, նայակէս գրկելով որդուն:

Ըմբռով կշտանաս, վուրթի:

Գրկած, գլուխը համբուրում է:

ԳԷՈՐԳ, գնալով:

Իսկոյն, Իսայի ջան:

Դուք ե գնում ալ դռնից:

ՏԵՍԻԼ Ը

ՔԵԹԵԻԱՆ, ԻՍԱՅԻ

ԻՍԱՅԻ

Գուհանամ քիզ Աստուծ . . . Բախտաւոր կնիկ իս, դէդի, էս հան-
դի վուրթի ունիս: Հիմիկվան տղերքն իրանց ծնողներուն էլ էտէնց
չին սիրում, վունցոր Գիօրգին քի սիրում է:

ՔԵԹԵԻԱՆ

Մեռնիմ նրա արեւուն, զարթնի նրան ով ունիմ աշխրջումը. վեց
տարեկան էրեխայ մնացիլ է ձեռիս, իմ շունչն ու կենթանութիւնը
նա է էլի: Հա եցէք նստի, Իսայի ջան, յօրէս շուր կու հաքնէ.
Ես էլ մէ Փեթիսայինն իմ ուզում զիվեր գնա, նրա օղորմութիւնը
փրկէ ու ազատէ իմ Գիօրգուն ամէն ցաւէմէն:

Մի քանի քայլ գնում է:

ԻՍԱՅԻ, նստելով սեղանի ճոյ:

Քու բարի աղօթիկն ըլի դիմունիս վրայ, դէդի:

Մեջի դռնից հոսում է Խանիէրին հալիւթայով:

ՏԵՍԻԼ Թ

ՆՐԱՆՔ, ԽԱՄՓԵՐԻ

ՔԵԹԵԻԱՆ

Օ՛հ, լուսը քու տեսնողին:

ԻՍԱՅԻ, նստած եւ աստիճին:

Էս անիծածն էլ վճարդի էք հիմի:

ԽԱՄՓԵՐԻ, շուր շուր խաւելով:

Նէմօվզգի փէխի, գծիւլօբգէթ Ղմէրթի, փէխի չէմի, կվալի ան-
գէլօգիսա, բարիգուն, Աստու բարին, քէփեններուդ վունց է, ի՞նչ
իք անում, ի՞նչ բարին հարցնիմ, վունց իք, վունց կաք, իս լմ
իք դիմունքդ:

Ղալիւթան վայր է գյում ալուսի վրայ:

ԽԱՍՅԻ, աստուծոյն :

Սարակէլ է՞ :

ԽԱՄՓԵՐԻ, աստուծոյն Խաչուն :

Էս մարթն ո՞վ է : Քն, Խաչին չէ՞ :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Հա, իմ Գիօրգու Խաչին է :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Մէքաշ չը ճանչըցայ : (Խաչուն) Ի՞նչ բարին հարցնիմ : (Խաչին
 համենում է որի հանգնել) Ուր իս նիղանում, գէթաղլա, համեցէք նստի :

ԽԱՍՅԻ, աստուծոյն :

Փառք Աստուծո, շնորակալ իմ :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Էս ուր իս կորի, քն, վուր բջի ջանը մաշվեցաւ շատ քու պտըռ-
 տելէմէն :

ԽԱՄՓԵՐԻ, աստուծոյն Խաչուն :

Տաք տաք բանումն իմ, Քեթեւան ջան. իմ տալու տղայ Կոնօի
 համա ձիվ մէ ախչիկ գէթայ, տաս թուման առաչ իմ, քու արիւր :

ՔԵԹԵՒԱՆ, աստուծոյն է որի Խաչին :

Գիդէի վուր էտ հանգի բան կուլի է :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Ջանս գնաց էրեգվան դէսը, Գիօրգին պրծնի ամէն ցաւէմէն :
 Ուր է, տանը չէ իմ թայգուլը :

ՔԵԹԵՒԱՆ, Ժողովուրդ :

Յօրէս դուս գու քայ, տանն է :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Վէնացվալէ նրա պէտլած ջանին, ուրիշ իմքին է, Քեթեւան ջան.
 աշխրթի տղէրք իմ տեսնում, մէկը չունէ նրա շուքն ու լազաթը.
 ուրբրում է միգ դիպիունիս : Բաս չէ ու Կոնօն կուլի, հոքիս հանից
 դրուստ էլի. խօմ գիդիս նրա ափալը, ծանդր ժած գալ գիդէ. ջեր
 մուլափ ու, ջեր բան ունիմ ու, ջեր էսէնց է ու, ջեր էնէնց է ու.
 իմն ինձ հասաւ ինչը ու Խօջի վանքը դուս տարայ : Հիմի էնդի, մէկ
 անց կացնիլ էրիտ, էրկու անց կացնիլ էրիտ, հալից ու մաշից խիղճ
 ախչկան. հըն, հըն, հըն, հըն, վերջը բէլգէն էրիտ :

ԽԱՍՅԻ, աստուծոյն :

Ձիէմէն մարթ վէր կու բերէ էս անիծածը :

ԽԱՄՓԵՐԻ, շարունակելով :

Ծամալօ օքմինը կու ատիմ աշխրքումը : (Ծաղկելով) Ընմ, ընմ,

ըմբ. ջանդա բեզար էլայ դրուստ էլի . . . Ըյի՛, Աստուծ անէ նրա
դիւանը: Տղէն պիտի տղայ ըլի, չախմբիս պէծը վեր ըլի անում . . .
Ջնսով ձէթիւր ին, Գեթեան ջան:

ՔԵԹԵՒԱՆ, հանգիստ:

Խամիերի՛, քիզ բան հարցնիմ . . .

ԽԱՄՓԵՐԻ, խօսքը հարելով:

Հա, ղուրթ, ի՞նչ իք հայհարա կանչի, փափէն խօս չէ սառի:

ՏԵՍԻԼ Ժ

ՆՐԱՆՔ, ԳԷՈՐԳ

ԳԷՈՐԳ, դուրս գալով աջ դռանից, փողկապը չէտախն:

Դորա պատասխանն էլ դու ասա՛ էլի, դեղիդա. այդ ինչեր ես
պատմում:

Փողկապը հարում է:

ԻՍԱՅԻ, տատնջին:

Էրիհա . . .

ԽԱՄՓԵՐԻ, վեր լսուելով արեւից:

Գէնացվալօս դեղիդէն: (Դրեւում է Գեորգին:) Ասկի ռուքար ջան,
վճնց իս, վճնց:

ԳԷՈՐԳ

Լաւ եմ, դեղիդա, դու ի՞նչպէս ես:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Քի լաւ ունենամ, վուրթի, ինձ բա միճիրս: (Ձեռքով խփում է
գրասեղանին:) Ա՛յ, էքուց տաս թուման նիկալայի մանէթը կու չխչիկայ
հատի. միր անգալ Կօնօի հաճա կլէկն ու նիշագուրը հազրիւ իմ,
ուզում իմ Խլէպուզինց ախչկայ հիդ լէհէմի. դիփ էրկու սահաթ
չկայ բէլգէն տալ տվի, քու արիւր:

Նստում է իր արեւը:

ԳԷՈՐԳ

Բանը վերջացրել ես, դեղիդա, էլ ինչ լէհէմի է՝ հարկաւոր:

Խաղում է մի ալեւում Գէլեւանի եւ Խամիերու

միջ արեւը:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Բէլգէն ցամաք բան է ջեր, ցաւդ տանիմ. նշանը վուր կու տայ,
էն չախը կու լհէմիլի:

ԳԷՈՐԳ

Նշանը որ լէհէմվիլ է, ուրեմն պսակին էլ մէկ անուն դրած կը լինես :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Փսակը խօմ յաւիտենական ջնջիլ է, անումիտ մեռնիմ: Պփ կուլի մէ քու թաղին էլ արժանի անիս, վուր մէ չաղ քրթամ վեր խփիմ: Հարուր թումնէն պակաս չիմ անի, քու արիւր :

ԽԱՍԹԻ, ասանցին :

Հիմի էս էր պակաս :

ՔԵԹԵՒԱՆ, Հէգնական չիտի :

Ինքսուն ու ինը վուր ըլի, բողազիդ կու կանգնի, այ :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Ինչի լայիղ կօնիմ :

ԳԷՈՐԳ, Ժպտալով :

Լաւ դէղիդա ես եղել, ես ու իմ Աստուածը, իմ մասին էլ պէտք է քրթամ վեր առնես և ինձ խափես :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Քիզ ուր իմ խափում, չարքդ տանիմ, քիմէն խօմ չիմ ուզում: Քիզ ինչ վուր քու աներանցմէն աւելի փուղ դուս դջլիմ: Դուն ումը գուզիս հանի, էտումը չիմ խառնվի, օղոնդ սիրուն կի ըլի, զըղձերու գլուխ չունիմ: Օ՛հհ . . . տա՛ տա՛ տա՛ տա՛ . . .

ԽԱՍԹԻ, ասանցին :

Ա՛յ, անումդ կտրէ Աստուծ :

ԽԱՄՓԵՐԻ, շարունակելով :

Անա ինչու հարուր թումանը չը թափ տալ տամ, դուն չը մեռնիս վուր վուտդ չիմ դուս դնիլ տա . թուղ ջանեներուն վազի, համբրին՝ քիզ ինչ, քու բաժնքի փուղէմէն խօմ չիմ ուզում :

ԽԱՍԹԻ, ասանցին :

Քու տունն Աստուծ քանդէ :

ԳԷՈՐԳ

Է՛հ, ամօթ է, դէղիդա, միթէ կարելի է այդպէս խօսել :

Գեոմ է Գէպի սէղանը և ծխախոտ վառում :

ՔԵԹԵՒԱՆ, Խաճիկումն, Կիսաչայն :

Ախար, էն մարթն էնդի նստած է, ինչ կօսէ :

ԽԱՄՓԵՐԻ, Քէլեհանցին :

Ինչ անիմ: (Դէպրգին :) Ինչի ամօթ է, էտ աղաթ է . բաս յես միխկ չի՞մ, քսան տիղ հազար ծակ ու ծուկ ունիմ: Ելի տէրը բարի տայ

Հիմիկվան զարդիմանդ ակնկերանցը . էրեգ չուրս քսան հոգու էր-
կու էրկու մանէթ վէր գցիլ ալի մարթագլուէս . քու ալից արիվն իմ
ասում : Մէ պիկնիկ սարքիմ, մէ պիկնիկ վուր քու հաւնած : Մէ
տղամարթ չի ըլի զարթնի սաղանդերուն : (Գրէշլոյ Գէորգին) Գուզիս
դուն էլ արի, գէնացվա, թո՛ղ խիթարվեն, սիրուն տղայ իս . (Միծա-
ղո՛ւ է) : հա՛, հա՛, հա՛ . . .

ԻՍԱՅԻ, ասանցին :

Օ՛հ, Օ՛հ, Օ՛հ . . .

ՔԵԹԵԻԱՆ, Խաճէրուն չանչ անշլոյ :

Ը՛հ :

ԳԵՈՐԳ

Ե՛հ, ինչեր ես ասում, զեղիղա :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Ինչիր իմ ասում, քու ումիկն ունիմ, քի պէս փեսացու էլ վուրդի
կու ուստ գայ ինձ : Ամէն սրփերու մօդ իմ աղանչաքն էն է էլի,
վուր քու թագին արժանի անին ինձ . ամագս մուքթ կորչի՞ :

Գէորգը ծիծաղո՛ւ է :

ԻՍԱՅԻ, ասանցին :

Տէ՛ր օղորմած Աստուծ :

ՔԵԹԵԻԱՆ

Ի՛հ, լաւ է, քա՛, ձէնդ պահէ, մէ անգաճ՝ դի ինչ իմ ասում է՛ :

ԽԱՄՓԵՐԻ, ասանցին :

Հա, զուրթ ինչ բանի իք կանչի :

ՔԵԹԵԻԱՆ

Թողնում իս վուր մարթ խօսի :

ԻՍԱՅԻ, ասանցին :

Չաչանակ է դրուտ :

ԳԵՈՐԳ

Դէղիղա՛, նշանվում եմ :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Հալա՛, գէնացվալօս Խամփերին :

ԳԵՈՐԳ

Ճշմարիտ, ինչպէս ասացիր էլախտ . հա՛, լէհէմածի պէս է :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Իժո՛ւմ, առանց ի՞նձ, թավլափիա՛ն :

ՔԵԹԵԻԱՆ

Քա՛, մուլափ չիս տայ . բաս ինչի կանչեցի, թէ առանց քիղ էր :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Իժնւմ, իմ հարուր թումանը:

ՔԵԹԵԻԱՆ

Ելի:

ԳԵՈՐԳ, յանդիմանալան չեալ:

Դէդիդա:

ԽԱՍՅԻ, առանցին:

Արի հիմի ու էլը ցխէմէն հանէ. վոլորդի էկաւ էս անիծածը:
(Խաճիկերուն:) Հարուր չէ, էրկու հարուր չիս ուզի. ինչ կարքն է
կուլի էլի:

ԽԱՄՓԵՐԻ, վէր կէնալով:

Դիախ, դիախ, 'ես կարք մարք չիմ գիդի. էս հանգի պէտլած
տղին պակաս կու թողնիմ:

ԳԵՐԳԷ ԺԺՊՂՈՎ Է:

ԽԱՍՅԻ

Լաւ է, լաւ, մէ լաւ շալին էլ ղաբուլ կոնիս. իս կու շինիմ:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Բաս ինչ իմ արի:

ՔԵԹԵԻԱՆ, Խաճիկերուն:

Քա, մէ դէսն արի: (Առանցին:) Սիրաթս գնաց:

ԳԵՈՐԳ

Է՛հ, դէդիդա, հերիք է, Աստուած կը սիրես: (Խաչուն:) Իսայի,
դու սրա հանաքներին ականջ մի՛ դնիր:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Իսկի էլ հանաք չիմ անում. մէ ինձ ասէք չա՞ղ տիղ է:

ՔԵԹԵԻԱՆ

Երկու հազար թուման փուղ, 'երիք հարուր թումանի բաժինը ու
հինգ տարով սարքած կարքած տուն. ակնչիկն էլ սիրուն, քէհէլ, ու-
սում առած, լաւ հօրն ու մօր վոլորթի ու լաւ սիրելի բարեկամի տէր:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Վա՛հ, վա՛հ, վա՛հ, ծղարօ է: (Գրէտ է ԳԵՐԳԷՆ:) Հալա, զէնաց-
վալօս դէդիդէն, ղոլորթ է ասում Քեթեանը:

ԳԵՈՐԳ

Չես իմանում որ իմ դէդէն սուա խօսել չէ իմանում. յետոյ որ
գիտենաս, դէդիդա, ինչ սիրուն է, ինչ սիրուն է, ինչ ձայն ունէ:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Գէնացվալօս քիզ իմ գլուխը, էսէնց լաւ ակնչիկ ու էս ղադամի՛

փռւղ :

ԳԵՈՐԳ

Ե՛հ, փողն ինչ յիշելու է, դէղիդ, աղջիկ եմ ասում որ քաղաքումը հասը չկայ :

Իսային զարմանում է և հաս է ասել Աստուծուն :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Բաս հիմի երկու հարուրէն պակաս չեմ անի :

ԻՍԱՅԻ

Տաս տաս թումնանուց իմ ուզում, թէ հինգ հինգ թումնանուց էլ վուր ըլի հաջաթ չէ :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Էրնէկ գիդենամ, Իսայի, դուն ինչ բան ունիս. մօցիքուը դո՞ն չլիս :

ՔԵԹԵՒԱՆ, Տօբէնայով Խամֆէրուն :

Սու, քա՛, ի՞նչ էլաւ քիզ. խօ ամուլթու գեդինը մտայ :

ԻՍԱՅԻ, ղէր Լաւելով :

Մօցիքուը էլ իս ու չիս էլ գիդի : (Առանցին և կիսայայն) Անսկամ :

Նստում է իր պեղը :

ԳԵՈՐԳ, Տօբէնայով Խայուն :

Իսայի, Իսայի : (Խառնայով Կէլիւնի և Խամֆէրին) Դէղիդ, ինչ եղաւ քեզ, Աստուած վկայ ինձ դուր չէ գալի քո արարմունքը. դուքան բազար խօ չէ մեր տունը, մի փոքր քաղաքավարութիւն ունեցիր է :

ՔԵԹԵՒԱՆ, Խառնցին :

Էրնէկ չէի կանչի :

ԽԱՄՓԵՐԻ, անցնելով Քէլիւնի աջ կողմը :

Վ. իս էկադրէբա. բաս կու թողնիմ վուր սա նշնէ քիզ : Մէ ասէք հալն ո՞վ է, ո՞ւմ ականին իս ուզում, իմ ճամփէն չես կու գլթնիմ :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ախար, օխնած հոքի, մէ անգճիզ էլ հիրթ չիս տալի վուր մարթ իմքին ասէ ու, ո՞վ ինչ անէ, համան լիզուտ իս բանեցնում. էս դադա էլ խօսիլ կուլի, մէ խջալաթ քաշէ, է՛ :

ԻՍԱՅԻ, Խառնցին :

Քամու ջաղաց է, էլի՛, անիծածը :

ԽԱՄՓԵՐԻ, Խառնի Տօբ :

Ահա՛, բերնիս կոխպէք իմ դնում : (Ձեռքով իր Բերանը ծածկում է) Աբա՛, ո՞վ է, ասէք :

Նորից Բերանը ծածկում է :

ԻՍԱՅԻ, Վէր էկնալով:

Տօ՛, էլ ինչ նուր չար, նուր բարի. ուշացանք, Գիօրգի, Աստուծ
զիզենայ, զնա չուստ շուրդ հաքի է:

ԳԵՈՐԳ

Էս սահաթիս, Իսայի ջան: (Խամփերուն:) Դէզիզա, մէկ ինձ ասա՛
Գարասիմ Եակովիչ Ջամբախովի աղջկան կը ճանաչես:

Այս ժամանակ Քէլեհանը գրեմով է Իսայի:

Դէզիզի մէջ, իսկ սորանից աջ՝ Խամփերին:

ԽԱՄՓԵՐԻ, արհամարհանաւով:

Նրան իս ուզում:

Ամենքը շտապում էն:

ԳԵՈՐԳ, վախեցած:

Հէնց նորան:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Իժու՛մ, նրան իք ասում, թէ սիրուն է:

ԳԵՈՐԳ

Աբա, սիրուն չէ՞:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Նրա սիրունութիւնը առէ իմանալս է:

Իսային, Դէզիզից եւ Քէլեհանից ծածուկ, նշան-

ներով խնդրում է Խամփերուն լուել, խոսրանա-

լով նորան փոշի մէծ գումարներ, քայլ Խամ-

փերին չէ պէտքում:

ՔԵԹԵԽԱՆ

Վո՛յ, քոտանամ ես, զո՛ւրթ իս ասում:

ԳԵՈՐԳ

Ի՞նչ ես ասում. դէզիզա, իմ աչքով եմ տեսել:

ԻՍԱՅԻ, Դէզիզին՝ յածր:

Աստուծ զիզենայ, խափում է:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Կուլի ուրիշ օքսին ին շանց տվի. թէ չէ Ջամբախինց Կա . . .
(Իսային իջնում է իր նշանները, Խամփերին հասկանում է:) . . . լսալիտի
ախչկան սիրուն չին ասում:

ՔԵԹԵԽԱՆ, անշնչով Խամփերուն աջ հողմ:

Լիզուտ պտպանձվի, հըն. հէնց զիզէի դուն ինքա իս տեսի, կի-
նաղամ սիրտս զնաց:

ԳԵՈՐԳ

Ուրեմն դու ինքդ չեմ տեսել:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Ձէ՛, վուրթի, էնէնց իմացիլ իմ:

Խորհրդանոր հայեայտ է չգում Խայու Վրայ:

ԳԵՈՐԳ, նշափելով Խամփերու խաղը, ստափէ շփոթմամբ է:

Օհ, Տէր Աստուած, այս ինչ մարդիք են:

Բարեպաժ հետանում է:

ԻՍԱՅԻ, Խամփերուն:

Վուր չիս տեսի, բայտ ինչիւր իս դուս տալի. անմըթի իմ քի մօդ:

ՔԵԹԵՒԱՆ

Անմիղ խիղճ էրէխիս սիրտն էլ խարաբ իս անում. հոքուտ ի՞նչ իս ասում: Էտէնց աշքարա սուտ կուլի՞, թափլափիւն:

ԳԵՈՐԳ, Բէմի խորհից:

Այնպէս էլ սուտ չէ, դէդի, ինչպէս կարծում ես: Առանց կրակի ծուխ չի լինի և ես լաւ հասկանում եմ որ այդ ստի տակ մէկ ճըշմարտութիւն կայ:

ՔԵԹԵՒԱՆ, Խամփերուն:

Քու աճկն էլ:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Նա ինչ անիմ, քա. ինչոր իմացիլ իմ, էն իմ ասում. կուլի զուրթ խիստ սիրուն էլ է, Նա ինչ գիղիմ: Էստի մոլափ ավէք, զնամ դրուտ խաբար բերիմ:

Գնում է դէպի շալիբան:

ԻՍԱՅԻ, Գէորգին ծածուկ:

Ա՛յ, ուզում է զնա իր քրթամը վեր խփի. աբա դրա խօսկն աւատու է՞:

ԳԵՈՐԳ

Այսուհետեւ քեզ էլ չեմ հաւատում, Խայի, հաւատիցս հանեցիք:

Շփոթմամբ մտն է գալի:

ԻՍԱՅԻ

Վա՛ն:

ԽԱՄՓԵՐԻ, շալիբան չեւախէ:

Գնում իմ այ:

ԻՍԱՅԻ, ստանցին և իխաջայն:

Ա՛յ, ջառը զնաս ու ջհանգամը, հը:

ՔԵԹԵՒԱՆ, խլիւղ Խամբերու չեւոյն շալիբան :

Քու գնալն իսկի էլ հարկաւոր չէ . իր աճկով տեսիլ էլ է ու
էլի կու տեսնէ : (Գեորգիէն :) Գնա, վուրթի, էլ մի ուշանա, շուրդ հաքի :
ԳԵՈՐԳ, նշալալ :

Ինձ կը սիրես, զէդի, ձեռք վերցրու ինձնից . էլ ես ո՛չ մէկ տեղ
չեմ գնում : Մարդ որ իր տանը այս օրը լինի տեսնելիս, էլ դուրսը
ուրիշից ի՞նչ յոյս ունենայ :

ՔԵԹԵՒԱՆ, շալիբան չեւոյն :

Վո՛յ, քուտնամ ու կուրանամ 'ես : (Խամբերու :) Այ կինձիտ կոտր-
վել էր վուր չէր էկի, հըն :

Ղալիբան գոյում է անտառի վրայ :

ԻՍԱՅԻ, ասանցին եւ ինչոյն :

Պիտի էտէնց էր էլի, վուր լաւ էր էլի :

ՔԵԹԵՒԱՆ, շարունակելով :

Երեկ գիդենամ հայհարա ուր էի կանչում քիզ . խօս գիդէի
քու ափալը : (Գեորգիէն :) Ի՛նչ իս անում, վուրթի, գնա շուրդ հաքի,
գէնացվալօս զէդէն :

Այս փշիկն սխաժ ամէն անգամ, երբ Գեորգը
բարեկամ ճանգալիս էրեսը պապի հողմն է ու-
նում եւ Քէլեհանը նորա հէտ խօսում է, Խամբե-
րին եւ Իսային բեմն աջ հողմում ծածուկ վի-
ճում էն իրար հէտ . իսկ հէնց որ Գեորգը
եւ Քէլեհանը երեսը դարձնում էն նրանց
հողմը, նորա ինչոյն կարում էն իրանց վէճը :

ԳԵՈՐԳ

Չեմ գնում, չէ, զէդի :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Աբա էտ ի՞նչ արարմունք է, վուրթի, բարէնց վիկալ ու սաղ
սաղ գերեզմանը դի ինձ :

ԳԵՈՐԳ, նշալալ :

Ախ, Տէր Աստուած :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Քիմէն չեմ արմնում, վուրթի, վուր քարափշուտա Խամբերու խօս-
կերուն անգաճ իս զնում . չի տեսնում վուր սա իր փուրացաւանքն
ունէ : (Խամբերին յոյս պալով վճռաբար իր աջու հինգ հարս Իսայուն, հե-
տանում է նորանից :) Աստու՛ճ տայ դուիս դայ էս բանը, դուն իրան
տու ինչ ուզում է . վարսալամ, վարքալամ, անհա :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Դրա բախշելը քրթմունքն ուր իմ խառնում. դրամէն առնիմ ու նրանք իրանց ախշիկը մուգթ սաղացնի՞ն :

ՔԵԹԵՒԱՆ

Ա՛յ, ձէնդ կտրի Հախմիան Տէրը, հըն :

ԻՍԱՅԻ, առանցին եւ Զիսայան :

Ամին :

ԳԵՈՐԳ, Բարեպաժ :

Վերջապէս համը տանում ես, դէղիդա . . . Այսքան էլ բարբա-
րոտութիւն. ես կը ցնորվիմ բոլորովին . . . (Առաջ գալով դէպի
Խաֆէրին :) Ի՞նչ ես արել, ի՞նչ ես շինել, ի՞նչ աշխատանք ես կրել,
ի՞նչի համար ես քրթմունքը պահանջում. ինձ խափելու, թէ իմ
զլուխը ծախելու, ասա էլի :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Մտիկ էս բէհայուն :

ԻՍԱՅԻ, ԳԵՐԳԷՆ :

Ա՛յ, օղորմի քու հօրը :

ԳԵՈՐԳ, շարունակելով :

Այն աղջկայ ծնունդները որ իմանան թէ քեզ պէս դէղիդա եմ ու-
նեցել, էլ երեսիս չը պէտք է նայեն, ճշմարիտ :

ԽԱՄՓԵՐԻ, արհամարհանալով :

Վո՛յ նրանց պէժի՛ն :

ՔԵԹԵՒԱՆ, Խաֆէրուն :

Լիզուտ չորնայ ու պրծնի :

ԻՍԱՅԻ առանցին եւ Զիսայան :

Ո՛ւր է, հըն :

ՔԵԹԵՒԱՆ, յօգնալով ԳԵՐԳԷՆ :

Արի՛, արի՛, գէնացվալօս դէղէն : Ախար էն պատուական մարթու
խօսկիրը միտդ չէ՞ : Գնա՛, քու աճկով օրիս զուրթն ու սուտը. թէ
չիս հաւնի ձեռտ ո՛վ է բռնում, թամասուքով խօմ չի՞ն կապվի :

ԳԵՈՐԳ

Այո՛, այո՛, ես նորան խոստացայ որ իսկոյն դալիս ենք, ասացի,
և պէտք է կատարեմ իմ խօսքը, թէ և շլինքս կոտրվի :

Դո՛ւս է գնում աջ դռնով :

ՔԵԹԵՒԱՆ, Խաֆէրուն :

Խուզիմ քու գլուխը. է՛տ զաղա էլ փուղի թամահութին : Էլ
նուր մէկէլանց չը խառնշտորիս, Խամփերի, թէ չէ, Աստու՛ձ գիդենայ,

իրնի մահի կու կորվինք մէկմէկէմէն : (Խառն :) Իսայի ջան, մէ
քիչ էլ մուլափ տու, գէթ աղվա, յօրէս շուրը կու հաքցնիմ ու տար,
գէնացիսլէ :

ԻՍԱՅԻ

Էստի իմ, հստի, գէգի :

Քեթեթեթեթ, Խառնէրան չանչ անէլով :

Լաւ տարի քի գայ, լաւ խմբին դուն իս գառի :

Դուրս է գնում ոչ դանից :

ՏԵՍԻԼ ԺԱ.

ԽԱՄՓԵՐԻ, ԻՍԱՅԻ

ԻՍԱՅԻ

Ախար, օխնած հոքի, ինչ իս ասում. խտուն թուման էլ քրթամ
կուլի :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Ինչե՞, թէկի ուրիշները հարուրնիր էլ կու վիկալնին, ինձ խտնը
հառամ է :

ԻՍԱՅԻ

Ի՞նչ իս շինի, ախար, վուր մէբաշ խտուն թուման իս ուզում. մէ
տաս թուման ըլի, քսան թուման ըլի, էլի հա, թէ չէ հաղադա-
մի բան կուլի դուն իս ուզում : Բաս ինձ ինչ պիտի ննգնի,
էրեգվան գէսը մահվան քրանքումը քառսուն ջեր անց ու դարց
իմ արի : Մէ քիչ էլ Աստուծ ունեցի, օխնած հոքի, է :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Քու բանը դուն զիդիս, Իսայի, իմ բանը ին : Բայ ասիմ ու վուշ
ամանչիմ, վուր թէ էս սահաթիս չիս բերի ու չիս ալի, գիփ տակն
ու վրէն կօնիմ : Աստուծաձինը զիդենայ : Աշքարա էլուում է վուր
ուրիշ օքմին է տեսի . բաս չէ ու Ձամբախինց կուբաձիէն կուլէր :

ԻՍԱՅԻ, շփռւում, էրեսը իսչ է հանում եւ ասանչին :

Միլայ Բիդ, Տէր Աստուծ, մակումն ինչէր է գալի :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Չի՞ն գնում :

ԻՍԱՅԻ

Ախար յօրէս դուս գու քայ էն աղէն . տանիմ, էնդի կօսիմ Դարա-
սիմ նակուլիչին, կօսիմ խոստացայ :

ԽԱՄՓԵՐԻ

Քու արիւր վուր է վուտն էլ չեմ փոխիլ տա ինչու չես բերի:

ԻՍԱՅԻ

Քու կնիկ արմատ ասողին էլ ինչ ասիմ. գնամ բերիմ, աճկի դի, հը. էն տղին էլա մայինց սրտավուրէ ինչու իմ գալը:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Էտուրը 'ես գիղիմ:

ԻՍԱՅԻ, գնալով աղաղակում է:

Այ, հայի, հայի, հայի...

Դուք է գնում թշի դռնից:

ՏԵՍԻԼ ԺԲ

ԽԱՄՓԵՐԻ, Ջէնի:

Էտէնց, այ. աճկիրս ուռիլ է Զամբախինց բակուրի համա. նրա պտուղն էլ կարիմ. 'ես իմ թիքէն լաւաշ իմ դիփունանց վրայ: Ամա իմ քվիւր աղէն խօմ չէ գժվի... Կուլի ղուրթ Մարքրիտին ըլի տեսի ու հաւնի... Թային փուղ ու բաժինքը աճկիրը կապիլ է: Դուրթ էն ղաղա փուղ ու բաժինք կուլի... Ում աճկիրն արլանդ վա չի անի. 'ես էլ վուր ըլիմ, գուղիմ ու. ամա թէ կի ինքը հաւնում է ու ուզում է, 'ես ինչ իմ հոքում, դարգերուս գլուխն է. մինք էլ կու լվլվանք:

ՏԵՍԻԼ ԺԳ

ԽԱՄՓԵՐԻ, ԳԵՈՐԳ

ԳԵՈՐԳ, դուք է գալի ուղ դռնից քրտիւ, աղիտի փողպատով, չեւան յիլիւրը եւ աղիտի չեւանիներ: Դառնալով դէպի հուլիսը:

Լաւ է, լաւ, դէգի, դու գնա, (Խաճիկերուն:) Դէգէն կանչում է: (Աջ ու չախ նայելով:) Իսային ի՞նչ եղաւ:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Յօրէս գու քայ, գէնացիւլօս Խամփերին, ինձ վրայ ուր իս նիղա-նում. ախար հիմի էլ վուր չը խէրվիմ, էլ 'եփուցութին:

ԳԵՈՐԳ, շիւթում է, յետոյ գլխարկը դնելով սեղանի վրայ եւ չեւանիները հագնելով:

Դէգիդա, ասա դրուստ՝ այն աղջկան կը ճանաչես, թէ չէ:

ԽԱՄՓԵՐԻ, հաշտելով:

Ձէ . . . վուրթի . . . չիմ տեսի. (Հաստատապէս): ամա լաւ ակնիկ
ին դովում, հախ Աստուծո, ու էլախա էնդուր փանեցի վուր իմ
թիքէն չը կորչի: Տիս վուր ուստութենով ժաժ էկայ. գնաց վա-
ղիվաղ քու պարուն Իսային ու դէմուդէմը կօսէ քու անիրուշը
վուր յես էլ դէգիդա կամ աշխրբումն ու ինձ էլ յարգ ու պատիւ
է հարկաւուր:

ԳԵՈՐԳ, սասախէ շինելում է:

Մի՞թէ . . . Օհ, անաստուածներ, դուք ինձ ցեխն էք գցել բո-
լորովին. ի՞նչ երեսով նայեմ ես հիմա Գարասիմ Յակուխին:

Բարեպաժ նստում է պախի վրայ:

ԽԱՄՓԵՐԻ

Էստու համա դուն ուր իս նիղանում. աղաթ է, վուրթի: Դուն
քու բանը ղայիմ բռնէ. հաւնիս ուղէ, չը հաւնիս ինչիրաթ չիմ տես-
նի. ամա ումն ուղիս, գիդացի վուր յես էլ իմ փային գուզիմ. . .
(Ձախ հոյիսից Բէլիւանը հանդում է՝ Խամփերի, Խամփերի): Գալիս իմ,
զալիս: Չարդ տանիմ, մի նիղանան, ասկի ուղար, Գիօրգի ջան:
(Ձեռքը Գէորգի ուսի վրայ դնելով): Դուն ջեր նշնվի, վուրթի, զօղն էգի
զամն է. հարսնը քումը խախտով ջուր կու բերիմ քու արիւը, դիպու-
նի վրայ շատ բանը յես կու շինիմ, շուշպար ու լէգդեվար էլ կու
խաղամ թէ գուզիս: Հէնց գիդիս չիմ կանայ. ինչ անիմ թէ
խուն տարեկան աւել իմ: Այ. (Ծաղրածաւ չիտով պար գալով):

ՋիՖ թը պի տամ, ջիՖ թը տի տու,

ՋիՖ թը պի տամ, ջիՖ թը տի տու,

Դընգ, դընգ, ջիՖ թը պի տու,

Դընգ աը պը աըմ, ջիՖ թը պի տու:

Դուն մի աղաթն ու սովորութիւնը իսկի էլ այնուանդ մի գցի,
վուրթի: (Գրէլով Գէորգին, գլուխը համբարում է): Չարդ տանիմ,
Գիօրգի ջան, ասկի ուղար, Գիօրգի ջան:

Դուն է վաղում չախ դանից:

ՏԵՍԻԼ ԺԴ

ԳԵՈՐԳ, ձենալ, երկար լսողութենից յետոյ եւ արեւի վեր լուսելով:

Այ, Աստուած անիծէ ձեր աղաթն էլ, ձեր սովորութիւնն էլ . . .
Այս ի՞նչ խայտառակութիւն է իմ գլխին. ի՞նչ կարծիք պէտք է

տանի այժմ այն մարդը մեզ վրայ: Մ'հ, ամօթ, ամօթ իմ անուանը, հապար ամօթ: Չէ, այս բոլորը սովորականից դուրս բաներ են և այստեղ անպատճառ մէկ դաղանիք կայ, որը աշխատում են ինձնից ծածկել . . . Ե՞նչ պիտի լինի, ի՞նչպէս իմանամ . . . Կարելի է ճիշդ մարիտ իմ տեսած ազնիկը ուրիշ լինի և ինձ խաբելիս լինի՞ն, ի՞նչ կայ այստեղ զարմանալու. իմ մօրաքրոջ այն հայեացքը, որ նա ձգեց Խայու վրայ, նորա փափոխական խօսքերը, նորա կակաղելը, վերջապէս իրան Խայու գնալն առանց ինձ սպասելու բաւականին հաստատում են իմ կարծիքը . . . Այո՛, այո՛, այլ ևս կասկած չկայ, ինձ կամենում են խաբել, ինչպէս շատերին են խաբել . . . Մ'հ, Տէր իմ, այս ի՞նչ մարդկանցով եմ ես շրջապատուած, այս ի՞նչ երկիր է մեր երկիրը. ամեն մի քայլափոխում ստուծիւն, խաբէութիւն, սուտ բարեկամ, սուտ ազգական, մէկ չնչին օգտի համար պատրաստ ամենամօտ մարդուն անգամ խաբել, նորա անունն ու պատիւը խոյտառակել, նորա հանգստութիւնը խանդարել . . . Չէ, չէ, ես այդպէս չուտով չեմ խաբվել և մինչև ստոյգ չիմանամ թէ ի՞նչումն է գործը՝ ոտս անգամ չեմ դնել Զամբախովի տանը: Եթէ իմ տեսածը չէ, այն ժամանակ թող ամբողջ աշխարհը քարուքանդ լինի:

Գլխաբէլը ծածկելով դուրս է գնում Քջի դռնից:

ՏԵՍԻՆ ԺԵ

ԽԱՄՓԵՐԻ, Դէմոյ, ներս վաղէլով չորս դռնից:

Վոյ իմ ապրելուն: (Կանչելով:) Գիօրգի ջան. քան, Գիօրգի ջան, (Իսկա է վաղա՛մ Դէմոյի ետեւից:) չին իմանում, քիզ իմ ասում:

Վարա՛գոյն իջնում է:

ՏԵՍԵՐԸՆ ԼՌԵԶԻՆ

ՏԵՄԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

Բանա լաւ է գնում։ ամէն կոնէմէն հօնղընիրը ձքած է, փէիքրի
աբլարուդի պէս զամբս գործած է... Գու քայ Հիմի պարուն փե-
սացուս, ճանջի նման բզզալով, թրըր[սի], (Ձեռքն քեռն է խիւսմ)։
Կամրումս դէվէր կու ննդնի։ Շատ իժում բզ—զզ—զզ կօնէ, ամա
էլ իմ շանդերէմէն օչով չի կանայ գնա... Ձէ, Հիմի մէկն ու մէկը
վուր ասում ին՝ թէ փէիքարն, ասում է, գարշէլի անասուն է. ի՞նչի,
մէ ձիւ իմ հարցնում. շան պէս մարթիք է կարտում, թէ գիլի պէս
ու ապլնի պէս մարթիք է կուլ տալի. ի՞նչով է նա փիս. ինչ
Աստուծ շնուք է ամի, էն շնուքով է ապրում... Ախար գազանի
պէս ակոնք չունէ վուր կծելով իր կերակուրը ճարէ, թռչունքի պէս
թիւիլ չունէ վուր իր թռչելով ապրի. բաս ի՞նչ անէ խիլճը վուր
օթախի քնջնեքումն աբլարուդէք չը սարքէ ու ճանջիրն էնելով չը
բունէ... Հիմի չիք ուզե՞լ վուր վուսնեքով ման գայ ու էնէնց իր
կերակուրը ճարէ. գանա չիմ գիլի, էն սհամթին կու թողնիք, հըրա...
(Լեռն հրածում է)։ Դուրթ շատ վուր փիքր իմ անում, է, էս աշխար-
քը դիփ մէկսմէկու ուսելու է ստիլծած։ Երէկոս պուխտս լսում էի
թէ Ժանգմա թօփի, թօփման դէլի, գէլմա թխա, թխամ վէնախի շէ-
ճամա։ Էստունք նա հէնց գիլէի դիփ սուսուոյ մարդկերանց ասած

բանիր է, ամա հիմի վուր լաւ հէտաբ իմ անում, զուրթ վուր դիփ մէկամէկու ուտում ին. մէ թռչունք մէկին է ուտում, մէ անասուն մէկէլին, մարթու տծկը խօմ զարթնի խուղը ինչը կու կշտացնէ. ինչ բարաթ բարաթ անասուն տախ, թռչունք տախ միր փուրն է դէվէր գնում. էն կինքէմէն վուր չլինք վախենում, է՛, մէկամէկու էլ կու տինք: Ամա միթամ չինք ուտում, ա՛յ. էս աշխրըքումը ովոր ումը ախտում է՛նա է զօշաղը. տախին ու ուտիլը մէկ է էլէ ... Ամա միր հիրթն էլ գալիս է, խուղն է անուշ անում միդ, դառնում ինք խոճ. հուղ էիր, ասում է, ՚ն հուղ դարցի, կօսէ: (Լաւ գլուխը շարժում է): Ե՛հ, փուչ աշխարք ... Ամա ի՞նչի վրայ միտս էկաւ էս տունք ... հա՛, փէկքրի վրայ. չէ՛, փէկքրի վրայ կի չէ՛, իմ արարմունքի վրայ: Հիմի միթամ ՚ես խափիփայ իմ, ո՛ւմն ինչ գէթ իմ անում, տալէր. թուղ ինձ օշով չը խափէ, ՚ես էլ օշովը չիմ խափիր ... Հիմի էսէնք վուր չը ժաժ գամ, դո՛ք իք ուզում իմ ախշուկան. գանա չիմ դիդի, աւտաս դռնիրս կտարտիր: (Ծռլի ժամացոյցը փննչելէ): Ձեր սհաթի վիցն է. ինչ ուշ է մթնանում, տալէր ... Յօրէս Իսային ու փեսացուս պիտի գան. հէտաի հանգն ընթանիմ վուրէ ածկիրն աբլանդվա անիմ իմ պարուն փեսացուին. ջեր հալա մօհրաթ կօնիմ ... է՛հ ... իժում հէտի բաներու վրայ կու խօսիմ հիզը, վուր սուրփ համարէ ինձ. իժում ... իժում էլ ինչ, դուս կու բերիմ իմ կարտինկա Մարքրիտին ու տեսնիմ թէ էս քու պարուն Գէվուրք Մասիսեանցը ի՞նչ կօսէ: Ի՞նչ պիտի ասի ... (Ուղեքը վէր է բաշտում) կու ամանչի ու նշանը կու աալ տամ էլի: Ամա վա՛յ թէ էն մէկի հանդը գգակը վիկալիէ ու ասէ մնաք բարով: Վո՛նց կանայ, ՚ես էն մարթն լ՛մ: Աստուճ վկայ էստի էւէտ գլուխը կէս կօնիմ: Իժ խափիլը հիշտ բան չը գիգենաք, հրա՛. ինձ Բարասիմ Եակուլիչ Զամբախով կօսին:

Իսաւր է գնում ալ դանից:

ՏԵՍԻԼ Բ

ՄԱՐԹՐԻՏ, Ահա՛, հսկում է չափ դանից, երեսը գեղեցիկացած և Եսպայիցն նմանեցրած. դերիայի գեղեցիկ այնպէս երեսը է, որ խոնգարում է հանգալ: Եսպում է և մի բանի ժամանակ լաւ հոսում:

Արրաս հէնք գիգիմ քամվում է ... Էսէնք շտապով բան չիմ տեսի, էս հանգի ախշկայ նշնիլ էլ չիմ իմացի ... Ասումին լաւ

աղայ է, ամա խիլքս չէ կտրում. լաւը վուր բլի, առանց տնդիլ
ախչիկ գուլէ՞ օքմին: Հալեաթ փուղի խաթիր է ուղում ինձ. վայ
իմ միխկը, փուղիքս կու խժռէ ու իժում քօծի պէս վէր կու դցէ
ինձ: Ամա կուլի ինձ անդղելու է գալի՞ ու ինձմէն թաքցնում ի՞նչ:
Է՛տ է, միթամ փողոցի ապրանք իմ, միթամ չիթ է առնում. հաւնի
ուղէ, չը հաւնի դուս գնայ: (Տէշեյ վէր է քէնոմ:) Ա՛խ, Աստուձ, ինչ
էիր հոքում, ինձ էլ ուրիշներու պէս սիրուն էիր սաիղծի. թո՛ղ
սիրտս քար էր էլի, լաւն ու վաղը մէկ էր էլի ինձ ամա աշխըր-
քումն ու էրեսս սիրուն. զինջ կու ապրէի, աւատացած կուլէի վուր
իմ մարթու սիրեկան իմ: (Գէնոմ է Դէպի հայելին եւ Բջը նայում:)
Էս խաակ իմ նման չիմ... (Հայելիի հետանում է եւ այնպէս նայում
Բջը:) Երանի դիփ էսէնց բլիմ, էլ իմ մարթու սիրտը չի հոգնայ
ինձմէն: Ամա ովոր վուր է էն աղէն հալեաթ մէնակ փուղի համա չէ
ուղում ինձ, թէ չէ էսէնց ո՞ւր ինչ սիրունացնում ինձ նրա աճկու-
մը... Ա՛խ, Աստուձ, թաք նա ինձ սիրէ, խօմ գիղիս գիլի քու
կամքի կատարող իմ էլի ու յօրէսի դէնը իմ գլուխը չարի փուխ կօնիմ
բարերարութենի համա... (Նայում է Ժամայցիին:) Սհաթի վիցն է,
յօրէս պիտի գայ ասում ինչ. ինչուո՞ւ նրա գալը իմն ինձ կու հաս-
նի... Ա՛խ, Աստուձ, երանի ինձ չէիր սաիղծի, երանի ախկըտի
վուրթի էի էլի ու մէ ախկաի մօդ բախտավուր էի էլի. ո՞վ զիդէ
ինչ պիտի գայ գլխիս:

Թաշիհնակով աչքերը սրբում է եւ նստելով դի-
ւանի վրայ լուսւ լայ չի նոմ:

ՏԵՍԻԼ Գ

ՄԱՐԳՐԻՏ, ՆԱՏԱԼԻԱ

ՆԱՏԱԼԻԱ, Տոնոմ է չախ դռնից, չէսփին Բշընէ հապոյ:
Հր՛ա, Մարքրիա ջան, բառինկէքդ բերին... Բ՛ա, ի՞նչ իս անում,
լաց իս բլում. իս էրէսիս գիղը վէր դու քայ:

ՄԱՐԳՐԻՏ

Նա էլ էա իմ վայ տալի իմ գլուխը, Նատալիա ջան:

Ասնոմ է Նատալիայից հապոյը:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ե՛հ, տուտայացիլ իս, ինչ է. դուն հէնց գիղիս մէնակ գուն իս
լաց բլում. ինձ էլ վուր նշում էին լիթ ու լիզիս գիղիւր էկաւ

լացեմէն :

ՄԱՐԲՐԻՏ, հոգոյ հանելով :

Քու լացը իմ լացի մօդ ծիծաղ կուէր, Նստալիս ջան : (Լուս-
բայ է ոտնո՞ւմ հաղորդը եւ հանելով մէջից սարսափելի երկայն հրահանելով հօշի-
նէր, դարհաբաժ վեր է լսուած փեշից) Էս ի՞նչ է, քան. հսկողա
կորնպնիր կուլի՞. վուտիս վրայ վրնց կանգնիմ, Արէլը *) խօսմ չի՞մ :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ի՞նչ գիղիմ, գէթաղվա, քու մամէն է կարիւ տվի . . . (Կռնիները
ստանա՞մ է Մարտիրոսի չեռից եւ ստանցին) Էս ինչ ուշնափուր իմքնիր
է, քան : (Մարտիրոսն) Ինչոր վուր է, հստունք է, Մարքրիտ ջան.
չարա չկայ պիտի եօլա տանիս : Բռնէ, հաքի, էլ մի՛ ուշանա :

Կռնիները պալիս է Մարտիրոսն :

ՄԱՐԲՐԻՏ, վերադարձա՞մ :

Հիմի իմ իմանում էս դերիի էրգէնութիւնը : Էտէնց պիտի, մօղա
է, կօսէ . . . Խիղճ տղայ, ինչ հանգն ին ուղում խափի : (Տարջելով
հօշիները) Մեռնի՛ սրա կարողի արիւր :

Կռնիները դէն է գոյա՞մ :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Վոյ, քուանամ յես, էտ ինչ արիր, քան. մամէս վուր իմանայ,
ինչ ջուղար կուտաս :

ՄԱՐԲՐԻՏ, չեռից ճակատին պանելով :

Ա՛խ :

Լուսնիւն :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Քան, լաւ է, մէ չուտ հաքի, է՛ :

Դարջեալ լուսնիւն :

ՄԱՐԲՐԻՏ, վեր է ոտնո՞ւմ հօշիները, չեռայ գնալով :

Ա՛խ, Աստու՛ճ, Աստու՛ճ :

Դուրս է գնա՞մ չեռ պանելից :

*) Արէլը Թիֆլիզի հասարակութեանը ծանօթ մի ճարպիկ անձն էր,
որ հանդիսաւոր տօներին երեք—չորս սաժենաչափ ձողերի վրայ կանգ-
նած, իր ձեռնածոթիւններով զուարճացնում էր ժողովրդին եւ զարմա-
նալի գիւրութեամբ ման էր գալի այն ձողերով :

ՏԵՍԻԼ Դ

ՆԱՏԱԼԻԱ, Պէնսիլ:

Խիղճ ակնիկ, միխկա գալիս է... Էն բաթինկէքն էլ ինչ մօթիւրա է, քան... Էն հանգի կրնգնիր էլ չէի տեսի իմ օրումը... Հիմի վուր մօղա գայ. յայ թէ բոյի կու բռնին մէբաշ դիփունքը... Տէր Աստուծ, իմ դուշմնին էլ չը տաս զիղճ ակնիկ: (Հայելիի մէջ պննւմ է երկար ժամանակ:) Ինչ դրուստ է շանց տալի էս հալիլէն: Ես դուռնալուս է հայելիի մէջ:

ՏԵՍԻԼ Ե

ՆԱՏԱԼԻԱ, ՄԱՐԲՐԻՏ

ՄԱՐԲՐԻՏ, հարուստ է յախ դանից բարձր հասակով:

Էրնէկ քիզ, Նատալիա:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Քան, դրուստ իմ բոյի իս, Մարբրիտ ջան, ո՞ւմը չիս դուր գա էտէնց:

ՄԱՐԲՐԻՏ

Ե՛հ, Նատալիա ջան, մէ իմ սրտումն էլ դէվէր մօիկ տո՛ւ. մահս էրնէկ իմ տալի, Աստուծ գիդենայ: Մամիմէն վախենում իմ, թէ չէ ուզում իմ ասի վուր ՚ես մարթ չիմ ուզում. թող կանանցը տայ ինձ: Նստում է իւշեպէյի վրայ:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Գժվիլ ին, Մարբրիտ, թէ ինչ է էլի քիզ:

ՄԱՐԲՐԻՏ

Իսկի էլ չիմ գժվի. Էն տղէն միխկա գալիս է... Երանի կանե- նամ թաքուն իմաց կօնիմ վուր վունց էրեսիս աւտայ, վունց բոյուս, թէ էնչախն էլ գուզէ ինձ ու կու տեսնիս. ամա վունց ասիմ ՚ես նրան էս բանը, ամուլթու գեդինը կու մանիմ:

ՆԱՏԱԼԻԱ, նստելով բարձրահասակ վրայ:

Վոյ իմ աճկին, գանա պիտի խօսիս էլ հիզը. քար գուրձ անելու կու զառնաս խօմ: Նրիք ամիս նշնած էի, մէ ջեր իմ ձէնը չէ իմա- ցի Իսային, քու արիւր:

ՄԱՐԲՐԻՏ

Գիւղիմ, Նատաղիա ջան, ու մամէն էլ սատարից վուր ձէն ծպտուն լը հանիս էս գիշեր, կօսէ ամա էն տղէն մէ օր խօ կու իմանայ իմ ափալը, խօ կու տեսնէ վուր էրեսս էլ սուտ է էլն ու բոյիս էլ. էնչախն խտակ աճկէմէն կու գցէ ինձ:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Դարդ մի անի, Մարքրիտ ջան, վունց աճկէմէն կու գցէ ու շատ էլ կու սիրէ քեզ քեզի քու խտակաթը կու իմանայ:

ՄԱՐԲՐԻՏ

Ե՛հ, Նատաղիա ջան, խտակաթի համա վուր ուղում բլի, էս էնց տիկին էլ չէին շինի ինձ... Երանի գիւղենամ նա ինչ խտակաթի տէր է:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Աստուճ գիւղենայ, Մարքրիտ ջան, Իսայիս գովում էր՝ թէ խտակաթը տղայ է, կօսէ, խտակաթն էլ լաւն ունէ ու ուսումն էլ, կօսէ. վարթնի էս համ ջէհէլ է ու համ սիրուն, ուրիշ ինչ էս ուղում, քան:

ՄԱՐԲՐԻՏ

Վայ իմ միտկը, վուր վունց սիրունութենով կանամ զա հիւզն ու վունց ուսումով. էրնէկ չէր բլի մէ էրկու տարի թողել էին ինձ էն պէնսիօնումը... Դուն չի՞ տեսի էն տղին, Նատաղիա:

ՆԱՏԱԼԻԱ

Իմ օրումը չիմ տեսի, Մարքրիտ ջան:

ՄԱՐԲՐԻՏ

Ա՛խ, սիրտս փիս է, Նատաղիա ջան. հէնց գիւղիմ խիստեղու պիտի տանին ինձ:

Թաշկենաչով աչքերը սրբում է:

ՆԱՏԱԼԻԱ, Կանգնելով Մարքրիտի առաջ եւ ձեռքը նարս ուսին դնելով:

Հերիք է, թէ քու Աստուճ կու սիրիս, Մարքրիտ...

ՄԱՐԲՐԻՏ, Կանգնում է:

Ա՛խ ինչով իմ միտաւուր վուր զեղճ իմ:

ՆԱՏԱԼԻԱ, Կանգնելով Մարքրիտի կողքին յետքը յեշտ նարս ուսին:

Ի՛հ, լաւ է հէնց տարիս... (Մարքրիտը յանկարծ ընկնելով Նատաղիայի գերիշ, հեկեկում է: Պատկեր:) Աբա էտ ի՞նչ արարմունք է, Մարքրիտ. վունց իս գթի՞, էլ ըստքոս լաց է հիմի:

ՄԱՐԲՐԻՏ, Հեռացնում է գլուխը Նատաղիայից եւ աչքերը սրբում:

Ա՛խ, Նատաղիա, ինձպէս բերախտ տալիկ չիայ:

ՆԱՏԱԼԻՍ

Լաւ է, մէ սիրտդ յիդ բի է. ի՞նչ էլաւ քիզ, քաւ

ՄԱՐԲՐԻՏ

Իմ սիրտը վաղ է կտրուած. Աստուծ ինձ վուր ստիղծից, ղխիունի
Համա ծիծաղ ու մասխարա ստիղծից ինձ :

ՆԱՏԱԼԻՍ, վեր Բաշտը Կէշից :

Ի՛հ, ուցնաուր իս, քաւ

Գնաւ է Կէշի Կշ :

ՏԵՍԻԼ 2

ՆՐԱՆՔ, ԻՍԱՅԻ

ԻՍԱՅԻ, ճանչուլ Քշի Կաշից, Կշիարէր Զեաշին :

Ո՛ր է Կարապիտը : (Տեանէլ Մարգրիտին) : Օ՛հ լաւ իս գաւի,
Մարգրիտ Զան : (Մարգրիտը որի էնգնէլուլ, ողջուհու է Իսայան, որը
ղարհայած մի Կաշի Ե Կաշիուլ. Նապուլիան ծիծաղու է :) Վա՛ր, Հէր
օխնած, մէքաշ վախեցայ. էա ինչ զաղա բոյի իս բունի :

ՄԱՐԲՐԻՏ

Ասում ին վուր մոզայ է : (Ասանցին) : Ա՛խ, Աստուծ :

ԻՍԱՅԻ

Էս բացրութին էլ մոզա չէի իմացի. Երէտի զէնը կտուրն էլ
առանց սանդուխտ ղխիլը կէհաք, Ասաձու օղորմութեանով : Մէ ասէք
ո՛ւր է Կարապիտն, է :

ՆԱՏԱԼԻՍ

Զիմ գիլի, մնամ վուր ասնն է :

ԻՍԱՅԻ

Խիտա Հարկաուր բան ունիմ, մէ անսէք վուր օթախումն է,
սլիտի էս սհաթիս յիդ գնամ. ամուլ է, էն աղէն մնում է, Ե-
րէս զու քանք :

ՄԱՐԲՐԻՏ, Կաշիցին :

Յորէս սիրտս կէհայ :

Ծանր Կաշիլ Կաշի է Կաշի. Կաշի Կաշից :

ՏԵՍԻԼ Է

ՆԱՏԱԼԻԱ, ԻՍԱՅԻ

ՆԱՏԱԼԻԱ

Խիղճ՝ անշեկ, հավիեցաւ զրուստ :

ԻՍԱՅԻ

Նա ու իմ հոգին, քու սիրունութիւնը նա պիտի ունենայ, եւ
նրա սիրտը դուն :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ի՛նչ է, փիւս սիրտ ունի՞մ, ՚եփ կու հաւնիս. արա՛ նա քիչ ուր
ուղեցի, վուր հտունք իս ասում հիմի :

ԻՍԱՅԻ

Լաւ է, գլխէմէն մի կցի, քու հօրն օղորմի, փիւսը վուր ըլս, խօս
իմ կնիկ չէիր ըլն :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Վճռեց կուէր քու բանը :

ԻՍԱՅԻ

Նատալիա . . . էրէզ էստի գալիս խօս քիչ օքմին ջէհել աղայ չը
ուստ էկան :

ՆԱՏԱԼԻԱ, զարեցած :

Ձէ՛, ի՛նչ խաբար կայ :

ԻՍԱՅԻ, ասանցին, էրէսը խոչ է հանում :

Միղայ Քիզ Աստուծ : (Նապալային) Դրուստ իս ասում :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Քա՛, ի՛նչ շառիր իս մօզօնում գլխիս . . . (Թաշկնաւոր աչքերը
արբում է) Հիմի էտ է պակաս :

ԻՍԱՅԻ, ասանցին :

Տօ, նա էլ ինչ անաման իմ, ի՛նչիր իմ փիքը անում : (Գրկելով Նա-
պալային, համեմատ է նորան համեմատել) Լաւ է, լաւ, բարիչինք, Նա-
տալիա ջան :

ՆԱՏԱԼԻԱ, աղաւթելով Իսայու գրկից :

Քա՛, ի՛նչ իս անում, գուղիս օքմին տեսնէ՛ :

ԻՍԱՅԻ

Ա՛յ սարսաղ. ո՞վ պիտի տեսնի դարդակ օթախումը :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Հարսնքութիւն անտիկ մօրէ կու առնի՞ն ինձ աման :

ԻՍԱՅԻ, առանցին :

Իրան տվէք տասչուրս շային : (Նապալիային :) Ե՛յ, ջեր, ջուրը չիս տեսի, ուզումիս բաշմըկներդ հանի :

ՆԱՏԱԼԻԱ, ձեռքով Իսայու բերանը ծածկում է :

Ի՛հ, դուն վուր անկարք խօսիլ գիգիս :

ԻՍԱՅԻ, Նապալիայի չեռքը բռնելով :

Ի՛ւՖ, սիպտայ բամբակ է :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Բաս չիս առնի :

ԻՍԱՅԻ

Հը, էլի ուզում ինձ անգաճս կտրի :

ՆԱՏԱԼԻԱ, չեռքը Իսայու առին դնելով :

Հա, ի՞նչ է, Իսայի ջան, գէնացվալէրի :

ԻՍԱՅԻ

Ե՛յ, տօ, վից օխտը թումանն փուղ կօնէ, ի՛նչ իս ասում, էտ ղադամին մէ ամսունն էլ չիմ կանա դադի :

ՆԱՏԱԼԻԱ, գրկելով Իսայուն :

Գէթաղվանէ, Իսայի ջան, ուրիշներէմէն ինչի՞ ջոգվիմ :

ԻՍԱՅԻ

Ա՛խ, կնիկն ո՞վ մօգօնից :

ՆԱՏԱԼԻԱ, փախալով :

Գէնացվալէ, Իսայի ջան, թէ ինձ կու սիրիս :

ԻՍԱՅԻ, առանցին :

Արի՛ ու գիմցի : (Նապալիային :) Տօ, քիզ վունց չիմ սիրի, հոքիս էլ չիմ խնահի քիզ :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Բաս կու առնիս :

ԻՍԱՅԻ

Չարէս ի՛նչ է վուր չիմ առնի :

ՆԱՏԱԼԻԱ, վրայ ընկնելով, Իսայուն պինդ համբուրում է :

Ա՛խ, Իսայի ջան :

ԻՍԱՅԻ, առանցին :

Սաղ անգաճս գնաց : (Համբուրում է Նապալիային :) քու մէ պաշը քառսուն թումանն աժէ, Նատալիա ջան . . . (Յանկարծ չեռքը ճակապին փռնելով :) Վայմէ՛, բանս մնաց . . . Էսէնց խափից Նէէն Աթամին է՛ . . . Տօ, մէ գնա՛ Կարապիտին գլթի է. աստ էստի մնում իմ :

ՆԱՏԱԼԻԱ

Ահա սահաթիս, Բայի ջան:

Թարապետի դուռն է գնում չափ դռնից:

ՏԵՍԻԼ

Ի ՍԱՅԻ, Ահա:

Ըհ, չենի կի ճիրիմէ... աղունակ է դրուստ: Կա բան է կնիկը, ես ունիմ հոքին, դրուստ բլբուլի վարթ է, վուր հուտ իս կախում լաւ Կախեթու գինու հանգը հարկեցնում է. ամա մէկ էլ անսար սրտով հուտ կախեցին Էն մունդուէկ փուշը ցցվեցաւ մէքաշ քրն-թումն ու, իժում ինչու Էն ինչու իսան խէր փուշում ու լսան սար: (Գլուխը շարժում է:) Ախար, օխար թուման էլ դերիա կուլի... պի-տի յօրէսի դէնք գնանք գիզումն ապրինք, թէ է վայ միր միսկը: Սուտ չէր ասում էն ինչ՞ Թսկան Պետրովիչը թէ էս պիտի ու Էն պիտէմէն զահլէս գնաց, կօսէ... Էհ, մախլաս... ջհանգամը օխար թումանը, թաք մէ էս բանը գլուխ գայ ու ամագա աժենայ: Ձիր արիւր, հազար թումնի ապրանք վուր ծախիլ էի, էսդպա չէի չարչրվի. դրուստ խաթաբալա է էլի տխիկ մորթու տալը. էն էլ ով դիպէ վունց կու անցկենայ... Տէր Աստուծ, դուն դէվէր մոիկ անիս ու վունց մէկի մօդ չամանչեցնիս ինձ... Ախ, ինչ էլաւ Էն մարթը, արա թէ գայ:

Կարապետը հոգում է չափ դռնից:

ՏԵՍԻԼ Թ

Ի ՍԱՅԻ, ԿԱՐԱՊԵՏ

Ի ՍԱՅԻ

Էս ո՞ւր իս, Գարտախմ Եակուլիչ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հը, մէնակ ո՞ւր իս էկի, էլ չէ գալի:

Ի ՍԱՅԻ

Վունց չի գայ, ամա մէ անիծած դէպիպա է ունեցի էլի, վախե-նում իմ բանը չը խարաբ անէ. ուրիշ հանգն է լսօտում, զահրու-մար է ուզում, ասում է ինչու Էն բերի, վուտն էլ չիմ փոխիլ

տա, հօսէ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Տօ, էրէդ թէ դէղիդին էլ խոտանցանք ու դէղիդի մարթուն էլ:

ԻՍԱՅԻ

Մէկն էլ նուր լուս ննգաւ, մէ խիտ աշաղլար իմքին է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Դէ, դնա՛ իրան տու ինչ ուզում է, ամա էլ մի՛ ուշացնի, թէ չէ մէ մամիդա էլ ուրիշ կու՛ լուս ննգնի. էլ էփու՛ համա ուր էիր գալի, հէր օխնած:

ԻՍԱՅԻ

Վահ, խոուն թումնէն մէ գրօշ պահաս չէ անում:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ե՛հ, գժվիլ ին, թէ հանաք իս՛ անում:

ԻՍԱՅԻ

Աստու՛ զիդենայ, զուրթ իմ ասում:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Աբա, ՚ես անմիղ խոուն թումնն կու դէն գցիմ, խուրմա է՞:

ԻՍԱՅԻ

Զիս դէն գցի ու էն աղէն չի գայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, վախչած:

Ինչի՞:

ԻՍԱՅԻ

Աստու՛ զու՛ գիդէ էն անիծած դէղիդի զլուխը, մէ բաշ անա՛ թէ Մարքրիտի սիրունութիւնը առչի իմանալս է, հօսէ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, շփուած:

Իժում:

ԻՍԱՅԻ

Իժում էլ ինչ, կինաղամ բանը մօշլա էր ըլում, ասում իմ: Յոյ դէս, յոյ դէն, վունցօր էլաւ, էլի սարքեցի:

ԿԱՐԱՊԵՏ, շունչ ասնելով, կիսաշայտ:

Ո՛հ:

ԻՍԱՅԻ, շարունակելով:

Հէնց լոնէ հոքիս ծախեցի քու խաթիր, իմ հոքին զիդենայ. դէղիդին նշներով իմաց արի վուր միթամ ինչ ուզում իս կու տանք ու էն աղին ասի անգճումը, թէ դէղիդէտ խափում է: Ախար սիրունութիւնն ու զղձութիւնը հաւնելու վրայ չէ՞. թէ կիտղէն մէկ հաւնիլ է ու էլի կու հաւնի, ումն ինչ դաւի կայ: Վիրչը, ինչ էրգարաց:

նիմ, դէդէն տուն տարաւ էն տղին շուրը հաքցնելու, ու էն անիծած
դէդիդէն բաց ասաւ ու չամանչեցաւ, թէ վերջի գինը խոուն թու-
ման է, կօսէ, թէ չիս բերի, կօսէ, դիւ մէտի մօշլա կօնիմ, կօսէ, 'ես
գիդիմ վուր ուրիշ օքմին է տեսի, կօսէ. հիմի ի՞նչ խօսկ ունիս:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ի՛նչ... խօսկ ունիմ: Ի՛նչ... խօսկ... պիտի... ունենամ,
ախպէր. տար սիվցու, ջանա դուս գայ, պիտի համբրիմ, ուրիշ
ինչ չարա ունիմ. գնա՛ վիկալ, էլախտ կնգաս ձեռաց պահ տվի:

ԻՍԱՅԻ

Քի պէս լաւ մարթ աշխրջումը չի բլի, Գարասիմ ետկուլիչ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Դէ՛, գնա՛, ջալդ արա՛, Իսայի: Ուրիշ դէդէն ի՞նչ է ասում տղինը:

ԻՍԱՅԻ

Ուրիշ ի՛նչ պիտի ասի, վունցոր քի մօդ խօսում էր, էլի էնէնց է
քարոզում տղին. ուրախու վուտի վըայ չէ կանգնում, ասում է
էս ղադա փուղ ու բաժինք կուլի, կօսէ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Լաւ կնիկ է էրեւում, այ. ինձ շատ դուր է կաւ:

ԻՍԱՅԻ

Վա՛հ, Ասածու հոքի է, ասում իմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Դէ՛, բաս չուստ գնա՛, ամա էլ տղիմէն չը հիռանաս ինչու չը
բերիս:

ԻՍԱՅԻ

Էս սահաթիս էւէտ: (Շաապոլ գնում է, յետոյ յետ է դառնում):
Ամա, ի՛նչ միտս էկաւ, Գարասիմ ետկուլիչ, խօմ դրուսար գիդիս
վուր էն տղէն ուրիշ ախչիկ չէ տեսի. ո՞վ գիդէ, մէքաշ չը խայտա-
ռակվինք:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Աբա՛, քիմէն չիմ արմնում, Իսայի, 'ես թաւաքալի բան կու բռնիմ:

ԻՍԱՅԻ

Օղորմի քու հօրը. էս սահաթիս էւէտ բերիմ:

Շաապոլ դուրս է գնում Ռջի դռնից:

ԿԱՐԱՊԵՏ, Դէ՛սէ՛:

Հիմ, դրուստ ճքնաւուր է էս Իսային, Աստուծ գիդենայ, իր հա-
լալ միամըտութենով:

Դուրս է գնում աջ դռնից:

ՏԵՍԵՐԸ ԵՐԿՐՈՐԴ

Բեմը ներկայացնում է Կարապետի տան գաւիթը : Աջ կողմը սրահ փոքրիկ պատուհանով առաջի պլանումը եւ դռնով երկրորդ պլանումը . ձախ կողմը երրորդ պլանումը փողոցի մեծ դուռը եւ սորանից ոչ հեռու մի մեծ ծառ, որի վրայ թռիկից կախած է վառ լապտեր : Խորքումը ձախ կողմը պարտէզ, իսկ աջ կողմը տունը, որի պատուհանները սաստիկ լուսաւորուած դռնից բաւականին բարձր են գտնվում : Ծառի ետեւից երկնքումը փայլում է լուսինը, որ լուսաւորում է պարտէզի մէկ մասը : Գաւիթումը բաւականին մութն է :

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ՍԱՐԲԻՍ, Անուի. Ժամի պահը դառն ճանապարհն առնելով երգում է :

« Արագ ղըրաղընդա եամ, լամոյ ,

« Ձէշմէյ չըրաղընդա եամ, (կրկին) :

« Իթիրմիշամ եարըմի, լամոյ ,

« Օնուն սօրաղընդա եամ : (կրկին) :

« Լամոյ, լամոյ, խան լամոյ, լամոյ ,

« Սալզի սուսան ջան, լամոյ ,

« Յարի վաֆադար, լամոյ ,

« Օ բոյա ղուրբան, լամոյ : »

Ձիւ մէ բաց չէլա Մարքրիտի բախտը... Էրանի գիդենամ ու զօղն ուլ է... (Սալա աւազ է փչել) : Հնդու մաթա կու տանէ, ձիր արիւր, հը... Ամա ինչ, էնէնց զուքած ու զարթրած ախչկան ուլ չի հաւնի. դրուստ հրիշտակ է, էլի... Ինչ արին, տճ. աւտաս կէս լիդրն աւել սիպտկայ դիդ ըլին բանեցրի, բոյին էլ շիմշատ շինեցին մէքաշ... Փուղն ինչ հանգի բան է, 'ես նրա մօգօնօղի հոքուն մեռնիմ, մէ ջուլտ բաթինկէքը մէտի կէս օրումը կարիլ տվին : Ամա կրնգներու մօդ 'ես դաւի չունիմ, ախպեր. պա, պա, պա, պա, չաթուքէաներու լափչըքնիլը փաս յօրէտի դէնը... Ձիր տունն Աստուծ շինէ, էս ի՞նչ 'երգիր է միր քաղաքը. ասինք էսօր խափեցին, էքուց խօսմ կու էրեւայ, իժում դուք թամաշա արէք նրանց տուր ու դմփուցին : Ե՛հ, Աստուծ վիշը բարի անէ. լաւ ախչիկ է Մարքրիտը, 'ես ու իմ արիւր. էսդադա տարի է էստի ղուլուղ իմ անում, մէ օր նրամէն փիս խօսկ չիմ իմացի : Հիմի

ինչ անինք վուր էքուց էրէսը կու լուանայ ու էլի էն Մարքրիտը
կուլի. սիրունութիւնն ու զղձութիւնը Աստձու միշ է:

ՏԵՍԻԼ Բ

ՍԱՐՔԻՍ, ԿԱՐԱՊԵՏ

ԿԱՐԱՊԵՏ, դուքս գալով աջ կողմից, կանչում է: Ես
Տօ, Սարքիս:

ՍԱՐՔԻՍ

Էստի իմ, աղա ջան:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Տօ, Իսային խօս չէ էկի էլի:

ՍԱՐՔԻՍ

Ձէ, աղա, չէ էկի:

ԿԱՐԱՊԵՏ, նշապած:

Լօբի է զրուստ էն մարթն էլի: (Լուսինն): Մարթ ինչ բան ու-
նենայ նրան պահ տայ: (Բարկայած ման է գալի. փողոցի դուռը ծե-
ծում էն): Գնա, տիս ով է:

ՍԱՐՔԻՍ

Ջանդան բեզար էլայ էրեզման դէսը շատ բաց ու խուփ անեկմէն:

Դուքս բաց է անում:

ՏԵՍԻԼ Գ

ՆՐԱՆՔ, ԻՍԱՅԻ

ԻՍԱՅԻ, ներս մտնելով, կանչում է:

Սարքիս, Սարքիս, տօ Սարքիս. ուր է կորի էն տնիծածը:

ՍԱՐՔԻՍ

Ի՞նչ է, աղա, ի՞նչ:

ԻՍԱՅԻ

Տօ, էն տղէն խօս էստի չէ:

ՍԱՐՔԻՍ

Ի՞նչ տղայ:

ԻՍԱՅԻ

Ա՛յ, միր փեսացուն:

ՍԱՐԲԻՍ

Ռանգն էլ չիմ տեսի :

ԻՍԱՅԻ

Վայ մէ, ի՞նչ անիմ հիմի . բաս իսկի օշով չէ եկի էստի :

ՍԱՐԲԻՍ

Ձէ, ասում իմ վուր օշով չէ եկի :

ԻՍԱՅԻ

Վուրթները ննգնիմ հիմի, ի՞նչ անիմ, ի՞նչ ասիմ Կարապիտին . սաղ սաղ կուտէ ինձ, թօխլօ ձուր պէս կու խաշտէ . վուրդի զրթնիմ, ուր գնամ, վուրթները գնամ, վուր ջուրը ննգնիմ, վուր սարը կորչիմ : Կուլի էլի տանը գլթնիմ :

Գնում է :

ԿԱՐԱՊԵՏ, Բռնելով Բայրուն :

Մուլափ, մուլափ հալա, ինչ իս ասում :

ԻՍԱՅԻ, Հոկող էլով :

Վը վը վը վուչիչ :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հը, բերնումը թիքայ ունիմ . նա թէ քիզ ասի վուր էն աղիմէն չը հիւանաս :

ԻՍԱՅԻ

Տանը տէսայ ու հիւացայ :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Բաս տանը չէ . ի՞նչ է էլի :

ԻՍԱՅԻ

Վուր գիդենամ, խօ էլ սարէ սար չիմ ննգնի :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ախար տեսնում իմ վուր շուք չունիս, է :

ԻՍԱՅԻ

Նա ի՞նչ անիմ, Գարասիմ Եակուլիչ, գնացի հալալ միամիտ, վուր ասիմ շուք բերէ . ամա ինչու իմ գնալը, չիմ գիդի թէ թազայ ինչ միսք է անց կենում էն տղի գլխումը, գդակը վեր է կաշնում ու հայդա :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Իժում, փուղն ի՞նչ արիւր :

ԻՍԱՅԻ

Փուղն էլ էն անիծած դէգիդէն առաւ ձեռնէմէս ու իժում իմա . ցայ վուր տղէն միթամ էստի է էկի :

ԿԱՐԱՊԵՏ, Բարեպաժ :

Ասած է, ախար է, Իսայի, թէ զիլն շլինքն էնդուր է հաստ վուր իր բանը իր ձեռով է շինում: Նս վուր քի վրայ չէի զցի էս բանը, ինչու հիմի նշանը տուած էլ էր ու պրծած էլ:

ԻՍԱՅԻ

Ախար ինձ վրայ անմիջ իս չարանում, Գարասիմ Եակովելչ, Նս ի՞նչ անիմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Էն անիս վուրէ, դէդիդէն էլախտ վուր զահրումարն ուզից, պիտի վունցոր էլիլ էր աւատացրիլ էիր վուր կուտանք: Էլ ինձ մօդ ուր էիր վազում, ուր. վախենում էիր վուր չէի ավիլ:

ԻՍԱՅԻ

Գանա լսից ինձ էն անիծածը:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Մէ խօսկով չէիր պիտի էլախտ էլի, չէ: Չի՞ն զիդի վուր նշնու. տղէն խամ թռչունք է. ուր էիր հիւանում, ուր, քիզ իմ հարցնում:

Բարեպաժ. հոն է գալի:

ԻՍԱՅԻ

Ա՛խ, Դիօրգի, ձեռնէմէս թռար էլի:

ՍԱՐԳԻՍ, ասանցին:

Վահ, ախաւ է՞, թէ աղունակ. թային սապօժնիկը բան է ասի էն տղին ու նա էլ թախ է կացի: Խիղճ՝ Մարքրիտ, բախտը չէ կտրում, ինչ անիս:

ԻՍԱՅԻ

Բաս հիմի ի՞նչ անիմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, ասանցին:

Ա՛յ, զահրումար անիս գլխիտ: (Իսայուն:) Տօ՛, էլ ինչ իս էտի ցից էլի, գնա՛ վուրդի վուր քլն զթի ու բի, թէ չէ. միր մէջը չալէն կտրած է, Աստուծ գիդենայ:

ԻՍԱՅԻ

Ա՛յ, ջհանդամը գնամ ու պրծնիմ, հը՛. էրեզվան դէսը հոքիս դուս էկաւ:

Դհում է դէպի փողոցի դուռը:

ԿԱՐԱՊԵՏ, չեալը Լօնաթէլով և ասանցին:

Գու մարթ ասողին էլ ինչ ասիմ:

Բարեպաժ դուռն է գնում ու չալէ:

ՏԵՍԻԼ Դ

ԻՍԱՅԻ, ԳԷՈՐԳ, ՍԱՐԲԻՍ

ԻՍԱՅԻ, հանդիպելով Գեորգին փողոցի դռանը:
Հը, ով իս:

ԳԷՈՐԳ, հետապնդում:
Իսայի:

ԻՍԱՅԻ

Վահ, դուն իմ. հէր օխնած, քու պարտելէմէն ջանս զնաց:
ԳԷՈՐԳ, շփուեալ:

Սուս, սուս, կամաց, ես էլ քեզ շատ ման եկայ:

ԻՍԱՅԻ, բարջապան հանդիպում է:

Գարասիմ եակուլիչ, Գա... (Գեորգը չեւտով փոխում է Իսայու բե-
րանը): Դա... սիմ... եակ...

ԳԷՈՐԳ

Սուս, ասում եմ:

ՍԱՐԲԻՍ, ասանքին:

Օհ, էկաւ. գնամ աղին իմաց անիմ:

Դուք է զարմանալով հարցնում:

ՏԵՍԻԼ Ե

ԳԷՈՐԳ, ԻՍԱՅԻ

ԻՍԱՅԻ, աղապարտելով Գեորգին չեւտել:

Վահ, ի՞նչ է պատահի:

ԳԷՈՐԳ

Կամաց, ասում եմ, թէ չէ սպանեցի, և եթէ ճշմարիտ ուզու-
եա ինձ լաւութիւն անել, գնա իսկոյն ինձ իմ խօսքից ազատիր:

Ամբողջ խօսակցութիւնը կապարդում է շշմելով:

ԻՍԱՅԻ

Վա՛նց թէ խօսկէմէտ ազատիմ:

ԳԷՈՐԳ

Այս գիշեր էլ չի լինի, բան պատահեցաւ աստ. մէկ խօսքով
ինչ կամենաս հնարիր, միայն թէ Գարասիմ եակուլիչի մօտ ինձ
չամաչեցնես:

ԻՍԱՅԻ

Ե՛հ, ինչեր իս ասում, Դիօրգի ջան

ԳԵՈՐԳ

Ինչ ասում եմ՝ ուղիղն եմ ասում: Դէ՛հ շուտ արա՛, էլ մի՛ ուշանար: (Ձեռքը պալտէ): Բնորի գիշեր:

ԻՍԱՅԻ, չէտքը քանած:

Հանաքի վուխտ չէ՛, Դիօրգի ջան: արի՛՛ գիվիւր գնանք, թէ քու հօր գերեզմանը կու սիրիս, էլի թագա բանիր մի՛ մօղօնի, է՛:

ԳԵՈՐԳ

Ձէ՛, չէ՛, անկարելի է:

ԻՍԱՅԻ

Ի՞նչի, ինչի տխար, ի՞նչ պատահեցաւ: կո՞ւնի գէղիգէա էլի շառ մօղօնից իմքի՛ն: (Առանցքն): Ա՛յ, նրա վիղը կտարէ Աստուծ:

ԳԵՈՐԳ

Ես իմ խելքն ունեմ, Իսայի. պարզ երևում է որ այստեղ մէկ ժան կայ... իմ տեսածը Մարքիտը չէ:

ԻՍԱՅԻ, լսիւնքած:

Վա՛հ...

ԳԵՈՐԳ

Եթէ իրաւի այդպէս է, էլ ի՞նչի համար վերե գնամ, ի՞նչ կը լինի իմ դրութիւնը. ես իմ տեսածին եմ ուզում, իմ տեսածին, դու հասկանում ես, թէ չէ:

ԻՍԱՅԻ

Արի՛, ախպեր, քու աճկով տիս սուան ու ղուրթը... Աստուծ գիգեհայ, ինչ տեսիլ իս, էնդու վրայ ուրիւ սիրուն է:

ԳԵՈՐԳ

Ձէ՛, չէ՛, Իսայի, ես քեզ հաստատապէս տօում եմ որ մինչև մէկ անգամ ևս չը տեսնեմ այն աղջկան, ես ոչինչ բանով ոտք չեմ գնել այնտեղ:

Կամենում է գնալ:

ԻՍԱՅԻ, չէտքը քանած է:

Ախար էս իս քարուքանդ էլաւ դիւի, Դիօրգի ջան, էա ի՞նչի իս ասում:

ԳԵՈՐԳ

Էգուց, էգուց, ես ինքս ըլլորը կը պարզեմ, փաս բարեաւ:

Մի՛ գնիլ քոյն հեռանում է:

ԻՍԱՅԻ, Բանելով Գեորգին:

Մուլտի, մուլտի, լաւ բան միտս էկաւ. իմ բիձու տղէն էլ էսէնց նշնվեցաւ... (Տան պատահանները յոյց պալով): Դուն էնթէնը թամաշա արա, 'ես էս նմուշիս էւէտ Մարգրիտին քիզ շանց տամ էն ահօշկումը:

ԳԵՈՐԳ, շփուկաւ:

Ի՞նչ ես ասում, Իսայի, այդ ի՞նչպէս կարելի է:

ԻՍԱՅԻ, գնալով:

Սո՛ւ, վուր փիլիսոփի խիւք իմ ունեցի:

Փողոցի դռանը կողպում է:

ԳԵՈՐԳ

Իսայի, Իսայի, մի՛ կողպիր, մի՛. այդ ի՞նչ ես անում, գժվել ես. մարդ որ տեսնի ինձ այստեղ, ի՞նչ կասի:

ԻՍԱՅԻ

Թէ ախպէր իս, էս մէ լաւութիւնն արա ինձ. դուն չի՛ս գիտի թէ ինչ լաւութիւն կ'ոնիս: (Վաղում է դէպի աջ եւ յետ է դառնում): Թէ քու տեսածը չէ, ախպէր, թէգուզ էլ բարի լուս մի տա ինձ՝ յօրէսի դէնը:

Վաղում է դէպի աջ:

ԳԵՈՐԳ, առանցին:

Ս՛յ բան:

Ձախ կողմը ծածկաւելով անհետանում է Բեմից.

իսկ Իսային աջ կողմումն հանդիպում է Կապույտին:

ՏԵՍԻԼ Զ

ԿԱՐԱՊԵՏ, ԻՍԱՅԻ

ԿԱՐԱՊԵՏ, դիմելով Իսայուն:

Հը, էլն իմքին կայ:

ԻՍԱՅԻ, շշմելով:

Սո՛ւ, սո՛ւ, Գարասիմ Նահուլիչ, էն տղէն էստի է: Աբա, վո՛ւնց անինք վուրէ Մարգրիտին էստի ահօշկումը դուս բերինք, թող մէկ էլն տեսնէ. չէ աւտում վուր իր տեսածը Մարգրիտին բլի:

ԿԱՐԱՊԵՏ, նայակէս:

Ի՞նչ իս ասում, Իսայի, գժվիլ ին:

Աճեալ խառնուրդներն շարունակում է շնչելով:

ԻՍՍՅԻ

Աստուծ զիդենայ, առանց էս չի ըլի:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Տօ, թո՛ւղ տուն գայ էնդի, վունցոր ուզենայ տեսնէ:

ԻՍՍՅԻ

Ձի ըլի, ասում իմ, սիրա՛ր խիստ ին խարաբ արի. դէհ, չուստ, թէ չէ էլի ձեռնէմէս կէհայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, շինեալով:

Հըմ... հըա... հըմ... արա՛ վո՛ւնց անինք. քիզ վուր տեսնին, ուփրօ խիալ կու տանին... (Բարկացած է) Ա՛խ, Իսայի:

ԻՍՍՅԻ

Վա՛, Դես էստի կու մնամ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ձէ, չէ... հա՛, լա՛, լա՛... Դուն էստի թախ կացի, էն տղէն չը տեսնէ. քիզ, գնամ Դես սարքիմ. ա՛յ, էստի սարայումը կաց. (Տանում է դէպքի սրահը): Վուտդ դրօշկին չը խփիս:

Մշելով ասն է գցում Իսայան սրահը:

ԻՍՍՅԻ, ճանելով սրահը:

Լա՛, լա՛:

Անհետանում է բեռնը:

ՏԵՍԻԼ Է

ԿԱՐԱՊԵՏ, յենա՛. սրահի դուռը փակում է Իսայան վրայ, յէտոյ երէնէ փայտնով դուռը կոշկում է:

Նալաթ քի չար սատանայ... Ձիր արիւր, իմ գամբի թիլերը մէկն երկուսով աւելցաւ. գնամ գիվեր, Նատալինն նստեցնիմ, մէ խաղ էլ ասեցնիլ տամ, խիլքէմէն կուլի պարուն փնսացուս:

Դուռի խայերով դուռն է գնում աջ կողմը:

ՏԵՍԻԼ Ը

ԳԵՈՐԳ, յենա՛:

Ա՛խ, Աստուծ, ի՞նչ եղաւ... Կարծես թէ սրտումն երկաթ

են ջարդում... (Կամայ համայ տալ է գնում և ծածուկ նայում է այս և այն պատահանին)։ Բացի առաստաղը ոչինչ չէ երևում... (Հեռանում է պատահաններից)։ Նրբէք այսպիսի վատ դրութեան մէջ չեմ ընկած... Մարդ որ տեսնի ինձ, ի՞նչ կը մտածի։ զոզի տեղ կընդունի ինձ... Ի՞նչ ասեմ... ասեմ։ Իսայուն եմ ուզում... միմեանց կը հաղորդեն... մոմերով դուրս կը վազեն... աղաղակ կը բարձրացնեն... կարելի է ինքը Գարասիմ Նակուլիչը դուրս գայ... Ձէ, չէ, գնամ, փախչեմ... (Աշխատում է փողոցի դռանը բաց անել, բայց չէ կարողանում։ Սենեակի պատահաններում երևում են Նապայիան և Կարապետը։ Նապայիան նստում է միջի պատահանի ճոպ, իսկ Կարապետը շուրջով հեռանում է)։ Այս ի՞նչպէս է բաց լինում... ան, չեմ կարողանում... Այս ի՞նչ պատահեցաւ ինձ... ի՞նչպէս եկայ այստեղ... ի՞նչու եկայ... Իմ ոտովս որոգայթի մէջ ընկայ... (Սաարիչ յաւահապ)։ Ի՞նչ անեմ հիմա...

ՏԵՍԻԼ Թ

ՆԱՏԱԼԻԱ, «Նենդին» պատահանի ճոպ նստած, ԳԵՈՐԳ, ԿԱՐԱՊԵՏ,
ՍԱՐԹԻՍ, գաւլում, ԻՍԱԹԻ, տալ սրահի պատահանում, յետոյ
գաւլում։

ՆԱՏԱԼԻԱ, Լաւի ներդաշնակութեամբ երգում է տալայ ընդհարելու
միջև ընկած իսկ միւս գործող անդին խօսում են միայն այն ժամանակ
երբ Նապայիան շուրջ է առնում, բայց նշանակելով մէկ տեղը որ խօսակ-
ցութիւնը և երգը շարունակվում են մտքին։

Ա՛խ, իմ սիրեկան, ինձմէն հիռացար,
ԳԵՈՐԳ.

Սըճա, այս ի՞նչ ձայն է։

Կամայ համայ ճոպնում է պատահանին և ծառի
առէլը հանգնում

ՆԱՏԱԼԻԱ, շարունակում է երգել։

Քիզ ինչ գէթ արի վուր ինձ ուրացար.

Վիրջը թէ էս էր, էլ ո՛ր մօդ կացար,

Քու սրտի սէրը ինձ ո՛ր խօստացար։

ԳԵՈՐԳ.

Նա է, իմ տեսածն է։

Կարապետը համայ համայ դուրս է գալի ալ

Հոշմեյ, սրահի դռան փակման շօշափում է,
 յեպոյ սրահի ճօղ հոշ է գալի:

ՆԱՏԱԼԻԱ, երգում է երբորդ դռնը:

Սուր էշխիա նիտը սրտիս խիեցիր,

Քու սիրու կրակը ջանս զցեցիր,

Սրտիս եարերուն մղամ չը քսեցիր,

ԳԵՈՐԳ

Հրեշտակ է:

Իսային սրահի պարտահանը Բայ է տնում, գլուխը

դռան Բերում եւ դարձադած ախանը դնում,

Բայ Նապալիային չէ կարողանում պենել:

ՆԱՏԱԼԻԱ, շարունակում է երգել:

Էրած ու խորված մըտեղ զցեցիր:

ԻՍԱԹԻ, դարձադած եւ մասնակցին:

Միզայ Գիզ Աստուծ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, յեկանայն ժամանակ, շփոթում եւ նայնպէս մասնակցին:

Էս իշի զլուխն էլ հստի է դուս բերի զլուսը:

Մօպնում է Իսային:

ՆԱՏԱԼԻԱ, երգում է երբորդ դռնը:

Արի, սիրեկան, ինձ մէ ունի արա,

ԿԱՐԱՊԵՏ, Իսային, շշմելով:

Մարբրիտին նատեցրի ափօշկումն ու խաղ էլ իմ ասեցնիլ տալի:

ՄԻԱՍԻՆ

ՆԱՏԱԼԻԱ, շարունակում է երգել:

ԻՍԱԹԻ, նմանապէս շշմելով:

Էրեսդ

Մտիկ, է, ինձ Նատալիի ձէ-

մի շուռ տա,

նը Թուաց:

մէկ մը-

ԿԱՐԱՊԵՏ, նայնպէս:

տիկ արա:

Ինչ իս սարսաղ դուս տալի:

Կարողեալ Իսային ախանջումն փոխաւով արգել-

լում է նորան երգի լսելը:

ԳԵՈՐԳ, հիացած:

Առանց սորան կեանքը սուտ է:

Աջ Հոշմեյ դռան է գալի Սարգիսը ծածուկ

խայելով:

ՆԱՏԱԼԻԱ, շարունակում է երգել:

Խղճա քու ղուլին, մէկ անպաճ արա,

ՍԱՐԳԻՍ, Կենտրոն Պեղակներն և աստիճաններն:

Վա՛ր...

Կամայ կամայ աստիճան է գալի:

ԻՍԱԳԻ, Տեղանայն ժամանակն:

Ղօջաղ Մարգրիտ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, Իսայան բերանը ծածկելով:

Սո՛ւ...

ՆԱՏԱԼԻԱ, շարունակում է երգը:

Քու քաղցր ծենին ինձ արժան արա:

ՍԱՐԳԻՍ, Կենտրոն Կարողություն և Իսայան և աստիճաններն:

Տէ՛ր օղորմած Աստուծ, էս էլ ի՞նչ է...

Բերանը բաց ցնում է:

ԳԵՈՐԳ, Տեղանայն ժամանակն աստիճան է գալի և աստիճաններն:

Ա՛խ, Իսայի. այս ո՛ւր է...

Նորից ծածկում է Կարողություններն:

ՆԱՏԱԼԻԱ, ի՛նչ կենտրոն կենտրոն է:

Քու քաղցր ծենին ինձ արժան արա:

Պարտադրանք կենտրոն է և լեռան դադարում:

ԳԵՈՐԳ, ցածր ջայռով կենտրոն է:

Իսայի, Իսայի... (Յանդակում աստիճան և աստիճան կենտրոն է լեռան): Ա՛խ, ի՛նչ եղա... (Հանդիպում է Սարգսին և նորան գրկում): Իսայի ջան...

Կարողություն սրահի դռան բաց է անում:

ՍԱՐԳԻՍ, Գեղակներ գրկում:

Վա՛յ մէ, դէ՛ղի:

ԳԵՈՐԳ, ճշելով Սարգսին:

Ո՛ղ ես. Իսայուն եմ ուղղում:

Շարունակ գրկում է դեպի փողոցի դռան:

ԿԱՐԱՊԵՏ, Իսայան, սրահի դռան ծռո, շշնջելով:

Աբա, Իսայի ջան, հիմի դուն գիղիս:

ԻՍԱԳԻ, հանդիպելով Սարգսին և գրկելով նորան, շշնջում է:

Աբա, Գիօրգի ջան, հիմի...

ՍԱՐԳԻՍ, աղաղակելով:

Օտկեցէք, մեռայ:

ԻՍԱԳԻ, ճշելով Սարգսին:

Տօ, անիծած, փեսին գիղէի: (Կանչում է): Գիօրգի ջան,

ԳԵՈՐԳ

Ախ, Իսայի ջան, դու ես:

ԻՍԱՅԻ

Բաս ով կուլի. հը սիրտդ տիղն էկան. քու խաթիր խաղ էլ ասե-
ցնիլ տվի, այ:

ԳԵՈՐԳ, գրկելով Իսայուն:

Հա, հա, Իսայի ջան:

Համբուրում է:

ԿԱՐԱՊԵՏ, առանցին ցածր չայնով:

Հիմի հոբին ձեռիս է:

Գող է գող դուրս է գնում աջ կողմից:

ԻՍԱՅԻ, Գեորգին:

Տօ, մուլափի է, նես խօ չիմ Մարգրիտը:

ԳԵՈՐԳ

Արի շուտով, Իսայի ջան, արի, վերև գնանք:

ԻՍԱՅԻ, չեռքը բռնելով:

Արի, Գիօրգի ջան, արի:

Տանում է դեպի աջ կողմը:

ԳԵՈՐԳ, աղաթուելով Իսայուն չեռքից:

Ձէ, չէ, ուղիղ ճանապարհով, Իսայի:

Գնում է դեպի չախ:

ԻՍԱՅԻ

Լաւ, լաւ:

Վրայ ընկնելով, Գեորգի փեշը բռնում է. եր-

կունն էլ դուրս են գնում փողոցի դռնով:

ՍԱՐԳԻՍ, ձենով:

Եսէնց էլ օյի՛ն: (Վերադառնալով Լուսինի հետ:)

« Ճասլի բըհար,

« Սուրաթի եար,

« Ձէշմի խուամար,

« Լալի նըգէար,

« Դադէ շարար

« Բար գիլի զար: »

Կրորր . . .

Դուրս է վաղում աջ կողմից. վարագույնն իջնում է:

ԵՐԵՐՈՒՆԾ ԶՈՐՐՈՐԴ

Ամենաշքեղ դահլիճ Կարուպետի տանը Թոնդազին կահ-կարասիքով զարդարած։ Աջ, ձախ եւ մէջ տեղը դռներ։ Ձախ կողմը դիւան սեղանով եւ բազկաթոռներով, իսկ աջ կողմը՝ փոքրիկ սեղան երկու աթոռով։ Աջ եւ ձախ մեծ հոյեղիք եւ ոսկեղօծ կանդեաբներ վառ մոմերով։ Խորքումը աթոռներ եւ ժամացոյց, որի սլաքները ցոյց են տալի ժամի ուժը։ Սեղանները ծածկուած են սիւնոցներով եւ դռները դրասիւրներով։ Ժամացոյցը բանում է։

ՏԵՍԻԼ ԵՌԵՋԻՆ

ԳԵՈՐԳ, ԻՍԱՅԻ

ԻՍԱՅԻ, Տոնելով Ձեռնի Գեորգի չէսը բռնած։
Քու արիվն իմ ասում, Գիօրգի ջան, ջանդա բեզար էլայ քու պսուտեղէմէն։

ԳԵՈՐԳ

Դորա մասին ուրիշ անգամ, Իսայի ջան. հիմա գնա ասա որ ես արգէն այստեղ եմ։

ԻՍԱՅԻ

Ու Մարքրիտին ուղղւում իս։

ԳԵՈՐԳ

Այո, այո։

ԻՍԱՅԻ, Ձեռնի Գեորգի է գնում եւ խէլ խէլ նայում Գեորգին։

Ու զէմուղէմը նշանն էլ կու տաս։

ԳԵՈՐԳ

Հաստատ խօսք եմ տալի։

ԻՍԱՅԻ, ասանքին։

Էսէնց է ղմաթն, այ (Գեորգին) Բաս էլ էստի ծանդր ու թե-

Թիւ չկայ վունչիչ:

ԳԵՈՐԳ

Ձէ, չէ, հաւատա ինձ, Իսայի:

ԻՍԱՅԻ

Վախենում իմ, ախպէր, խանդիխան բոնժուրի բանիր իս մօզօնում ինչոր. ջեր ասիր Թէ ախչկայ հիդ պիտի զնակօմանում, հիդը նստիմ ու վիկէնամ, կօսէ, իժում ասիր՝ Թէ ինչու տուն դալը մէկէլ պիտի տեսնիմ, կօսէ, ու խօմ տեսար էլ, փառք Աստծու. մէկէլ տեսնիմ ասիր՝ Թէ էսէնց էլ չի ըլն, հիմի պիտի կորէմէն տնդլիմ, կօսէ:

ԳԵՈՐԳ

Իրաւունք ունես, Իսայի ջան, ինձանից գանգատուելու, բայց ես մեղաւոր չեմ: Դու լաւ գիտես, որ ես միտք չունէի այս ձեռով նշանուելու և ճշմարիտն ասած սաստիկ դժուարանում էի մէկ անժանօթ աղջկայ ասել՝ ահա քեզ իմ սիրտը և ձեռքը և այսուհետև դու իմն ես... Իսկ այժմ, դու կարող ես բոլորովին հանգիստ լինել. ես վճռեցի որ այն աղջիկը պէտք է լինի ինձ կին և կը լինի... Ես իմ խօսքից ոչինչ բանով յետ չեմ կանգնիլ... Այն աղջկան ես արդէն իմ բարեկամն եմ համարում և կարծում եմ մինչև անգամ, որ մենք շատ ժամանակուայ ծանօթ ենք: (Փոքր շտապով ինչից յետոյ գրչում է Իսայիին, որը քերանք բաց նայում է նորան:) Ախ, Իսայի ջան, ինչ աղջիկ է, ինչ ձայն ունի... Նորա գեղեցկութիւնը ես ոչ մէկ թագաւորութեան հետ չեմ փոխիլ:

ԻՍԱՅԻ

Էտէնց հաւնում իս, էլի:

ԳԵՈՐԳ

Շատ, շատ, Իսայի ջան:

ԻՍԱՅԻ

Ինչ խաղ էլ է գիդացի, տեսմ:

ԳԵՈՐԳ

Օհ, ես դեռ շատ բաներ կը սովորացնեմ նորան, Իսայի... միասին կը կարդանք, կը գրենք, կաշխատենք, կը դատենք, կը վիճենք, մէկ խօսքով բոլոր իմ ազատ ժամանակը ես նորան կը նուիրեմ:

ԻՍԱՅԻ

Նս էլ կու խիթարվիմ վրեներուտ, էլի:

ԳԵՈՐԳ

Ես բոլորովին հաւատացած եմ, Իսայի :

ԻՍԱՅԻ

Բաւ հիմի փեսայ իս իմն էլի, Գիօրգի ջան :

ԳԵՈՐԳ

Իհարկէ :

ԻՍԱՅԻ, փախալիւմ է Գիօրգին :

Օ՛հ, քու հոգուն մեռնիմ, Գիօրգի ջան :

ԳԵՈՐԳ

Շատ ուրախ եմ, Իսայի ջան, որ սրտով քեզ բարեկամ էի համարում և այժմ կատարեալ բարեկամ եմք :

ԻՍԱՅԻ

Բաւ էստի կացի, Գիօրգի ջան, գնամ Գարասիմ Եակովիչին իմաց անիմ : (Առանցին) Դրուստ Աստձու բան է, ձիր արիւր զիղենայ, եա զէղիզէն թիւմարաւ, անիծածը :

Դուրս է գնում չախ դռնից :

ՏԵՍԻՆ Բ

ԳԵՈՐԳ, Դէսմէ :

Խեղճ մարդ. ինչքան չարչարուեց ինձ համար, ինչքան սիրում է նա ինձ ... Իսկ և իսկ բարեկամ ... Բայց ես ինչպէս անարդար էի զէպի նորան. մէկ շնչին կասկածի պատճառով թոյլ տուի ինձ երեւակայել որ նա ինձ խաբում է և այս հէնց այն ժամանակ, երբ նա աշխատում էր արքայութեան դուռը բաց անել իմ առաջ ... Օ՛հ, ների՛ր, բարեկամ, քո երախտիքը ես երբեք չեմ մոռանալ, դու ինձ յաւիտեան բաղդաւորեցիր : (Հայելին հըջ շնչում է. լաւանքն. հայելիից հեռանում է) Մարբրիտ, Մարգարիտ, Մարգարիտա ... Ինչպէս յարմարվում է այս անունը իմ գեղեցկուհուն ... Միթէ այս րոպէիս մէկ մարդ կայ աշխարհիս երեսին ինձանից աւելի բաղդաւոր ... Կարծես այս պատերն անգամ հասկանում են իմ բաղդաւորութիւնը և ինձ հետ ուրախանում են :

Նստում է Բէմի աջ կողմը. չախ դռնից հանում

էս Կարապետը և Իսային :

ՏԵՍԻԼ Գ

ԳԵՈՐԳ, ԿԱՐԱՊԵՏ, ԻՍԱՅԻ

ԿԱՐԱՊԵՏ

Բարի իրիգուն, վուրթի, էս ի՞նչի ուշացար :

ԳԵՈՐԳ

Ներեցէք, Գարասիմ Եակովլիչ, մի փոքր գործ պատահեցաւ :

Մէկ մէկու չեա՛ք էն պալի :

ԻՍԱՅԻ, առանցին :

Էլի նեքսի տէմէն կցից :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Համեցէք, համեցէք, վուրթի :

ԳԵՈՐԳ

Բաղդաւոր եմ որ ինձ ձեզ որդի էք ընդունում :

ԿԱՐԱՊԵՏ, հաճեալում է Գեորգին :

Նա էլ ուրախ իմ, վուրթի, վուր քիպէս փեսայ ճարեցի. շատ լաւ տղայ ին գովում քիզ, շատ ապրիս, վուրթի : Հէրտ էլ լաւ մարթ էր, օղորմած հոքին, էլախտ խօմ քու գէգին էլ ասի . . . Իսայու մէն պիտի ըլիմ շնորակալ վուր քիզ ուստ էրի. (Գեորգը ողջունում է :) սրա խօսկին խիստ իմ աւտում, սուտ խօսիլ չի գիղի :

ԳԵՈՐԳ

Նա ինքս կը հաստատեմ որ Իսային միշտ ճշմարիտ է խօսում :

ԻՍԱՅԻ

Շատ մի՛ գովիք, ախպէր, Նա էլ մէ միղաւոր մարթ իմ. առանց սուտ զուրթ էլ չկայ :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Համեցէք, նստեցէք, փեսայ ջան. նստի՛, Իսայի : (Գեորգը գնում է դէպի աջ ախոռ վեր առնելու :) Դէսը, դէսը համեցէք :

Հրաւիրում է դէպի դիւանը :

ԳԵՈՐԳ

Միւսնոյն է :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Վա՛, գէթաղվա, փեսայ ջան : (Գեորգը նստում է դիւանի վրայ. իսկ Կարապետը և Իսային նորա ճոպ ախոռների վրայ այնպէ՛ս որ Կարապետը գլխովում է Գեորգի և Իսայու մէջ պէշը :) Բաս ամէն բանը վերջացած է միւր մէջը, փեսայ ջան, վունցոր Իսային ասում է :

ԳԵՈՐԳ

Մենք ոչինչ հաշիւ չունենք, Գարասիմ Եակովիչ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Մէնակ փուղի համա չիմաստում, վուրթի. էս հիմիկվան ջհէլ-նիրը մէ քիչ փուղ չէք սիրում, ամա փուղի ղադըր գիգացի, վուրթի: Ուսումը խիլքի եարաղ է, ամա փուղը համ խիլքի եարաղ է, համ կամքի. շատ բան, ինչ ուսումով չի կանա շինի մարթ, փուղով կու շինէ:

ԳԵՈՐԳ

Ի հարկէ որ փողով մեծ դժուարութիւնների կարելի է յաղթել:

ԻՍԱՅԻ

Աբա, Գարասիմ Եակովիչ ջան, վուր գովում էի, հիմի խօսես նում իս, վուր սուտ չէի ասում. տիս վուր փուղի ղադըն էլ ինչ հանգի գիգէ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ինձ մօդ պարզէրես իս, Իսայի ջան. Աստուած տայ, սրա մօդ էլ պարզէրես զուս գաս:

ԳԵՈՐԳ

Ինձ մօտ ևս առաւել պարզէրես է Իսային:

ԻՍԱՅԻ, վէր կէսուղ, երեսը խաչ է հոնում:

Փուխ է համ Ասաճու զօրութենին: (Ասանցին:) Խիլքս չէ համնում, Աստուծ գիգենայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Էստի նստի հալա, Իսայի: (Իսային նստած է:) Հա, էն էի ասում, վուրթի, վուր մէնակ փուղի վրայ չէ միր հէսաբը: Հիմի ինձ ասա, փեսայ ջան, ախչկաս վուր զուս բերիմ, զուրթ դէմուդէմն ուզում իս նշանը տա, թէ էլի անդղելու բան կայ մոկումդ:

ԳԵՈՐԳ

Չէ, ոչինչ ճշմարիտ, ես բոլորովին պատրաստ եմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Շատ ապրիս, վուրթի: Ամա գիգիս ինչ է, ՚ես էլախտ էլ խոստացայ քիզ վուր շուրհ բերիս, Մարքըրիտս միամիտ զուս դու քէր, բանի խաբարութին չէր ունենայ. ամա էս խանի խարաբ Իսային, տուն ննգաւ էնդի դէմուդէմը, թէ էկիլ իս նշան տալու. ախչիկս խնացաւ ու սիրաը ջեր էլի թաթում է:

ԳԵՈՐԳ

Խեղճ Մարգարիտա:

ԻՍՍՅԻ

Վա՛, հէր օինաժ, ՚ես ինչ անիմ, վունցոր առայ, էնէնց էլ ծախեցի. էս տղէն վուր էտէնց ասաւ, ՚ես իմ խիլքէմէն խօմ բանիր չէի մօգօնի:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Էտի է գալի ասաժս, է. հին պայմանի վոյ, վուրթի, էլի էնէնց դուս կու բերէի, ամա հիմի վուր դուս բերիմ ու բան է յիդ կանգնեցար:

ԳԵՈՐԳ

Տէր մի՛ արասցէ, ինչ էք հրամայում, պարոն:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Չէ՛, վուրթի, լաւ փէքր արա էլի. հանաք մոտխարութիւն չէ ախչկաւ բէդնամ անիլը: Քանի դուս չէ էկի, էլի վունցոր գուզիս կու վերչացնիմ քի մօդ. թո՛ւզ փեսայ չլիս, հաջաթ չէ՛, բարեկամ ըլլնք, գուզիս էլի վուրթի կու համարիմ քիզ, ինչ կայ:

ԻՍՍՅԻ, ԳԵՐԳԷՆ:

Աբա՛, էսէնց էլ մարթ կուլի՞:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ամա թէ՛ դուս էկաւ ու իժում յիդ կանգնեցար, խառակ նրա բօղազն էլ դուս կու կտրիս, իմն էլ. մէ խօսկով աշխրքումը մէ մաւոր միզը կու դառնանք:

ԳԵՈՐԳ

Ի՞նչ էք հրամայում, պատուելի՛. մի՞թէ ինձ չէք հաւատում:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Վունց չիմ աւտում, ամա, ի՛նչ անիս, ինչ էն մէ տղէն մէ բան արաւ, աճկեներուս կոտրվեցաւ. ախչկայ հէրն ու մէրը հէնց գիդէին թէ էն սըհաթին պիտի նշանը տայ, ամա էն անհաւատը զըդակը վիկալաւ ու փախաւ:

ԻՍՍՅԻ, ԳԵՐԳԷՆ:

Նա էլ իմացիլ իմ:

ԳԵՈՐԳ

Այդ ինչ անագնիւ է վարվել:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Աբա՛, վուրթի, էտէնց բան էլաւ միր քախկումը: Էնդումէն դէսը էլ ջհէլ տղի աւտալը դժարացաւ:

ԳԵՈՐԳ, ԿԵՐԵՆԻՆ, ՅԵՐԵՆԻՆ Ե՛ ԿԱՐԱՊԵՏ:

Գարասիմ Նակուլի՛չ, ազնիւ խօսք եմ տալի ձեզ, որ կեանքիցս ա-

ւելի հեշտ կը հրաժարվիմ քան թէ Մարգարիտայից :

Աջ դռանից բերում էն՝ Սարգիսը արծաթեայ պո-
նտով լեշը և Արաբիյն՝ նորոն հեղեղելով,
արծաթեայ ամանի մէջ պաշտօնականեր :

ՏԵՍԻԼ Դ

ՆՐԱՆՔ, ՍԱՐՔԻՍ, ԱՐՏԷՍ

ԿԱՐԱՊԵՏ, որի հանգնելով :

Զօրանաս, վուրթի :

Համբարում է Գեորգին :

ԱՐՏԷՍ, զարմացած և ասանցին :

Վա... (Սարգիսի փեշը ծածուկի բռնում է և շշնջելով) Էս խօսն է :

ՍԱՐՔԻՍ, Արաբիյն, նոյնպէս շշնջելով :

Սահ... :

ԿԱՐԱՊԵՏ, հրաւիրելով Գեորգին լեշ վերցնել :

Համէցէք, փեսայ ջան, անուշ արէք : (Իսայուն որ նմանապէս որի
է հանգնել) Վիվա, Իսայի : (Աջնը վերցնում էն լեշ) Էս սահաթիս
գալիս իմ, փեսայ ջան : (Իր բաժանը դնում է սեղանի վրայ և հրաւիրե-
լով Գեորգին պաշտօնական վերցնել) Համէցէք, գէթաղվա :

Դուրս է գնում ջախ դռանից. իսկ Իսային բանով

վերցնում է պաշտօնականեր :

ՍԱՐՔԻՍ, ասանցին :

Վուր գիգենայ թէ ինչ խաբար է... (Ժպտալով դէմքը ծաւում է :
Իմ վախեցնելը էժան չի նստի :

Արաբիյն հեղ ծածուկի բռնելով դուրս էն գնում

աջ դռանից :

ՏԵՍԻԼ Ե

ԳԵՈՐԳ, ԻՍԱՅԻ

ԵՈՐԳ, լռում է բաժանը փոքրիկ սեղանի վրայ և գրելով Իսայուն :
Ինչքան շնորհակալ եմ քեզանից, Իսայի ջան :

ԻՍԱՅԻ, լեշը խառնելով :

Հոգուս մեռնիմ, փեսայ ջան :

ԳԵՈՐԳ

Ինչ լաւ մարդ է . տեսնում եմ որ իրաւ հայրութիւն կանէ ինձ :

ԻՍԱՅԻ

Ախար վուր ասում էի :

ԳԵՈՐԳ

Ինչ որ ասում էիր , Իսայի ջան , տասն անգամ աւելի լաւ մարդ է եղել : Ես կարծում եմ որ Գարասիմ Նակուլիչի նման բարի և ճշմարիտ մարդ չկայ Թիֆլիզումը :

ԻՍԱՅԻ , Լէյլ Թեյլով :

Ուրիշ մարթ է ասում իմ , Լէ : (Նստած է փոքրիկ սեղանի աջ կողմը , երեսը դէպի չափս դռանը դարձրած :) Նոտի , փեսայ ջան :

ԳԵՈՐԳ

Քո լաւութիւնը երբէք չեմ մոռանալ , Իսայի ջան : (Նստած է Իսայի հանդէպը :) Միայն ներիր ինձ որ չափից դուրս նեղութիւն պատճառեցի քեզ :

ԻՍԱՅԻ

Է՛հ ...

ԳԵՈՐԳ , շարունակելով :

Վիսաւոր մեղը իմ մօրաքրոջ անպիտան վարմունքն էր և նորա ազահոթութիւնը . ես այդ բանը այդպէս չեմ թողնիլ , որովհետեւ դա ինձ սաստիկ անպատվում է :

ԻՍԱՅԻ , պաշտօնապէս դադարելով :

Հաջաթ չէ , Գիօրգի ջան . էտ աղաթ է , ինչ անիս :

ԳԵՈՐԳ

Ձէ թէ աղաթ , այլ խայտառակութիւն է դա իմ գլխին ... Ինչեւիցէ դուրս մասին մենք դեռ ժամանակ շատ ունինք . ես վերադառնում եմ Գարասիմ Նակուլիչին ... Գիտես , Իսայի , ես նորանից բոլորովին հիացած եմ :

ԻՍԱՅԻ

Մէ խօսկով , քանի գնաս , էնդադա կու սիրիս Գարասիմ Նակուլիչին . (Պաշտօնապէս ծանուցելով :) Ժամանէր ... աստուածապաշտ ... ախկաթին օղորմող ... ու իր օրումը մարթու բէգամաղ չի անի ... ասկականի համա խօմա գլուխը յիւզ դրած ունէ ...

Կարողեալ չեալ Բահադ դուրս է բերած Մար-

գրեթէ չափս դռանից :

ՏԵՍԻԼ 2

ՆՐԱՆՔ, ԿԱՐԱՊԵՏ, ՄԱՐԳՐԻՏ

ԻՍԱՅԻ, շարունակելով:

Ա՛յ, յիշ մոռիկ տու, քու դուշինկէն էլ դուս էկաւ:
ԳԵՈՐԳ, ինչոյն որի է հանգնում և հետաւից ողջումում է Մարգրիտին, որը
եր իղծից պատասխանում է նորան նոյնպէս ողջանելով. յետոյ ասանցին:
Իմ հրեշտակն է:

ԿԱՐԱՊԵՏ, Մարգրիտին նստեցնում է դիմանի վրայ. յետոյ հօտենալով Գեորգին:

Արի՛, փեսայ ջան, Աստուծ միասին ծիրացնէ քիչ քու հաւնած
Մարգրիտի հիւ:

Ձեռքը բռնած պանում է Գեորգին դէպի Մար-
գրիտը, որը որի է հանգնում:

ԻՍԱՅԻ, վեր կենալով և նայելով դէպի երջինքը, ասանցին:

Մեռնիմ Գու օղորմեթենին, Աստուծ:

ԳԵՈՐԳ, ասնելով Մարգրիտի չեռք:

Օրիորդ, ես շատ բախտաւ . . . և որ . . . եմ . . .

Մնում է ողջած, Բայց դառնելով իրան, բաշտ-
վարտելեամբ ողջումում է Մարգրիտին և հե-
տանում նորանից. յետոյ ասանցին ուշերը
որորում է և նորից նայում Մարգրիտին, որը
շփոթեալ նստում է դիմանի վրայ:

ԻՍԱՅԻ, հօտենալով Գեորգին և շշնջելով:

Վա՛, ի՞նչ իս անում, հէր օխնած:

ԳԵՈՐԳ, Իսայուն, նմանապէս շշնջելով:

Սա Մարգրիտը չէ:

ԻՍԱՅԻ, նոյնպէս:

Վա՛, վճնց թէ նա չէ, դժվիլ ին:

ԿԱՐԱՊԵՏ, հօտենալով Իսայուն մեռ իղծից և ցածր չայնով:

Հըն, ի՞նչ է. սիւ կատու անց կացաւ:

ԻՍԱՅԻ

Տօ՛, սիւ կատու կի չէ, ասում է Մարգրիտը չէ, կօսէ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, ծիծաղելով:

Ի՞նչ իս ասում, փեսայ ջան. վճնց թէ Մարգրիտը չէ . . . թէ
դուզ սաղ աշխրբին հարցու:

ԳԵՈՐԳ, ինչին նայում է Մարտիրոսին և ուսանչին :
 Երազումն եմ, թէ ի՞նչ է :

Մնում է աղշած :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ե՛հ, լաւ է, փեսայ ջան, մի սպանի խիղճ օխշկաս : (Աջու
 լեւից բռնելով) Արի, կշտին նստի :

Գեորգը պեղծից չէ շարժում :

ԻՍԱՅԻ, Գեորգի մեռ լեւից բռնելով :

Միտկ է, մի խայտառակի խիղճ օխշկան :

Տանում էն Գեորգին ինչպէս մէկ մեքենայ և

Մարտիրոսի ճօր նստեցնում էն :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Աստուճ անփօշիմներն անէ :

ԻՍԱՅԻ

Ամին, Տէր Աստուճ :

Երկար լսում-լինան :

ԳԵՈՐԳ, ուշի փառով պեղծից վեր է լսւում և ուսանչին :

Օ՛հ, ինձ սաստիկ խաբում եմ . . . (Զապելով իրան նստում է բաշ-
 կալեանի վրայ և խաղաղափառութեամբ դառնում է դէպի Մարտիրոս) Օրի-
 ո՞րդ, (Կարապետը նշանայի զգուշացնում է Մարտիրոսին չը խօսել) ասա-
 ցէք խնդրեմ, զուք ինձ ճանաչում էք : (Կարապետը Մարտիրոսին հաս-
 պարհան նշան է ցոյց դառնի, բայց Մարտիրոսը աչքերը մայր լուռած չի նշել
 գլուխը բացասական է շարժում. Կարապետը անբաւականութեան է ցոյցանում) Դուք
 ինձ տեսե՞լ էք . . . (Միեւնոյն խաղը Կարապետի և Մարտիրոսի նշ-
 մից : Լսում-լինան) Այն դաշնամուրը դուք էք գործածում, օրիորդ :
 (Մարտիրոսը գլխով հասպարհան նշան է ցոյց դառնի) Աս ընցի որ զուք
 շատ լաւ էք անում : (Մարտիրոսը գլուխը բացասական է շարժում. Կա-
 րապետը նշանում է) Ինչո՞ւ չէք խօսում, օրիորդ . . . (Մարտիրոսը
 ուսերը լեւիւ շարժելով, գլուխը քարշ է գցում : Լսում-լինան : Գեորգը
 պեղծից վեր կենալով, դառնում է Կարապետին և հեգնական չեւում) Ձեր
 աղջիկը ձեզ չէ արդարացնում, պարոն, մինչև անգամ նա բոլորո-
 վին չէ կամենում խօսիլ :

Անցնում է բեմ. աջ կողմը :

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ամանչում է . . .

ՄԱՐԳՐԻՏ, ուսանչին :

Ա՛խ, Աստուճ :

ԳԵՈՐԳ, Իսայան, յածր չափով և բարեպաշտ :

Մի՞թէ կարելի է մարդու այսպէս խաբել :

ԻՍԱՅԻ, Էրէսը խաչ հանելով :

Միզայ Քիզ Տէր :

ԿԱՐԱՊԵՏ, Մարտիրոսն, բարձր չափով :

Խօսի՛, խօսի՛, վուրթի . ինչի՞ չիս խօսում . (Յածր չափով) : չլիմ չիմանամ . . . (Գեորգին) : Կու խօսի, կու խօսի, վուրթի . . . Լս դիւի Իսայու միջն է . նշնելու ձէնը անգաճը ղցից, սա էլ աղաթը չէ ուղում կոտրի միթամ . . .

ԻՍԱՅԻ, ասանցին :

Էլի միզաւորը Նս դուս էկայ :

ԿԱՐԱՊԵՏ, շարունակելով :

Ջեր մէ նշանը տո՛ւ, դուն ախ թէ վունց կու խօսի :

ԳԵՈՐԳ, Տօբէնալով Կարապետին և Կիսայան :

Բաւական է, պարոն, ես ոչ ոքի խաղալիք չեմ :

Շփոխում հեռանում է :

ՄԱՐԲՐԻՏ, ասանցին :

Ինչի՞ գեղինը չիմ մանում :

ԿԱՐԱՊԵՏ, Տօբէնալով Գեորգին :

Պարուն փեսայ, հանաք իս անում :

ԳԵՈՐԳ

Կարելի է դուք էք հանաք անում, պարոն, բայց ես ձեզ պարզ ապում եմ, (Ձայնը յածրապնելով) : որ դա իմ տեսածը չէ :

ԻՍԱՅԻ, լսելով Գեորգի խօսելը, ասանցին :

Նալաթ քի չար սատանայ :

ԿԱՐԱՊԵՏ, չայնը մեղմապնելով :

Լաւ է, քու հօրն օղորմի, է՛ . . . Սա վուր չէ, բաս ո՞վ կուլի :

Մօբէնում է Մարտիրոսն :

ԻՍԱՅԻ, ասանցին :

Ախ, սիրտս ինչ հանգն է զընդ-դնդում :

ԿԱՐԱՊԵՏ, շարունակելով :

Սրապէս սիրուն ու կարտինկա գանա էլի կայ քախկումը, թէ-դուդ սաղ աշխրբումը . փահ, դուստ հրիշտակ է, էլի . . . արա մէ թամաշա արա . . .

Մարտիրոսն Կեղեցի վեր է հայնում և Էրէս անգամ

աջ ու չախ պարեպում է մեկնայն Կեղեցի վերայ :

ԳԷՈՐԳ, սարսափելի դրամա Դեղ:

Պարոն, պարոն ...

ԿԱՐԱՊԵՏ, շարունակելով:

Ի՞նչն է պակաս՝ բոյին, բոլորածը, մաղերը, թէ էրեսի ունգը:

ԳԷՈՐԳ, ասանջին:

Խեղճ աղջիկ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, շարունակելով:

Սաղ աշխարհը կօսէ վուր թաքաւորի արժանի է, ՚ես ու իմ հոքին:

ԳԷՈՐԳ

Պարոն, եթէ դա իրաւի ձեր աղջկին է, մի՞ թէ չէք խղճում դորան:

ՄԱՐԳՐԻՏ, ասանջին:

Վայ իմ միսկը:

Դիւանի վրայ վայր է ընկնում:

ԿԱՐԱՊԵՏ, հօգնալով Գեորգին:

Արի, փեսայ ջան, նշանը տու ու քու թա՛հ արա, թէ քու հօր գերեզմանը կու սիրիս:

ԳԷՈՐԳ

Ի՞նչ, նշան. դուք սաստիկ սխալվում էք, պարոն. ես ձեզ կըրկնում եմ որ դա իմ տեսածը չէ: (Մօթնում է Մարգրիտին և քաղաքաշարաւեստէ:) Ձեր հայրը, օրիորդ, հանաք է անում, մի՛ հաւատաք խնդրեմ. ես բոլորովին այդ մտքով չեմ եկել: (Գնում է դէպի Իսային և ցածր չայնով:) Ի՞նչ ես բերանդ բաց կանգնեւ այդտեղ. ո՞ր է այն աղջիկը:

ՄԱՐԳՐԻՏ, ասանջին:

Սիրտս գնում է:

ԻՍԱՅԻ

Խիլքի արի, Գիօրգի ջան, ախար ի՞նչ իս անում: (Ասանջին:) Ա՛խ, Աստուծ, վճնց իմանամ դրուստը:

ԿԱՐԱՊԵՏ, չափ չէաւով բանում է Գեորգի օջիւնը:

՚ես քիչ համով ասում իմ, ախպէր, արի նշանը տու թէ խիլք ունիս, թէ չէ. դուն ինձ չիս ճանչնում. ինձ Դարասիմ եակուլիչ Ձամբախով կօսին:

ԻՍԱՅԻ, Գեորգին միւս կողմից և լեւը բանելով:

Քու արիւը, լաւ բան չիս անում. տի՛ս, կուլի աճկը խափս է տալի. հիմի ահօշկումը սա չէր նստած ախար:

Աջ դռանից հոսում էն Սարգիսը՝ չեռքին արծա-
լեայ պոռնուի վրայ դարսած շահապանակով չի-
բաժանելը՝ և Արաբիյն՝ դադարի պոռնուսով:

ՏԵՍԻԼ Է

ՆՐԱՆՔ, ՍԱՐՔԻՍ, ԱՐՏԷՄ

ԳԷՈՐԳ

Չէ, չէ ու չէ...

ՄԱՐԲՐԻՏ, ասանջին:

Ա՛խ, Աստուծ, ինչի՞ էստի հեկտ չիս սպանում ինձ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, Կարշելով Գեորգի օջիւղի:

Վճնց թէ չէ, բաս քու մասնարեքն ինք մինք էստի:

ԻՍԱԹԻ, չախ չեռքն ճանապին ասանջին և ասանջին:

Ալմուհին գլուխս է գալի:

ԳԷՈՐԳ, Կարապետին համեսաբար:

Թողէ՛ք խնդրեմ, այդ ինչ վարմունք է... Ա՛յ խաթաբալա...
(Տեանելով Արաբիյն, որը փոքրիկ սեղանից հառաչում էր լեյլի բաժանելը,
չեռքն ինքում է ճանապին:) Ա՛հ... (Աղապատելով Կարապետից և Իսայույ,
դառնաւ է դէպի Արաբիյն:) Տօ՛, այն ի՞նչ աղջիկ էր, որի յետեից
երէկ գալիս էիր:

ԿԱՐԱՊԵՏ, շփուրած խփում է իր ճանապին և ասանջին:

Վայ, էս մէկը մտէս ննգաւ:

Արաբիյն նշաններով հրահայտում է լուս- ջնալ:

յետոյ Գեորգի և Իսայու- ետեից անցնում է

Արաբիյն չախ հոշը:

ԳԷՈՐԳ, շարունակելով:

Քեղ եմ հարցնում, ասն շուտ՝ ո՛ր է այն աղջիկը:

ԱՐՏԷՄ

Էնթի օթախումն է:

ԻՍԱԹԻ, Արաբիյն:

Ի՞նչ ախիկ, տօ:

ԱՐՏԷՄ

Վա՛, միր ախիկ պարունն, ալա:

ԿԱՐԱՊԵՏ, աջ արմիկով խլում է Արաբիյն և Կիսայույն:

Կորի՛, տօ անիծած:

ԻՍԱՅԻ, Կարապետին յետ Տշեղով:

Նառալիէն, տօ:

ԱՐՏԷՄ

Հրամիւ իս:

ԳԵՈՐԳ

Այ խաբերայ անաստուածներ ... վերջապէս ...

Շփոթուած հեռանում է:

ԻՍԱՅԻ, Բարեպաշտ:

Ախար, սիրտս իմանում էր, է:

Կանխում է գնալ:

ԿԱՐԱՊԵՏ, Բանելով Խաչոյու չախ Լեւից և Ֆեմարբար:

Ես ի՞նչ խաբար է:

ԻՍԱՅԻ, աղապատելով Կարապետին յետոյից և Բարեպաշտ:

Մէ մուլտի, քու հօրն օղորմի, է:

Դուքս է ընկնում չախ դռնից. Արաբէն դուրսը
պօղոսում յետեւից դուքս է վազում, իսկ
Կարապետը շփոթուած հեռում է փոքր սեղանի
ծօք:

ՏԵՍԻԼ Ը

ԳԵՈՐԳ, ԿԱՐԱՊԵՏ, ՄԱՐԳՐԻՏ, ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ, Բեմի աջ կողմը շահապանայով պօղոսը յետոյից և ասանցին:

Դէղի ծծիր, դուն բարեխօս:

ԳԵՈՐԳ, Կանգնելով Կարապետին առաջ, լուսնայում է նորան երկար ժամանակ.
յետոյ:

Այդպէս, պարոն, այդպէս ... այդպէս էիք ինձ ձեզ որդի ընդունում ... (Սրբաւանդ չաչնով): Օհ, պարոն, մի՞թէ կարելի է այդ տեսակ վարվել մարդոյ հետ. մի՞թէ ինձ կոյր էիք կարծում կամ երեխայ որ ոչինչ չը տեսնէի, ոչինչ չը հասկանայի ... Այս ի՞նչ արիք զուք ինձ. ինչո՞ւ խայտառակեցիք ինձ այսպէս, խայտառակեցիք այս խեղճ աղջկան ... մի՞թէ դուք սորան գոնէ չէիք խղճում ... (Աշխուշով): Եւ ես, անմիտս, որ ամեն ձեր մի խօսքը աւետարանի տեղ էի ընդունում ... Օհ, Տէր իմ, Տէր իմ, էլ ճամ հաւատայ մարդ այս երկրում ...

Մարգրիտը Լաշէինովով աչքերը սրբում է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ախար, մէ մոլափ, վուրթի, մէ անգաճ դի՛ ինչ իմ ասում, է՛, մէ իմացի թէ ինչումն իմ նեա միղաւոր, է՛...

ԳԷՈՐԳ

Բաւական է, պարոն, բաւական է. այժմ բոլորը պարզ է ինձ համար և փառք Աստուծոյ որ կարողանում եմ ձեզ առանց զիմակի տեսնել...

ԿԱՐԱՊԵՏ

Տէր օղորմած Աստուծ:

ԳԷՈՐԳ, շարունակելով:

Դուք խախտեցիք իմ հաւատը դէպի մարդկութիւնը, դուք կը լինէք մեղաւոր՝ եթէ ես այսուհետեւ ոչ մէկ մարդու հաւատ չընծայեմ:

Գնում է գլխորէն վերջնում է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Փիէ... (Առանցին՝ Ֆինչերէն Գէորգը գլխորէն քեռին հօգնում է Մարտիրոսին:) Էտ է վուր գնացիր...

ԳԷՈՐԳ, Մարտիրոսին, յուզւած:

Օրիորդ, ես առ ի սրտէ ցաւում եմ որ ակամայ պատճառ դարձայ ձեր այս անտանելի դրութեան, բայց յոյս ունիմ որ ինձ չէք մեղադրիլ... (Ձեռքը առնելով:) Մնաք բարեալ:

Գնում է:

ԿԱՐԱՊԵՏ, առանցին և Բարիպաշ:

Աստուծ գիշերնայ, սաղ դուս չիմ թողնի:

Նեղուելով դէպի Գէորգը, Լեւիյը Բանում է:

ԳԷՈՐԳ, Կարապետից աղաթուելով և Բարիպաշ:

Թողէք, խնդրեմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Է՛տ է քու ազնրվութիւնը...

ԳԷՈՐԳ

Անօրէն, անհաւատ, քո ազնրութիւնը ես ամբողջ աշխարհում կը հրատարակեմ... Թող ամենքը ճանաչեն քո ճիշտ պատկերը, թող ամենքն իմանան որ դու՝ թէև դրսից պատկերացած արդարութիւն ես ձեռնում, բայց իսկապէս ամենասարսափելի խաբեբայ ես... Օ՛հ, ես բոլոր իմ կեանքս կը նուիրեմ քո և քեզ նմանների ճակատին յաւիտենական նախատինք դրոշմելու:

Նեղուում է դէպի Ֆինչի դռանը, որ պապահում է Իսայան:

ՏԵՍԻԼ Թ

ՆՐԱՆՔ, ԻՍԱՅԻ, ՆԱՏԱԼԻԱ, յեղայ ԱՐՏԷՄ

ԻՍԱՅԻ, հանգնելով Գեորգին թիկ դռան շեմումը :

Մոռլափ, մոռլափ հալա :

ԳԵՈՐԳ, բարեկամ յեղ դռանցում :

Ա՛խ, Աստուած, ինչպէս ազատուիմ այս տեղից :

Կանգնում է փոքր սեղանի մօտ :

ԻՍԱՅԻ, բռնաբեկում է բարձրիկ Նապալիային դռան յեղից :

Արի, արի . . .

ՆԱՏԱԼԻԱ, դռան յեղից :

ԳԵԹԱՂՎԱ, Իսայի ջան :

Կարողեալ շահարկած անցնում է բեթ չափ
հոգն :

ԻՍԱՅԻ, նոյն դռանը :

Արի, ասում իմ, է . . . (Բռնաբեկում է ներս բերելով Նապալիային,
դռանում է դէպի Գեորգը) Սրճիկ իս ասում, ախպէր :

Արթեմ թիկ դռանց գլուխը հանում է և
հանում է այնպէս թնշեալ վերջը :

ԳԵՈՐԳ, ընկնելով դէպի Նապալիային :

Ա՛յ իմ տեսած աղջիկը :

ՆԱՏԱԼԻԱ, ճշում է :

Ա՛խ :

Վայր է ընկնում ուղիղ Վրայ Իսայու աջ հոգն
և հանում է անշարժ սարսափը երեսին : Միև
նոյն ժամանակ Մարտիրոսը, որի հանգնելով,
համեմատ է ասում գնալ, բայց ուշաւաճում
նշտն Վայր է ընկնում դիմանի Վրայ :

ԻՍԱՅԻ, շփոթում :

Քու տեսածը . . . Տօ՛, սա իս իմ կնիկն է :

ԳԵՈՐԳ, զարհուրած :

Քո կնիկը . . . (Յանդառնել շարժումով նորից գտնվում է փոքրիկ սե-
ղանի մօտ) Օ՛հ, երկինք :

Մնում է սրբանայած :

ԿԱՐԱՊԵՏ, ԲԵՏԵ չափ իղճը կանգնած և սարսափելի դրոշմեան մէջ Բաւնայտով
խփում է ճակարակն :

Էնդուր է ասած վուր շուրին ջվարումը չի թախ կենայ :

Ձեռքը ճակարակն՝ անշարժ փռած է :

ԻՍԱԹԻ, փոքր լուսնիկի յետոյ երկու չեռով խփում է գլխին :
Վայ քու Իսայուն :

Նոյն դրոշմեան մէջ փռած է :

ՍԱՐԲԻՍ, ԲԵՏԵ աջ իղճումը, շահապանի պարտաւոր չեռին :
Այ խաթաբալա :

Այնքան արագացած փռած են իւրեանց դրոշմեան
մէջ : ՊԱՏԿԵՐ : Սի բանի վայրկեանի յետոյ
վարագոյրն իջնում է :

Վ Ե Ր Ջ

Մենանշանաւոր սխալներ :

Երես :	Տող :	Սխալ :	Ուղղել :
11	2	երկու դռնով՝ ծախ եւ մէջ տեղը :	երեք դռնով՝ աջ, ծախ եւ մէջ տեղը :
23	2	Յանն իր պատիւով	Յանն իր պատիւով